

И. ГРАТСІАНСКІЙ, И. НАВУН-ДА

АРТАЛӦМ

З-Ӧд-ӦІГА.

ИЧӦТ-ШКОЛАЫН-КОЛМӦд-ВО-
-АРТАВНЫ-ВЕЛӦдЧАН-ӦІГА

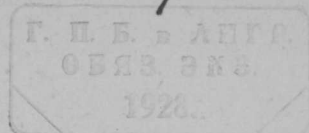
КОМІ-ӦІГА-ЛЕЗАН-ИН СЫКТЫВДІН-КАР
1928-В 0

І. ГРАТСІАНСКІЙ, І. КАВУН-ДА

189

Коми-3
4-106.

АРТАЛОМ

3-öd-ніга.

Ічöt-школаын-којмөд-во-артавны-велөдчан-ніга

(Сборник арифметических задач, ч. III-я.
Третий год обучения для сельских школ).

Д. В. Ждановлыс комію-пөртөмсө ас-но-
гыс лөбөдіс, редакциялис-да, **А. Чеусова.**

Ічöt-школајасын-велөдчыны
лезөма Государственней-Учоней-
Совет Научно-Педагогической-
Сектсјаһн.

1 9 2 8 - в о
Коми-ніга-лезан-ін
Сыктывдін-кар

КНИЖНАЯ ФАБРИКА
ЦЕНТРАЛЬНОГО
ИЗДАТЕЛЬСТВА
НАРОДОВ СССР
МОСКВА, ШЛЮЗОВАЯ
НАБЕРЕЖНАЯ, 162

П-7

Главлит № 98.338

Тираж 3.000

Заказ № 1834

Мед-воzza-adas.

Гіжтөг-вөчөмјас 1000-өз.

Содтөм, чінтөм-да.

1. 1) Мурталөј асланыд-сіктса мед-ыжыд-улыча кузта.
(Велөдчыяс јукөны кымынкө-пелө. Быд-чукөр мурталө кущөмкө-јукөн улычаыс).

2) Гіжлаалөј (чертөтөј) сјјө-улыча-план да пасјөј план-вылас гырыежык-керкајассө: школа, селсөвет да сјз воzө.

Места-куза мурталөны мурталан-гезјөн. Гезсө колө бостны 5—6-мм.-кызаөс. Помјассө гөрдzалөны кыщјасөн. Гез-кузтаыс (өтар-кыщ-шөреаныс мөд-кыщ-шөрөзыс) — 10-м. Быд-метр гез-вылас пасјысө вомөна-векнөдік-лентаөн. Өтө-метр јукөө дөтсөметрјас-вылө. Муртасігөн кыщјасас сүјөны куз-бедјас (вехи), зөлтөны гезсө. Муртасны петөны кык морт: өтөыс кутө гез-помсө сені, кысаң заводітөны муртасны, а мөдыс гезнас мунө воzө, кытчөз гезјыс сузас. Гез-помасан-инас кыщ-вестас сүщкө сјјө лөбө мајег, лөбө тув. Сөсөа кык-нанныс воzө веккыда мөдөдчөны, кытчөз бөрја-мортыс сувтө-дөм-тувөз оз во. Тувсө сјјө перјө, сы-местаө сувтөдө асөыс пассө (кыщө-сүјөм-бедсө). Мөдыс гезсө зөлтас да кыщ-вестас бара тув сащкас. Сізі вөчөны помастөзыс. Өктөм-тувјасыс пет-көдласны, кымыныс нужөдлісны гезсө.

2. Мед-ыжыд-улычаыс 749-м-куза, а мед-жеңыдыс 242-м-куза. Кымын-метрөн ыжыд-улычаыс куз жеңыдыс?

$$\begin{array}{r} 3. \quad 39 + 50 \qquad 39 + 47 \qquad 50 + 1 + 29 \\ \quad 39 + 50 - 3 \qquad 50 + 29 \qquad 49 + 29 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4. \quad 47 + 39 \qquad 25 + 176 \qquad 97 + 99 \\ \quad 57 + 26 \qquad 48 + 524 \qquad 97 + 43 \\ \quad 37 + 84 \qquad 52 + 389 \qquad 53 + 88 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5. \quad 28 + 15 + 38 \qquad 139 + 44 + 58 \qquad 119 + 72 + 17 \\ \quad 98 + 95 + 62 \qquad 285 + 48 + 22 \qquad 374 + 27 + 49 \end{array}$$

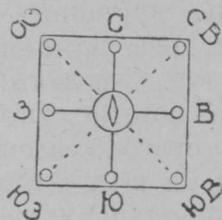
6.	123 — 100	327 — 99	141 — 100	
	123 — 100 + 3	283 — 99	141 — 100 + 1	
	123 — 97	450 — 99	141 — 99	
7.	212 — 150	311 — 100	278 — 98	278 — 198
	212 — 150 + 1	311 — 100 + 1	278 — 99	345 — 196
	212 — 149	311 — 99	278 — 97	345 — 199
8.	52 — 29	115 — 99	207 — 89	548 — 287
	92 — 69	157 — 99	510 — 97	415 — 69

9. 1) Гумага-листлые ыльöд-жүкөнсө кусиңтны ыль-пелö. Сесса пеккөдны да петкөдлыны кусиң-јассыс-лоөм-веккыд-пелöсјас. Сіјö-жö гумагаторсө бара кусиңтны, сөмын мед веккыд-пелöсјасыс шөриасаны (1 серп).

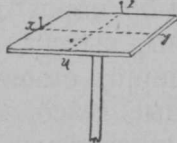
Сіјö-гумагаторсө кнопкајасөн тувјалöны пөв-вылö либө кардон-вылö да пысалöны бед-јылö (2-д серп). Мөдар-помсө бед-дыслыс јостöны да сащкöны муö. Веккыд-пелöс-вöчыс-кусиң-помјасө бумага-вылö суцкöны булавкајас. Артмас прибор, еккерөн шуө. Муртасигөн сіјö зев-колантор: отсалö веккыд-пелöсјас лөөдны.

2) Медым төдманы, кодарö-бана кущöмкө-места, сувтöдöны сетчö еккер. Шөрас лөөдöны матка. Сесса еккерсө бергөдөмөн лөөдöны сіз, медым матка-нөвјыс да гумага-вылын С—Ю-виç лоöны öтвестынöе.

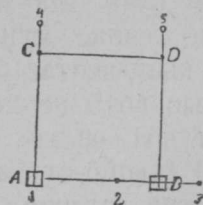
3) Индöј кинад војвыв, лунвыв, асыввыв, рытиввыв, рытив-вој, асыв-вој, рытив-лун, асы-лун. Кущöм-пелöсјас лоöны тајö-мунöсвиçјас (направление)-костын?

1-гик.

2-д-гик. Еккер.

3-д-гик. Квадрат-лөөдөм кущöмкө-инын.

Муртасанинад пасјасөн пасјöј лунвыв, војвыв, асыввыв, рытиввыв-да.

Кодарö-банаөе тiјан-грездын керкајасыс? Кодарö мунöны улiчајасыс?

Öтi-паса-лыд-вылö-öктöм, жүкөм-да.

10. Муужалыелы щук колö төдны, ылынөе-ö сіјö-оланинеан матi-гөгөрсө-сиктјас, кар, вөр, мујасыс, виçјасыс-да. Јуалöј сы-јылыс гырыејасыс, төдыејасыс. Лөөдöј диаграмма: чет-

вертушка-гумага-вылө шөрас кыщөн пасјөј асыныд грездтө; сы-гөгөр мөд-сикас-пасјасөн пасјөј мукөд-грездјас, вөр, мујас, візјас да вескыд-візјасөн петкөдлөј сетчө-мунан-тујјас. Быд-туј-бердө гикөј сылые кузтасө. Грезд-костјас-да мыј-да гырые-јас тіјанлы вісталасны верстөн да сывјөн, ті вуждөдө најөс кілометрјасө да метрјасө: 1-сыв воча пөштө 2-метрлы, а 1-верст — 1-км (1-км да 70-м-гөгөр).

11. Кымын-метр 25-сывјын? 125-сывјын? 145-с.? 350-с.?

12. 250.2	375.2	2.136
360.2	475.2	2.178

13. Кымын-кілометр да метр 2-верстын? 4-верстын? 10-верстын?

14. 70.2	70.4	67.3	67.10
70.5	70.8	67.5	67.9
70.10	70.9	67.8	67.7

15. Төдам-кө мі мыјылаын гортсаң му вылөз, вермам вөчны со-кущөм-задачајас:

1) Петыр-Васеаң Лыа-јур-муөз, 800-метр. дыр-ө тырмас сылы катөдны сетчө телега-кујөд да бөр гортас локны? Вөлые вослөн-мунігөн быд-часөн мунө 400-метр-гөгөр. Телега-кујөд-сөвтны колө 25-мінут, ректыны сіјөс 13-мін.

2) Сіјө-жө крестанінлы колө кујөдавны сіјө-мусө помөз. Муыс гектар-ыжда. Кымын-лун ковмас сылы петкөдчыны? (Јуалөј гортсајасыдлые: кымын-телега-кујөд колө өтө-гектар-му-вылө да кымын-часөн лун ужалөны крестана).

3) Гортсаң-кө мувылөз 3-км, дыр-ө тырмас ветлыны сетчөз бөра-воза? Быд-мінутөн пса-морт мунө 75-м.

16. Морт термастөг	мунө 1-часөн	4-км.
„ термасөмөн	„	5 ^{1/2} „
Вөв тыра-дод-кыскігөн вослөн	„	4 „
„ нөкјөнікөн рөттөмөн	„	9 „
„ гөһечөн	„	15 „
Велосіпеда-морт вөлаые	„	12 „
„ „ өdjө	„	25 „
Јөзөс-новлөдлые-машина	„	35 „
Вузөс „ „	„	25 „
Өdjө-ветлые „	„	55 „
Зев-өdjө-ветлые (курјерскеј) машина	„	75 „

Автомобил шөркөдә мунө 1-час.	25	„
„ ödjö. . . „	60	„
Аероплан шөркөдә. лебзө	100	„
„ ödjö . . . „	250	„
Пыжөн ödjö-мунигөн мунан	5	„
Паракод шөркөдә . мунө	15	„
„ ödjö . . . „	25	„

Став тајө-мунөм-лыджассө вескыд-виҗясөн петкөдлөј,
1-км.-пыдди 1-мм. бөстөј.

17.	27.6	125.5	18.	87.8	35.10—35
	43.7	150.5		65.8	35. 9
	75.8	245.3		75.8	45.10—45
	84.5	125.6		64.7	45. 9
	125.4	175.4		27.9	38. 9

19.	48.9	20.8	98.7	225.4
	88.9	29.6	295.4	436.2

20. 16-d-№-таблитса-серти лөсөддөј задачјас груз-кыскые-
-вөв-јылые, јөзөс-новлөдлые-машина-јылые, паракод-јылые-да.

21.	91 : 7	144 : 9	225 : 9	584 : 8
	84 : 6	168 : 6	472 : 8	602 : 7
	78 : 3	189 : 7	864 : 4	600 : 8
	125 : 5	372 : 3	980 : 7	495 : 5
	228 : 4	576 : 8	749 : 7	891 : 9

22. Велөдчые, часи-вылө-виҗөдөмөн, велөдис ассө мунны
минутөн 75-м. Сиҗи-вослалөмөн грезд-куҗа помсаңыс-помбз
сјјө мунис 8-минут. Куҗ-ө вөлөма грездыс?

23. Школасаң расөз 1200-м.-кымын. дыр-ө тырмас кыс-
кыны рассаң школаб пес, артавны-кө, мыј вөлыс быд-часөн
мунө 3600-м.?

24. Öти-помыс Макарыб-сиктлөн ју-дорсаң 600-восков-
-сајын, мөдыс—450-восков-сајын. дыр-ө тырмас кыкнаң-сикт-
-помын-олыс-нывбабајаслы јуөз вала летчывны, төдам-кө, 1) тыр-
төгыс-летчигөн быд-минутө мунөны најө 100-восковөн, а ва-
-тырнас-кајигөн—50-восковөн; 2) кык-ведра-ва-гумовтөм-вылө
колө 1-минут.

25.	(24. 4).10	17.50	30.16	(15.4).4	(25. 4).3
	(24.10). 4	23.30	40.17	15.16	25.12
	24.40	24.40	50.14	(25.4).4	15.12

26. Віз'одл'ој 16-d-задача-табл'ітса-выл'о да артал'ој:

Уна-ө муно өти-минутон морт? Уна-ө муно өти-минутон в'ов?
Машина? Автомобиль? Велосипеда-морт?

Уна-ө леб'зас өти-минутон аероплан?

27.	(240 : 2) : 10	(360 : 10) : 4	720 : 60	960 : 30
	(240 : 10) : 2	(360 : 4) : 10	750 : 50	810 : 90
	240 : 20	360 : 40	1000 : 20	450 : 90

28. В'оч'ој пример'зас:

750 : 10 + 840 : 10	520 : 260 + 22 . 9
630 : 9 + 640 : 8	640 : 80 + 640 : 20

29. Öти-в'ол'он-dod'd'он б'ора-во'за по'з'о ветлыны:

20-п'ов	200-метр-	ыла'о	
15 "	600 "	" "	
10 "	1000 "	" "	
6 "	2-километр	" "	
5 "	3 "	" "	
3 "	5 "	" "	
2 "	8 "	" "	
1 "	16 "	" "	

Тај'о-табл'ітса-сер'тыс л'өөд'ој задача'зас тани-ур'чит'ом-ыла'о груз-кыскал'ом-жылыс.

30. Медым т'одмавны чој-жужда, вел'одчы'ејас'ө с'увт'одисны чој-п'ол'онны поск'он-моз: улынжык-сулалыс жүр-вест'о вылын-жык-сулалылыс кокпыд'өсс'ө л'өөд'исны. Т'одмал'ој чој-жуждас'ө вел'одчы'ејас-туша-сер'тыс, нај'о-к'ө со-кущ'ом'ө в'ол'іны: 142-см., 139-см., 128-см., 131-см., 133-см., 130-см., 129-см.-да. Г'іжт'ој чој дај сылыс-жуждас'ө-петк'одлыс-с'увтса-в'ескыд-в'іч.

31. Артал'ој чој-жужда, код'өс во'з'а-моз-ж'ө муртал'ома вел'одчы'ејас-муртас'он. Нал'он тушаыс со-кущ'ом'і: 125-см., 124-см., 124-см., 137-см., 149-см., 123-см., 121-см.-да.

32.	160 + 40	330 + 170	38 + 42	37 + 23
	168 + 42	338 + 278	238 + 142	137 + 223

33.	235 + 108	251 + 149	239 + 481	234 + 75
	448 + 205	276 + 224	216 + 595	342 + 88
	427 + 436	342 + 558	375 + 239	487 + 53
	337 + 345	327 + 373	549 + 386	368 + 62

Җыма-лыдјас содтөм, чинтөм-да.

34. Ју-кыркөщ 537-см. жүжда, ју-жүжда 242-см. Жүжүд-ө ин ју-пыдөссөң кыркөщ-јылөз? Гіжтөј кыркөщтыле да јулые жүждајассө кык сүвтса-веккыд-визөн, быд-10-см.-пыд-ди 1-мм. боетөј.

35. Өтар-кыркөщтыс јулөн 17-м. да 8-дм-жүжда, мөдарыс— 2-м. да 8-дм-жүжда. Кымын-метрөн өтар-кыркөщтыс жүжүд мөдеыс? Петкөдлөј гижла-вылын, мыј колө артавны.

36. Өтө-чој ты-ва-веркөссөң 37-м.-сүдта, а мөд—19-м. да 6-дм.-сүдта. Унаөн-ө воzza-чојыс жүжүд мөдеыс?

37. 7-см—3-см да 2-мм; 8-см—1-см да 9-мм; 12-см—3-см да 5-мм; 3-дм—1-дм да 8 см; 5-дм—3-дм да 2-см; 5-м—2-м да 4-дм.

38. $\begin{array}{r} \text{— } 5\text{-м да } 4\text{-дм} \\ \text{— } 1\text{-м да } 8\text{-дм} \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} \text{— } 3\text{-м да } 7\text{-дм} \\ \text{— } 1\text{-м да } 9\text{-дм} \\ \hline \end{array}$

$\begin{array}{r} \text{— } 8\text{-м да } 3\text{-дм} \\ \text{— } 2\text{-м да } 7\text{-дм} \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} \text{— } 5\text{-дм да } 3\text{-см} \\ \text{— } 1\text{-дм да } 8\text{-см} \\ \hline \end{array}$

39. $\begin{array}{r} \text{— } 5\text{-м да } 75\text{-см} \\ \text{— } 2\text{-м да } 37\text{-см} \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} \text{— } 4\text{-м да } 37\text{-см} \\ \text{— } 2\text{-м да } 78\text{-см} \\ \hline \end{array}$

$\begin{array}{r} \text{— } 5\text{-м да } 25\text{-см} \\ \text{— } 2\text{-м да } 48\text{-см} \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{r} \text{— } 4\text{-м да } 10\text{-см} \\ \text{— } 2\text{-м да } 83\text{-см} \\ \hline \end{array}$

40. 1000-м—1-м; 1001-м—2-м; 1002-м—4 м; 2000-м—1-м; 1-км—2 м; 2-км—3 м; 1-км—1-м; 2-км—2-см.

41. 1) Медым төдмавны вавизув ју-шөрые, шыбытисны сетчө чаг да часи-серте кыјөдисны, ылөө сјө кывтас 10-минутөн. Кывтис 150-м., Арталөј, ылөө нуас вавизув чагсө 1-часөн? 1-секундөн?

2) Лөөдөј задачајас вашөрөд да кыркөщ-дорөд-кывтыс-керјас-јылыс.

Шөркөд-лыд арталөмын.

42. Лунын 15°-шоныд, а војын—9°. Кушөм лөө шөркөд-шоныдыс? Чомјөе-гума а-вылын (клетчатая бумага) гирснитөј 15-чом-сүдтаа-сүрја, ортчөн—9-чом-сүдтааөс. Кымын-чом колө чинтыны воzza-сүрјасыс да содтыны мөд-бердас, мед најө өтжүждаөс лөоны? Кузөе-ө секи сүрјајасыс лөоны?

43. Шоныда-көзүда суткөн кујимпөрјө мурталыны. Шоныдыс вөлөма 7°, 11°, 12°-да. Корөј шөркод-шоныд. Чомја-гумага-вылад тајө-лыдјас-серти бара еурјаяс вөчөј, сесеа өт-кодалөј најөс. Кымын-чомөн лоө бөстны мөд да којмөд-еур-јаясые да содтыны возза-динас? Кущөм лоө шөркод-шоныд?

44. Вежонөн лунјасын көзүд-шоныд (температура) вөлөма 13°, 14°, 12°, 11°, 10°, 10°, 7°-да. Гирөитөј тајө-лыдјас-серти чомја-гумага-вылын еурјаяс. Өткодалөј најөс. Кущөм-еурјаясые лоө чнтавны чомјасө да кущөм-еурјаяс-бердө содтавны најөс, кымынөн-да?

45. Сеңтабр-төлысын велөдчыејас быд-ужалан-лунө лун-шөркадын кыјөдисны ывла-шоныд-көзүд. Со-кущөм-лыдјас на-лөн лоины: 20, 20, 17, 14, 14, 16, 14, 12, 13, 13, 12, 15, 15, 13, 9, 11, 11, 10, 9, 10, 7, 7, 6, 7, 7. Корөј шөркод-шоныд сеңтабр-төлыс-вылө.

Міјан-видлалөм-серти сеңтабрын мед-шоныд-лунјасас вөлі 20°, ыркыдјасас—7°. Кущөм лоө шөркод-шоныдыс?

46. Шөркод-шоныд-көзүд Коми-областын.

Интас-німјас.	Гожеа-төлыс- јасө (мај—сеңтабр)	Төвса-төлыс- јасө (октабр— —апрел)
Ношулын	+14	— 8
Межадорын	+13	— 8
Сыктывдин-карын	+12	— 8
Богородскејын (Висерын)	+12	— 8
Троитско-Печерскејын . . .	+11	—10
Шугырын	+10	—12
Област-пастаын . . .	?	?

Кущөм шөркод-шоныд-көзүд областын воөн?

План-гіжлаалөм. Вескыднөльпелөса.

47. 1) Өви-крестаңинлөн став-көзаыс өти вескыднөльпелөса му-вылын. Кузтаыс сылөн 150-м, пастаыс 200-м. Гіжтөј сјјө-вескыднөльпелөса-мусө гумага-вылө, быд-50-м-пыд-ди бөстөј 1-см.

$$56. \quad \begin{array}{r} + \text{2-км } 342\text{-м} \\ + \text{1-км } 727\text{-м} \end{array} + \begin{array}{r} + \text{1-км } 427\text{-м} \\ + \text{1-км } 756\text{-м} \end{array} + \begin{array}{r} + \text{1-км } 750\text{-м} \\ + \text{— } 500\text{-м} \end{array} + \begin{array}{r} + \text{2-км } 640\text{-м} \\ + \text{— } 560\text{-м} \end{array}$$

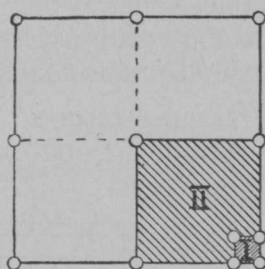
$$57. \quad \begin{array}{r} - \text{1-км } 350\text{-м} \\ - \text{— } 650\text{-м} \end{array} - \begin{array}{r} - \text{1-км } 275\text{-м} \\ - \text{— } 382\text{-м} \end{array} - \begin{array}{r} - \text{1-км } 375\text{-м} \\ - \text{— } 605\text{-м} \end{array} - \begin{array}{r} - \text{1-км } 134\text{-м} \\ - \text{— } 783\text{-м} \end{array}$$

58. Ывлавылын кушинö пасјасөн лөсөддөј 10-м-бокјаса-квадрат. Вескыд-пелөсјассө еккерөн лөсөддөј. Сецөм-квадрат шусө арөн. *Ар!*

59. 1) Сиқи-жө пасјөј 50-м-бокјаса-квадрат.

2) Пасјөј 100-метра-бокјаса-квадрат. Сецөм-квадрат шусө гектарөн. *Гектар!*

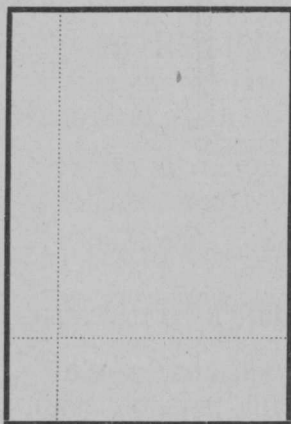
60. Метр-пыдди бостөј өтi-мiлiметр да гiжлаалөј гектар. Петкөддлөј 6-д гiжла-вылы, iчөтжык-квадратыс (50 метра-бокјаса) гектар-кымынөд-жукөнны? Кымынпөв ыжыд-квадрат-бокыс кузжык iчөт-квадрат-бокыс? Кымынпөв өтi-к вадратыс ыжыджык мөдөсы?

Гiжла-вылын гектарсө жүкөј арјас-вылө. Кымын ар лөб? Сиқ-кө, гектарын кымын ар?

6-д-гiж. Iчөтмөддөм-гектар, ар-да.

61. Гiжлаалөј 4-см да 2-см-бокјаса кык вескыдһольпельса, вундөј најөс. Кықи төдмавны, öтыждаөс абу најө? Öтiсө пуктөј пызан-вылө да мед пыр өтi-ногөн кујлас. Мөдсө сы-вылө пуктөј, сөмын мед вескыдһольпельөсајасыс дорјаснас] стөча iнмасны јорта-јорт-вылас. Кымын-ногөн позө öтлаавлыны тајө-кык-вескыдһольпельөсасө? (Ноль-ногөн).

7-д-гiж. Куцөмкө-чут-корөм.

62. Пасјөј классад жојас сецөм-чут, мед лөб сiјө 2-м-ылаын лундор-стенсаң да 1-м-ылаын рытив-стенсаң (7-д гiж.) Вескыд-виçјассө, кодјас ковмасны задчасө-вөчi-гөн, позө нуөдны вөскыдiк-көвјасөн.

63. Кымынкө-велөдчыс школа-јөрө мыјкө гуалөны, зев-стөча мурталөны сесаң куцөмкө кык-вомөнасанна-дорјасөç (гранца), вiсталөны лыдсө јортјасыслы. Јортјасыс сы-сертi корөны гуалөмторө.

64. 1) Гiжлаалөј стөч-iзтөг-көрөб-ыждаыс iзтөг-көрөб-план.

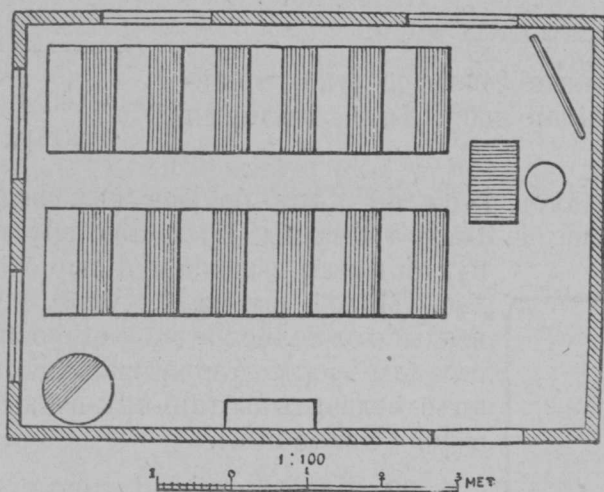
2) Гіжлаалөј класснеј-дөска-план, метр-пыд-ди 2-см бостөј. Кушдөм-муртас ескө јешцө позө бостны метр-пыд-ди, мед дөска-план төрас четвертушка-вылө?

3) Мурталөј классад мыј колө да гіжлаалөј класс-план.

Медым план-гіжлаалөјн візјас-поснөдны ез ков пыр артавны, колө лөбөдны векнөдөк-гумага-вөң да јуклыны сјјөс саңтөметрјас-вылө. Быд-саңтөметр пондас мунны 1-м-пыд-ди. Өтө-см колө јукны өтгыреа-10-пелө. Быд-јукөн кыз быгөдө лөб метр-дасөд-јукөнөн. Сецөм-гумага-муртөс шусө ічөтмөдөм-масштабөн. Сы-сертө віз-кузтајастө зев-кокнө пасјавны.

65. Класс-планын (8-d гіж.) метр-пыд-ди өтө-саңтөметр. Кымынпөв класс-өзөс план-вылын векнөдөжык прамөј-өзөсөсы? Кымынөд-јукөн-прамөј-өзөс-паста-ыжда лөб өзөс-план-паста? Кымынөд-јукөн-класс-паста-ыжда лөб класс-план-паста?

(План-вылын-кө візјас сөпөв жеңыдөс прамөј-візые лөбны, сөкө масштаб-бердө пасјөны: $\frac{1}{100}$, лөбө 1 : 100).

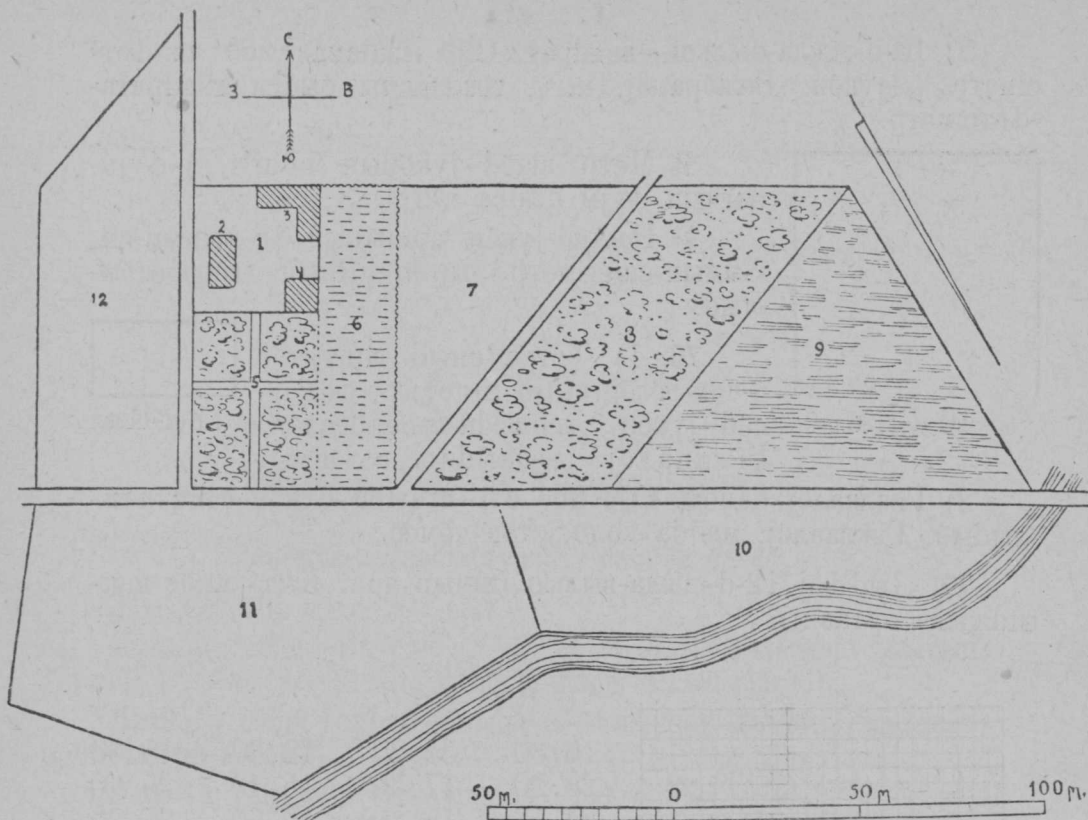
8-d гіж. Класс-план.

66. Вежөс-кузта 15-м. План-вылын сөлөн кузтаыс кык-сөпөв жеңыд. Куз-ө вежөс план-вылын?

67. Тіјансаң школаөз 300-м. Бјжыд-ө сјјө туј лөб план-вылын, масштабсө-кө лөбөдам 1 : 3000? 1 : 10000?

68. Өшөң-жужда план-вылын 3-см. План-вөчны муртасө ічөтмөдөма ветымынпөв. Жужыд-ө прамөј өшөңыс?

69. План-вылыс (9-d гіж.) мурталөј сад да јөр-кузта-паста-ас сөтөм-масштаб-сертөыс.

9-d гиж.

Өктөм, жүкөм-да. Артавны лыд-жүкөн. Сетөм-жүкөн-жас-серті корсны тыр-лыдсө.

70. Пач 150-см-паста, 240-см-жужда-да. Плаң-вылын кузта-паста-петкөдлыс-виз-жас кыз-пөв жеңыдөс прамеј-пач кузта-пастаыс. Куз-ө да жужыд-ө пач план-вылын?

71. Арталбј, ыжыд-ө лөб 324-лөн жынјыс? којмөд-жүкөнүс? нөлөдыс, квајтөдыс, өкмөсөдыс?

72. Уна-ө лөб $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{15}$ -жүкөн 900-лөн?

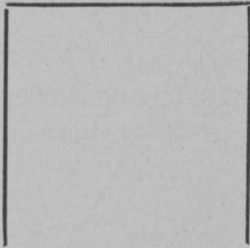
73. Өшн-жужда 180-см, а план-вылын сылөн жуждаыс 6-см. Кымынөд-жүкөн лөб план-вывса-өшн-жуждаыс прамеј-өшн-жуждаын?

74. Ыбын 240-ар-му. Жын-муыс су-улын, $\frac{1}{3}$ -жүкөнүс ид-улын, а мүкөдыс картупель-улын. Уна-ө-му картупель-улын?

75. 1) 10-d-гижла-вылын квадратлөн бокыс 4-етсметр $\frac{1}{3}$ -жүкөн. Вөчөј гумага-вөңыс 4-етсметр.

11-d-гижла-вылын вөн-куза 4-м. $\frac{1}{5}$ -жүкөн. Мөд-гумага-вөң бөстөј да лөсөдөј быдса-4-етсметр.

2) 10-d-гїжла-вылын—квaдрaт. Сїжө ыжданас лоө кв.-дет-сїметр $\frac{1}{9}$ -жүкөн. Вежөрaлөж, кызі гїжлаавны быдса-квaдрaтa-детсїметр.

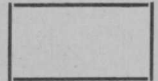

10-d-гїж.

3) Метр вїтөд-жүкөннн пөштї 8-дүжм. Кымын дүжм быдса метрын?

4) Нолөд-жүкөн аршынын 18-кымын-см. Кымын-саңтїметр тыр-аршынын (гөгрөстөм-лыд).

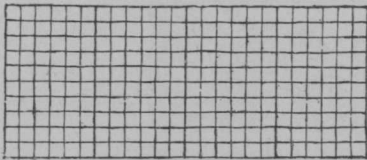
76. 1) Тетраданыд гїрсеңтөж 8-чом-гөгөр. Сїжө 8-чомыс өтї-кож-мөд-жүкөн вескыднөлпелөсалөн. Гїжлаалөж вескыднөлпелөсасө.

11-d-гїж.

2) Гїжлаалөж 6-чом. Сїжө лоө өтї-квaйтөд-жүкөн став-чом-лыдын. Гїжлаалөж, мыда колө, став чомсө.

77. Лыддөж 12-d-гїжла-вылыг кымын чом. Кызі сїжөс кок-нїджыка артавны?

12-d гїж.

$$(6.4).10 =$$

$$(6.10).4 =$$

16.30	35.20	12.30	18.30
28.20	17.50	15.40	25.40
24.50	18.40	16.50	27.20

78. План-вылын 32-см-кузаа-вїч. План-масштабыс $\frac{1}{45}$. Куз-ө сїжө-вїчыс збыль-вылас?

План-вылын 8-см-кузаа-вїч. План-масштабыс $\frac{1}{5}$. Куз-ө сїжө вїчыс збыль-вылас?

79. (168 : 4) : 3	(165 : 5) : 3	144 : 12
(168 : 3) : 4	(165 : 3) : 5	144 : 24
168 : 12	165 : 15	324 : 18

80. (120 : 2) : 10	360 : 40	360 : 30
(120 : 10) : 2	40 : 70	630 : 30
120 : 20	350 : 70	840 : 40

86. Шуөј кык-лыд — өтiыс мед өтiөн ещажык, а мөдыс өтiөн унжык 3000-ыс? 3500-ыс? 7000-ыс? 6999-ыс?

87. Вiеталөј лыд, көнi 2 еурс, 3 дeатка, 7 једiнiтса-да. 3 еурс, 5 ео, 2 једiнiтса-да.

88. Поснөддөј сантiметрö: 3-м да 8-дм; 1-м, 1-дм, 2-см-да; 3-м 5-см-да; 4-м, 9-дм-да.

89. Гырeөддөј метрјасө: 358-см, 432-см, 700-см, 805-см 399-см.

90. Поснөддөј милiметрјасө: 7-дм, 5-см, 5-мм-да; 2-дм, 3-см, 5-мм-да; 5-дм, 7-см-да; 5-м; 1-м, 7-дм-да; 2-м, 3-дм, 4-см-да; 4-м, 7-см-да; 3-м, 7-дм, 5-мм-да; 4-м, 5-мм-да.

91. Гырeөддөј гырыс-муртасјасө: 75-мм, 180-мм, 185-мм, 205-мм, 300-мм, 347-мм, 1008-мм, 2300-мм, 2500-мм, 3000-мм, 2040-мм, 10e0-мм, 1508-мм, 1301-мм, 1345-мм, 1448-мм, 2475-мм.

92. Поснөддөј метрјасө: 1-км, 250-м-да; 2-км, 345-м-да 7-км, 427-м-да.

93. Гырeөддөј кiлометрö: 148-м, 2500-м, 3003-; 2045-м.

94. Лыддөј воэö 9995-сан. Кымын ео өтi дeатка еурсын? Кымын дeатка өтi дeатка еурсын?

Кущөм-даса-сикасјас ем дас-еурс, кујiмсө-нeламын-вiтын? Пуктөј сiјöс щөткi-вылад.

Лыддөј воэö дасөкмыс-еурс өкмысeө-өкмысдас-вiтсан, во-часөн пукталөј щөткi-вылад.

Лыддөј дас-еурсјасөн 100-еурсöз. Пукталөј најöс щөткi-вылө. Пуктөј өтi-еө еурс.

95. Пукталөј щөткi-вылө да гiжалөј лыдјас: комын-кык-еурс, сiчiмсө; комын-кык-еурс; комын-еурс, сiчiмсө-кык.

96. Шуөј лыд, көнi 5 дeатка еурс, 4 еурс, 3 дeатка, 2 једiнiтса-да.

97. даса-сикасалөј да шуөј лыдјас: 34567, 34067, 34000, 780009, 70009, 35002, 3000, 40000, 90000.

98. Гектарын ео ар лiбö дас-еурс-кв.-метр. Кымын-кв.-метр 3, 5, 7-гектарын? 3-гт да 7-арын? Кымын-ар 3450-кв.-метрын?

99. 1) Кымын-кiлометр 37250-метрын? 20250-метрын? Кымын-грамм 37-кг? 200-кг-ын?

2) Кымын-шајт 1000-урын? 10000-урын? 100000-урын?

Мыј позѡ ѣббны 1000-ур-вылѡ? 100-шайт-вылѡ? 10000-ур-вылѡ? 10000-шайт-вылѡ?

100. Шу кык-лыд — ѡтыс мед ѡтѡн ещажык, а мѡдыс ѡтѡн унжык 10000-ыс, 20000-ыс, 30000-ыс, 74000-ыс, 90000-ыс, 100000-ыс?

101. 2) Кымын со (соѣна) 35000-ын? 47000-ын? 50000-ын? 35400-ын? 75300-ын? 24545-ын? 55302-ын?

2) Кымын десатка 10000-ын? 30000-ын? 50000-ын? 25000-ын? 37000-ын? 25400-ын? 33200-ын? 45480-ын?

102. Гижѡј дорвыв лыдјас — војдѡр мед-ичѡтсѡ, сесга мед-ыжыдсѡ, сесга бара ичѡтсѡ да с. в.: 10000, 9925, 885, 7548, 20000.

103. Лыдѡѡј воѡѡ 99995-саѣ.

Кымын со (соѣна) со-сурсын? Кымын десатка?

Щѡтки-вылад пуктѡј 2 со-сурс, 5 десатка-сурс, 3 сурс, 8 со, 4 десатка, 1 једѣнитса-да. Виеталѡј, тајѡ-лыдын кымын-сурс ставыс да нѡшта кымын-једѣнитса? Шуѡј став-лыдсѡ.

Пуктѡј щѡтки-вылад еѣимсо-ѡкмысдас-ѡкмыс-сурс, ѡкмыссо-ѡкмысдас-квајт да лыдѡѡј воѡѡ, щѡтки-вылад щѡщ течѡј.

104. 1) Пуктѡј щѡтки-вылад 698 сурс. Содталѡј сурсѡн, шуалѡј лыдсѡ, течѡј щѡтки-вылад. Пуктѡј вылыс 698 сурс да лыдѡѡј воѡѡ једѣнитсаѡн-содталѡмѡн.

2) Пуктѡј щѡтки-вылѡ дај гижѡј: еѣимсо-ветымын-кык-сурс, кујимсо-ѣламьын-кык; еѣимсо-ветымын-кык-сурс; еѣимсо-ветымын-сурс.

3) Пуктѡј щѡтки-вылад кык со-сурс, 4 десатка-сурс, 5 со, 6 једѣнитса-да, — шуѡј став-лыдсѡ.

105. 2) даса-еікасалѡј да лыдѡѡј: 350000, 402000, 345200 705200, 385425, 128300, 300000, 500000.

2) Кымын десатка-сурс 350000-ын, 200000-ын, 345000-ын? Кымын-сурс 300000-ын, 425300-ын?

3) Кымын со 100000-ын, 300000-ын, 240000-ын, 345000-ын, 784500-ын? Кымын десатка 10000, 50000, 345800, 34000?

106. Лыдѡѡј воѡѡ, ѡтѡн-содталѡмѡн, 391-саѣ. Лыдѡѡј сурсѡн-содталѡмѡн 391-саѣ.

107. 1) Пуктѡј щѡтки-вылад 325 једѣнитса; 325 сурс. Гижѡј 325 једѣнитсасѡ; 325 сурссѡ.

2) Пуктѡј 475 сурс. Пуктѡј 234 једѣнитса.

Пуктѡј сещѡм лыд, кѡні 475 сурс, 234 једѣнитса-да.

108. Шүалөј лыдјас, сүрс-шүөм-бөрын төкөтө-сүвтлөмөн: 245725; 34205, 100342, 305999, 32075, 920099.

Висталөј, кымын-сүрс да кымын-једінітса таяө-лыдјасын.

109. 342720 жүкөј кык-пелө: өтиас мед лобны сүрсјас, а мөдас — једінітсајас. Кыкнан-јүкөнсө даса-еікасалөј. Сізі-жө вөчөј со-кущөм-лыдјасөн: 25348, 305427, 480025, 407305.

110. 1) Лыддөј 999997-саң једінітсаөн-содталөмөн. Лыддөј 999980-саң дасөн-содталөмөн.

2) Лыддөј 999800-саң соөн-содталөмөн; 9997000-саң 1000-өн-содталөмөн. Кымын со-сүрс мільонын? Кымын сүрс мільонын?

Гіжөмөн-содтөм, чінтөм-да, 1000-өз, 10000-өз-да.

111. Крестанін чүкөртіс 1440-кг-су, 800-кг-зөр, 420-кг-ід. Уна-ө-һаң сіјө чүкөртіс?

2) Крестанін чүкөртіс візјас-вылыс 4320-кг-турун, 5200-кг-бобөһаң да 4500-кг-віка. Уна-ө-көрым скөтлы сіјө чүкөртіс?

3) Градвыв-пуктас со-кыці чүкөрміс: картофел 3250-кг, свеклө 260-кг, капуста 340-кг. Кымын-кілограмм-пуктас боетісны град-вылыс?

4) Сү-ізас сылөн чүкөрміс 4000-кг, зөр-ізас — 800-кг, ід-ізас — 1440-кг. Уна-ө ізас сіјө чүкөртіс?

112. Течөј лыдјассө, заводітөј кор шүјгаладорсаһыс, кор вескыдсаһыс.

640 + 320	744 + 125	125 + 432
250 + 710	321 + 242	632 + 257

Кыці лөсыджык лыдјас гіжавны содталігөн?

113. Воқө-прімерјас-вөчігөн вежөралөј, кыці лөсыджык содталөм вөчны: шүјгаладор-помса-пассаң буржык заводітны, алі мөдарсаһыс?

526 + 264	575 + 274	485 + 283
-----------	-----------	-----------

114. Јар-Мітреј-гөтыр керіс 3250-кг-картофел. Көјдыс-вылө сылы колө кольны 420-кг. Уна-ө-картофел вермас сіјө вічны?

115. Вөчөј чінтөм, заводітөј шүјга-помса-пассаң; вескыд-помса-пассаң. Вежөралөј, кыці чінтөм-вөчны лөсыджык лыдгіжавны.

820 — 310	5471 — 1221	5427 — 1306
896 — 563	6347 — 4231	7559 — 152

Воқо-прімерјас-вочігдн вежбралөј, кыңи конқиджык чінтөм вочыны: шујгаладорсаңыс али вескыдладорсаңыс буржык заводитны.

642 — 335	954 — 739	480 — 195
951 — 427	486 — 179	4780 — 3575
5474 — 1381	6783 — 2575	5740 — 4694

116. Мырд-Паш чукөртис 1440-кг-су. Көјдыс-вылө сїјө коліс 120-кг, сојны—985-кг. Мукөд-сусө вузалис. Кымын-кілограм-су сїјө вузалис?

117. Сїғөв-Ваң чукөртис су. Сетыс сїјө аслыс-вылө колөдіс 1105-кг да 335-кг вузалис. Уна-ө-су сїјө чукөртлөма?

Тажө-задачасө лөсөдөј сїңи, мед ковмас төдмавны, уна-ө-су Сїғөв-Ваң коліс аслыс-вылө, лїбө уна-ө вузалис.

118. Прікод-рөскөд му-гөгөр-ужалөмыс.

	Кымын кг.	10-кг-дон.		Прікод.		Рөскөд.		Барыш.	
		Ш.	Ур.	Ш.	Ур.	Ш.	Ур.	Ш.	Ур.
Су	1440	—	60	} 106	40	51	28		
Ғас	4000	—	5						
Зөр	800	—	55	} 60	—	18	10		
Ғас	1600	—	10						
Ід	420	—	65	} 41	70	17	70		
Ғас	1440	—	10						
Шабди-көјдыс . . .	160	1	80	} 118	40	43	60		
Шабди	224	4	—						
Картупель	3200	—	20	64	—	18	50		
Турнепс	8000	—	7½	60	—	18	50		
Бобөһаң	5200	—	20	104	—	22	08		
Віка	4000	—	20	80	—	24	95		
Ставыс									

Арталөј прікод, рөскөд, барыш-да суыс, зөржыс, ідјыс да сїң воқө; став-барышө-і. Барышө кыкпөрјө төдмалөны—сөдтөмөн дај чінтөмөн. Мыјла сїңи?

119. Прикод-рөскөд виҗ-гөгөр-ужалöмье.

	Кіло- грамм.	1-кг-дон.		Прикод.		Рөскөд.		Барыш.	
		Ш.	Ур.	Ш.	Ур.	Ш.	Ур.	Ш.	Ур.
Турун	3640	—	1½	54	60	21	70	—	—
Ставыс									

120. Прикод-рөскөд скөт-виҗöмье.

	Літр.	Літр- -дон.		Прикод.		Рөскөд.		Барыш.	
		Ш.	Ур.	Ш.	Ур.	Ш.	Ур.	Ш.	Ур.
3-мөслөн јөв, 2620- -літрөн быдөн- лөн	7860	—	8	628	80	480	95		

121. Став-докод-арталөм.

	Прикод.		Рөскөд.		Барыш.	
	Ш.	Ур.	Ш.	Ур.	Ш.	Ур.
Му-гөгөр-ужалöмье	634	50	214	71		
Виҗ-гөгөр-ужалöмье	54	60	21	70		
Скөт-виҗöмье	628	80	480	95		
Ставыс						

Лыддөј став-прикодө, рөскөдө, барышсө-да му-гөгөр да виҗ-гөгөр-ужалöмье, скөт-виҗöмье, барышсө-да. Барышсө кык-пөрјө төдмалöны—содтөмөн дај чинтөмөн. Мыјла сізі?

$$\begin{array}{r}
 122. \quad 325 \quad 182 \quad 34 \quad 487 \quad 242 \\
 + 87 \quad + 117 \quad + 131 \quad + 307 \quad + 578 \\
 \hline
 504 \quad 311 \quad 532 \quad 205 \quad 180
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 123. \quad 3\text{-ш da } 42\text{-yp} \quad 15\text{-ш da } 37\text{-yp} \quad 24\text{-ш da } 42\text{-yp} \\
 + 5\text{-ш da } 78\text{-yp} \quad + 18\text{-ш da } 8\text{-yp} \quad + 7\text{-ш da } 35\text{-yp} \\
 1\text{-ш da } 25\text{-yp} \quad 25\text{-ш da } 35\text{-yp} \quad 8\text{-ш da } 23\text{-yp} \\
 \hline
 \hline
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 124. \quad 345\text{-ш da } 27\text{-yp} \quad 386\text{-ш da } 25\text{-yp} \quad 142\text{-ш da } 37\text{-yp} \\
 + 185\text{-ш da } 48\text{-yp} \quad + 187\text{-ш da } 37\text{-yp} \quad + 137\text{-ш da } 12\text{-yp} \\
 95\text{-ш da } 15\text{-yp} \quad 126\text{-ш da } 98\text{-yp} \quad 250\text{-ш da } 51\text{-yp} \\
 \hline
 \hline
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 125. \quad 350 \quad 380 \quad 870 \quad 950 \quad 820 \\
 - 127 \quad - 236 \quad - 356 \quad - 545 \quad - 515 \\
 \hline
 \hline
 \hline
 \hline
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 126. \quad 700 \quad 800 \quad 1000 \quad 3200 \quad 7200 \\
 - 342 \quad - 487 \quad - 546 \quad - 1842 \quad - 5648 \\
 \hline
 \hline
 \hline
 \hline
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 127. \quad 28\text{-ш da } 35\text{-yp} \quad 73\text{-ш da } 42\text{-yp} \quad 72\text{-ш da } 8\text{-yp} \\
 9\text{-ш da } 48\text{-yp} \quad 18\text{-ш da } 97\text{-yp} \quad 56\text{-ш da } 95\text{-yp} \\
 \hline
 \hline
 \hline
 \hline
 \hline
 \end{array}$$

128. Лыддөј да вөчөј примерјас:

$$\begin{array}{r}
 x - 137 = 249 \qquad x - (127 + 347) = 137 \\
 x + 289 = 512 \qquad x + (325 + 147) = 727
 \end{array}$$

129. Питерак-Сандыр бид-гектар-му-вылыс чукөртис 785-кг-еу. Сылөн 2-гектар. Уна-ө-еу колө сылөн, көјдыс-вылө-кө тор-јөдас 300-кг? Бид-гектарыс-кө сижө боетас кык-мындаһн-уна важ-серҕыс, секи уна-ө-еу сылөн чукөрмас? Уна-ө колө көјдыс-торјөдөм-бөрын?

130. 1) Крестаһнлөн өтi вөв, 2 мөс, 2 ыж, 1 поре-da. Во-гөгөрөн вөлыс сетөма сылы 16-dod-күјөд, мөсјасыс — 8-dod-һн унжык вөлыс, ыкјасыс dod-һн-жынјөн, а пореыс — 3-dod. Кы-мын-dod-күјөд чукөрмөма ставыс?

2) Лөсөдөј таблитса лөм-лыдјасыс.

3) Артавны-кө, мыј шөркод-дем-күјөд-dod кыскө 400-кг, во-чөжөн, инө,

вөв сетөма	. . . . .	16-dod
мөс	”	. . . . . 24 ”
поре	”	. . . . . 3 ”
ыж	”	. . . . . 1½ ”

Лөсөдөј тајө-лыдјасыс задачјас.

4) Крестанлӧн ӧчим-улын гектар-му. Сижӧ колӧ кужӧдавны. Ӧти-dod-кужӧдӧн почӧ вынӧдны ӧти-ар-му. Тымас-ӧ крестанлӧн кужӧдыс (130-задачаын-таж сорӧтсӧ) мусӧ кужӧдавны?

Оз-кӧ тырмы, уна-ӧ кужӧдалас, кымынӧд-жукӧн муыслыс?

131. Мутӧ бура колӧ вынӧдны; сы-пыдди сижӧ сетас унжык-нач. Омӧл-Јогор петкӧдис гектар-му-вылӧ 150-dod-кужӧд да нӧшта койс сетчӧ 300-кг-суперпоспат, а Јелек-Ваӧ сыжкда-му-вылӧ-жӧ петкӧдис сӧмын 50-dod-кужӧд. Јогорыслӧн воис 1760-кг-еу да 4000-кг-іңас боетис, а Јелек-Ваӧыс—900-кг-еу да 2720-кг-іңас боетис. Мындаӧн унжык еу да іңас воис Јогорлы Ваӧ-серти?

1000-ӧз да 10000-ӧз ӧти-паса-лыд-вылӧ-ӧктӧм.

132. Лыддамӧ прикод-рӧскод Омӧл-Јогорлыс да Јелек-Ваӧлыс.

Омӧл-Јогор виґис:

150-dod-кужӧд . . . . . 30-урӧн dod
300-кг-суперпоспат . . . . . 8-урӧн кг,

а боетис:

1760-кг-еу . . . . . 8-урӧн кг
4000-кг-іңас . . . . . 1-урӧн кг.

Јелек-Ваӧ виґис:

50-dod-кужӧд . . . . . 30-урӧн dod,

а боетис:

900-кг-еу . . . . . 8-урӧн кг
2720-кг-іңас . . . . . 1-урӧн кг.

Кушӧм-задачајас почӧ лӧсӧдны тајӧ-лыдјасыс?

133. Видлӧгјас петкӧдлісны, мыј наӧ-воӧмыд кужӧд-сајын

Ӧти-ар-му-вылыс.	Воӧма еу.	Воӧма id.
Кужӧдавтӧмыс	6 ¹ / ₂ кг	5 ¹ / ₂ кг
96-кг-кужӧдӧн кужӧдалӧмаыс .	8 "	6 "
192-кг " "	10 "	8 "
384-кг " "	14 ¹ / ₂ "	13 ¹ / ₂ "
576-кг " "	14 "	13 ¹ / ₂ "

Суға виçддөј таблитса-вылө да висталөј: тајө му-вылө (1-ар) мед-бур уна-ө-кујөд петкөдны?

384-кг, сјө—шөркоддем-кујөд-dod. Кымынөд-жукөн dod-лөн лоө 192-кг? 96-кг? Кодыс буржык: ар-му-вылө петкөдны тыр-кујөд-dod, али сөмын dod-жынсө? Килограм-су сулалө 8-ур, а кујөд-dod 25-ур.

Лөөддөј тајө-таблитса-серти зааачајас.

134. 8. (425 — 137) — 197   4. (853 — 194) + 1123
7. (386 — 149) + 185   7. (327 — 95) + 2349

10-вылө да 100-вылө-өктөм.

135. Өти-ар-му-вылө-кө петкөддөны 384-кг-кујөд да бостөны сетые 14 да жын-кг-су, уна-ө-кујөд ковмас 10-гектар-вылө да уна-ө һаһ сес воас? Уна-ө-кујөд колө гектар-вылө да уна-ө-һаһ чукөрмас гектарыс?

Мед тајө-зааачајас-вөчны, колө кужны өктыны лыдјас 10-вылө да 100-вылө.

1) Гөгылөн пасјөј асланыд-щөтки-вылын өти једіһитса. Босталөмөн вештөј сјөс дасыс. Кытчө вешјас гөгылыд?

2) Гөгылјасөн пасјөј 3-једіһитса. Вештөј 10-ыс.

3) Пуктөј щөтки-вылад 13. Бостөј сјөс 10-пөв. Кытчө веш-јасны гөгылјасыс? Кымын дсгатка лоі ставыс?

4) Пуктөј щөтки-вылад 23. Вештөј 10-ыс. Кытчө вешјисны гөгылјасыд? Кымын дсгатка лоі?

5) 234-кө өктыны 10-ыс, кымын дсгатка лоө?

1. 10	253. 10	10. 10
7. 10	275. 10	1000. 10
12. 10	342. 10	10000. 10
40. 10	2342. 10	100000. 10
75. 10	3450. 10	1000000. 10

136.

1. 10	10. 1	17. 10	10. 17
5. 10	10. 50	25. 10	10. 25
10. 10	10. 10	38. 10	10. 38
50. 10	10. 50	170. 10	10. 17
100. 20	10. 100	250. 10	10. 250
500. 10	10. 500	380. 10	10. 380

137.

345. 10	1. 100	100. 1
735. 10	500. 100	100. 500
17. 100	100. 17	345. 10
250. 100	100. 250	999. 10

138. 1) Өтi ар-му-вылые чукөртiснi 14 да жын-кг-су. Бур-жыка векөралам, уна-ө сiјө лөб. Сепысö ¹⁾ төрө 80-кг-ые ун-жык-су. Кымынөд-жукөн-сепыслөн лөб 14 да жын кг-ые? (ылөссө).

Сепыс-суөн 5-морта-семјалы поңө пөткөдчыны зон-төлые. Уна-ө-су колө содтыны 14 да жын-килограм-динө, мед сiјө тырмас өтi-мортлы төлые?

2) 384-кг-кујөд — шөркөддем-кујөд-дод. Сымда-кујөд-кө колө өтi-ар-му-вылө, уна-ө ковмас сiјө гектар-вылө?

139. 1) Кiөн-көзiгөн гектар-му-вылө мунө 150-кг су-көјдые. Машинаөн-көзiгөн сы-сертi ^{1/5}-жукөн-мындаыс ещажык. Кымын-килограмм-көјдые мунө гектар-вылө машинаөн-көзiгөн? Мешөкө төрө 80-кг-су. Кымын-мешөк-су колө гектар-му көзны?

2) Кiөн-көзiгөн гектар-му-вылө мунө 225-кг зөр-көјдые. Машинаөн-көзiгөн сы-сертi ^{1/5}-жукөн-мындаыс ещажык. Уна-ө колө зөр көзны гектар-му машинаөн?

3) Сепысö төрө 60-кг-зөр. Кымын-сепыс-зөр колө гектар-му көзны машинаөн?

140. Со-мыјда-һаң волөма гектар-му-вылые, кор көзлөмаөе сiјөс гырые, шөркөддем да посөи-көјдысөн:

Һаң-һимјас.	Гырые-көј-дыса-көзаные.	Шөркөддем-көјдыса-көзаные.	Посөи-көјдыса-көзаные.
Су	2080 кг	1470 кг	640 кг
Шобди	1700 „	1300 „	700 „
Id	2000 „	1700 „	1240 „
Зөр	1300 „	990 „	670 „

Лөсөдөј задача убытка-јылые, кодi лөб крестанiнлөн, кө-зас-кө сiјө мусө гырые-көјдысөн-пыдди посөи лiбө шөркөддем-көјдысөн. Коммас-кө, јуалөј кодлыкө, донө-ө кг-су, шобди, id, зөр-да.

141. РСФСР-рытив-војвывса-областын вөчлөмаөе видлөг-јас гөрны коскөмјас воз тулысын, гожөмын, еорөнiк арын-да. Өтi-гектар-му-вылые чукөрмөма һаң:

воз-тулысын-гөрөм-коскөмые . . . 1408-кг тус, 3328-кг iзас-да
 гожөмын „ „ . . . 880-кг „ 2096-кг „ „
 арын „ „ . . . 1334-кг „ 3024-кг „ „

¹⁾ Мешөк.

Вісталöj (ылöссö), кымынпöвөн унжык тугыс воö іңасыс?
 Сіјö артавсö со-кызі. Тугыс чукöрмöма 14-со-кг-мында. Бостны-
 -кö 14 со, да жешцö 14 со, да жынсö сылыс, секи лоö 35 со,
 һеуна унжык 33 соыс. Сің-кö, іңасыс воöма кыкпöв да жы-
 -мында-уна суыс.

Арталöj ылöссö, кымынпöв-унжык-һаң воöма воң-гöрöм
 коскöмыс сорөн-гöрöм-коскöм-сертi?

142. давеј-Öһö коскöмсö гөріс воң тулысын, а Прөкеј-
 -Ілля—гожöмын. давеј-Öһö гектар-коскöмыс чукöртiс 1403-кг-
 -су, 3328-кг-іңас-да, а Прөкеј-Ілля—880-кг-су, 2096-кг-іңас-да.
 Кілограмм-су сулалö 9-ур, а кг іңас—1 ур. Бжыд-ö убытка
 воіс Прөкеј-Іллялы гөрöмыс-сормöдчöмыс?

143. Воң-кö коскöмтö гөран, көзіг-кеклö 25-см-кыза-му-
 -пластын гектар-вылын лоö 83500-кымын-ведра-ва, а гожöмын
 гөрöмын сöмын 51300-ведра-мында.

Воң-тулысын-гөрöм-коскöмыс гектар-вылыс чукöрмöма
 1408-кг-су, гожöмын-гөрöмыс—880-кг. Унаöн-ö уна-ва гектар-
 -му-вылын тулысын гожöмын-сертi?

Кымын-кіл граммөн унжык-һаң воіс воң-тулысын-гөрöм
 гектар-коскöм-вылыс гожöмын-гөрöм-коскöм-сертi?

144. Крестанiн көзіс 244-кг-су, чукöртiс сы-9-мында (ас-
 -öкмыс-мында). Уна-ö-су чукöртiс крестанiн?

Лөсöдöj тајö-задачасö сiзі, мед лоö тöдны, уна-ö-су крес-
 танiн көзіс? Лөсöдöj, мед лоö тöдны, кымынпöв-ещажык воöм-
 -һаң-сертiыс сiјö көзлöма?

Мыј пасјöма тајö-гiжöдөн:

$$x : 9 = 144?$$

$$x : 144 = 9?$$

$$x = 144 \cdot 9?$$

145. Стөпнеј-губерњајасын:

	Көзöмаөс.	Ідралöмаөс.
Су (арса-көза)	$ix/7 - ix/15$	$vii/5 - viii/2$
Id	$iii/28 - iv/18$	$vii/13 - viii/31$
Зөр	$iii/28 - iv/13$	$vii/23 - viii/7$

Шөр-губерњајасын:

	Көзöмаөс.	Ідралöмаөс.
Су (арса-көза)	$viii/28 - ix/2$	$vii/18 - viii/23$
Id	$iii/28 - iv/25$	$vi/28 - viii/7$
Зөр	$iv/13 - iv/23$	$viii/2 - viii/7$

Рытив-војвывса-губерњајасын:

	Көзөмөсө.	Идралмабсө.
Су (арса-көза)	viii/19 — viii/23	viii/ 2 — viii/ 7
Id	vi/ 2 — vi/10	viii/23 — viii/31
Зөр	v/23	viii/28 — ix/ 7

1) Лыд-дөј тајө-таблитсасө.

3) Кымын-лун көзөны су степней-губерњајасын? Шөрын? Рытив-војвылын?

3) Кымын-лун көзөны id степней-губерњајасын? Шөрын? Рытив-вылын?

4) дыр-ө (кымын-төлыс да лун) сижө быдмө (көзөмөсө вун-дытөз) степней-губерњајасын? Шөр-губерњајасын? Рытив-војвыв-губерњајасын? (Колө боетны кыкнаныслыс либө воэ-кадсө, либө сор-кадсө).

5) Кымын-лун быдмө зөр степней-губерњајасын? Шөрын? Рытив-војвылын?

146. Крестаңлы ужалігөн колө төдны шонді-петан да шонді-летчан кадјас, куз-ө луныс-да. Оз-өд быдлаын шондид өтө-кадын пет да летчы. Мөсқуа-губерњаын со сижө-кадјасыс:

	Петө.	Летчө.
январ 1-лунө	8-ч. да 30-м.	3-ч. да 37-м.
февраль 1 "	7 " " 55 "	4 " " 33 "
март 1 "	6 " " 53 "	5 " " 33 "
" 22 "	6 " " 2 "	6 " " 14 "
апрель 1 "	5 " " 33 "	6 " " 36 "

Арталөј тајө-таблитса-серті лун-кузаяс.

	Петө.	Лун-кузаяс.
147. Мај 1 лунө	4-ч да 19-м.	15-ч да 18-м.
јунь 1 "	3 " " 24 "	17 " " 8 "
" 23 "	3 " " 15 "	17 " " 38 "
јуль 1 "	3 " " 19 "	17 " " 28 "
август 1 "	4 " " 3 "	16 " " 5 "

Арталөј тајө-лунјасө-шонді-летчан-кад.

Кушөм-төлысјасын да числөјасын мед-жеңыд-лунјас? Мед-куз-лунјас? Кушөм-төлысјасө да числөјасө луныс да војыс пөштө өткузтабсө?

148. Кымын быдса-лун колөма январ-15-d-лунсө март-13-d-лунөз-тајө-кык-лунтөгыс? Тајө-кык-луннас?

Кымын быдса-лун коли

февраль—10-лунсаң	мај	—15-d-лунһә	(1904-d воын)?
” 10 ”	”	—15-d- ”	(1905-d воын)?
март —13 ”	јуһ	— 7-d- ”	?
август—14 ”	октабр	— 8-d- ”	?
декабр—17 ”	јанвар	—12-d- ”	?

149. Плётһик заводітис ужавны мај-28-d-лунһ, ужаліс 45-лун. Кор сіјө дүгдіс ужавны?

Плётһик помаліс ужсө август-18-d-лунһ, ужаліс 25-лун. Кор сіјө заводітлөма ужавныс?

150. Өті-гектар-су-вөдітөм-рөскөд.

У ж а с	Ужалан-лун	Лунја-дон	Ужалан-лун-жын	дон (өті-жын.)	Вөла-ужалан-лун	дон	Став доныс	
	Ур	Ур	Ур	Ур	Ур	Ур	Ш.	Ур
Ареа-гөрөм	3	70	3	35	3	70		
Тулысын піһовтөм „Рандальһ“	1	70	—	—	1	70		
Тулысын мөдпөв піһовтөм	—	—	1	40	1	70		
Віка-көјдыс да зөр 88-кг мөһ, 7 1/2-урөһ быд-кг	—	—	—	—	—	—		
Машинаһ-көзөм	1	70	1	40	1	70		
Віка-ыщкөм	3	100	—	—	—	—		
Віка-куртөм да костөм	2	70	6	40	2	40		
Віка-кыскалөм сарајө	1	70	1	40	1	70		
Кужөд-петқөдөм гөжөмын да сіјөс пазөдөм	6 1/2	60	7	35	6 1/2	60		
Гожеа-гөрөм	3	60	3	35	3	70		
Гожеа-піһовтөм, кыкпөвсөһ	—	—	1	35	1	70		

У ж а с.	Ужалан-лун	Луңжа-дон	Ужалан-лун-жын	Дон(оті-жын.)	Бөла-ужалан-лун	Дон	Став до-выс	
	Ур.	Ур.	Ур.	Ур.	Ур.	Ур.	Ш.	Ур.
Гожа мөдые-гөрөм .	3	70	3	40	3	70		
Пиңовтөм	—	—	1/2	40	1/2	70		
Ареа-гөрөм да пиңов-төм (көза-улө) . .	1	70	1/2	40	1 1/2	70		
Су-көјдыс 12-кг,8-урөн кг	—	—	—	—	—	—		
Машинаөн су-көзөм. .	1/3	70	1/2	40	1/2	70		
Вундөм.	—	—	10	50	—	—		
Колта-кыскалөм. . . .	1	70	1	40	1	70		
Вартөм	15	60	—	—	—	—		
Машинаөн-төлөдөм . .	1/3	60	1/2	30	—	—		
Ставыс.								

Арталөј: 1) кымын-лун колө ужавны гектар су-му-вылын; 2) уна-ө сулалө быд-пөлөс-уж; 3) уна-ө сулалө отлаын став ужыс, көјдысыс-і?

151. Гікалөј тыртөм-віңјасө лыдјас.
Відчысан-докод.

	Му-ыж-да	Гектар-вылыс-воөм	Унаө від-чысоны	10-кг-дон	Прикод	Рөскод		Барыш	
	Гек.	Кілограмм	Ур	Ур	Ш. У.	Ш.	У.	Ш.	У.
Ареа-көза-су	1	1320	1320	70		{	51	28	
Ізас	1	3700	3700	6					

	Му-ык- да	Гектар- -вылыг- воом	Унао̄ вид- чыг̄оны	10-кг-дон	Пригод	Роскод	Барыш
	Гек.	Кілограммм	Ур	Ш. У.	Ш. У.	Ш. У.	
Зөр.	1/2	1500	750	50	{	18 10	
Ғас	1/2	3000		10			
Id.	1/2	1300		60	{	17 70	
Ғас	1/2	3000		10			
Шабди-көјдыс	1/2	300		200	{	43 60	
„ кудельыс	1/2	400		400			
Картупель	1/4	12800		20		18 50	
Турнепс	1/4	32000		7		18 50	
Боббѣнъ 1-ј-вога . .	1/2	5800		20		14 83	
„ 2-д-вога	1/2	3700		20		7 25	
Вика	1	3700		20		24 95	
Ставыс							

Тыр-десаткајас-вылө-өктөм.

152. (25. 3).10	17.40	40.20	345.50
(25.10).10	25.40	60.30	273.40
25.30	35.30	70.70	378.30

Јукөм өџи-паса-лыд-вылө 1000-өз, 10.000-өз-да.

153. 1) Јукөј 292 кык-пелө сизі, мед сесса кыкнансө кок-
һиа позіс јукны һол-вылө. Бөрвылас 292-сө 4-вылө јукөј.

2) Сизі-кө вөчөј со-кушөм-прімерјаскөд:

584:8; 2580:6; 4562:8.

154. 1) Крестаһин чукөртіс 1476-кг-су. Уна-ө-дон сјө
чукөртөма, кілограмм-суыс-кэ сулалө 6-ур?

2) Крестаһин чукөртіс 4100-кг-су-іғас. Уна-ө-дон-іғас
сјө чукөртөма, кілограмм-іғас-кө сулалө ур-жын?

3) Id чукөртөмә 738-кг, а килограмм-ид сулалә 8-ур. Уна-ө пондас сулавны став-идыс?

Арталөј став-докодсө крестәһинлые?

155. Су да рузөг-изәс чукөртөмәе 110-шајт да 50-ур-дон. Гөрөм-көзөм, көјдыс да һаһ-идралөм-вылас мунөма тајө-лыд жыһ-мындаыс-кымын. Уна-ө-барыш воөма һаһ-вөдәитөмые?

156. Зөр да зөр-изәс чукөртөмә 57-шајт да 60-ур-дон. Му-гөгөр-старајтөм-вылас да зөр-көзөм-идралөм-вылас мунөма тајө-лыд којмөд-јукөһныс-мында. Арталөј, уна-ө-барыш зөрыс воөма?

Id чукөртөмәе 59-шајт да 4-ур-дон. Сы-вылө рөско-дүјтлөмәе $\frac{1}{3}$ -јукөһ-мында тајө-лыдыс. Уна-ө-барыш воөма?

157. Шабди воөма 117-шајт да 75-ур-дон. Рөскодыс-сы-вылө вөлөма тајө- $\frac{1}{8}$ -јукөһ-мында. Уна-ө-барыш воөма шаб-дыс?

158. Арталөј, уна-ө-барыш воөма крестәһинлы став-му-помыс, добраыс-кө воөма сылы 589-ш. да 75-ур-дон, а рөскодыс на-вылө вөлөма 214-ш. да 71-ур.

159. Быд-төлысын-кө һаһсө пондасны виҙны 66-кг, став-чукөрмөм-һаһыс сөмјаыслы тырмас сөмын 10-төлыс-кежлө. Кымын-килограммөһ колө виҙны һаһсө быд-төлысын, мед сјө тырмас во-гөгөр?

Быдсалыс јукөһ-арталөм.

160. Бостөј гумагаыс-вөчөм-метр да индөј сылыс $\frac{2}{5}$ -ју-көһсө.

Кымын-саһтөметр метр- $\frac{2}{5}$ -јукөһнын?

161. 1) Кымын-саһтөметр метр- $\frac{3}{4}$ -јукөһнын? $\frac{7}{10}$ -јукөһнын? $\frac{3}{10}$ -јукөһнын?

2) Тув килограмм $\frac{2}{5}$ -јукөһ-мында. Кымын-грамм тувын?

3) Гектар десетина- $\frac{11}{12}$ -јукөһ-ыжда. Кымын кв.-сыв гектарын?

162. Гектар-му-вылыс крестәһа чукөртисны 736-кг-ид, а көзләсны сјө- $\frac{1}{4}$ -јукөһ-мындаыс. Уна-ө лишнеј-ид налы воөма? А кык-мында-уна-ид-кө чукөрмис, секи ескө уна-ө лишнеј-идыс лој?

163. Гектар-му-вылыс крестәһа чукөртисны 864-кг-зөр, а көзләсны сјө- $\frac{5}{16}$ -јукөһ-мындаыс. Уна-ө воөма лишнеј-зөр гектар-му-вылыс?

164. Макеа-Ваһлөһ суөһ көзөма кујим-му. Öтө-му кыкпөв-ыжыд мөдыс, а мөдыс кыкпөв-ыжыд којмөдыс. Кујимнан

му-вывысы сїѳ чукѳртис 1085-кг-су. Уна-ѳ-су сїѳ чукѳртис
быд-му-вылыс?

165. 1) Кужѳда-тувсов-коскѳм.

	Ужалан-лунјас		
	Вѳла	Муж.	Нывбаба
Коскѳм гѳрѳм.	6	3	—
Пїѳовтѳм.	1	1/3	—
Мујас-јуклѳм	1/8	1/8	1/8
Кужѳд-петкѳдѳм, пазѳдѳм-да . .	10	5	15
Гѳрѳм, кужѳд-сујѳм-да	4	2	2
Кыкпѳв-пїѳовтѳм	2	1	—
Мѳдпѳв-гѳрѳм да пїѳовтѳм . . .	5	2 1/2	—

2) Арса-су-кѳза.

	Ужалан-лунјас		
	Вѳла	Муж.	Нывбаба
Машинаѳн-кѳзѳм.	2/3	1	—
Гежмасѳм	1/4	1/4	—
Машинаѳн-вундѳм.	2/3	2/3	—
Колтаавлѳм	2	3	—
Кыскалѳм, сорѳм-течѳм-да . . .	1 1/2	1 1/2	1 1/2
Вартѳм, тѳлдѳдѳм-да	2	3	6

Арталѳј, уна-ѳ колѳ гїжны быд-вїз-улѳ? Арталѳј, уна-ѳ
ставыс (итог) возза-таблїтсаас? Мѳдас? Кыкнанас ѳтлаын?

Код-таблитсаас ставыс (итогыс) унжык, унаһн-ө-да?
 Арталөј, кымын-ужалан-лун мунас 4-гектар-му-һаһ-вө-
 җитны.

Кык-паса-лыд-вылө-өктөм.

166. Јуалөј бат-мамыдлыс, кызі һајө шабди вөҗитөһны-
 -керөһны: кымын-лун мунө шабди-улө му-гөрөм-пиһовтөмө,
 көјдыс-лөсөдөмө, көҗөмө, весалөмө, шабди-керөмө, вожкаа-
 лөмө, чульлөмө, тыөдөмө, коетөмө, һарјалөмө, һиралөмө, зуалө-
 мө? Арталөј торјөн, кымын вөла-лун мунө, мужікјаслөн, һыв-
 -бабајаслөн?

167. 1) Өти-гектар-му-шабди-вөҗитны колө 65-да жын му-
 жік-ужалан-лун, 71-да жын һывбаба-ужалан-лун, 16-вөла-лун
 да 95-кг. көјдыс. Вылө-ө сувтас гектар-му-шабди-вөҗитны,
 мужічеј-ужалан-лун-кө сулалө 80-ур, һывбаба-лун—40-ур,
 вөла-лун—70-ур, да кілограмм-көјдыс сулалө 18-ур?

2) Өти-гектар-му-вылө-кө көјны 600-кг-суперпоспат, секи
 шабдиыд унжык воас. Уна-ө пондас сулавны гектар-му-шабди-
 -вөҗитөм, 1-кг-суперпоспатлөн-кө доһыс 9-ур?

3) Өти-гектар-му-вылыс-бура-вөҗитөмөн воө 500-кг шаб-
 ди-көјдыс, 500-кг шукһа*) да 600-кг шабди-сөҗ. Кутам арта-
 һны, мыј 10-кг-көјдыс сулалө 1-ш. да 85-ур, 10-кг шукһа—
 20-ур, 10-кг шабди-сөҗ—5-ш. да 30-ур. Уна-ө-дон воас рөскод-
 һас і ставһас 1-гектар-му вылыс став-добраыс? Ыжыд-ө лө
 барышыс?

4) Мі воҗын сорһитим-һын (19-д-листвок), мыј гектар-су-му-
 -вылыс воө докод 106-шајт, рөскод сы-вылө 51-шајт.

Гектар-шабди-му-вылыс бура-вөҗитөмөн поҗө бөстны до-
 код 420-ш., рөскодыс сы-вылө лөө 163-ш.

Кымынпөв (ылөсө) докодыс унжык рөскодыс гектар-су-
 ыс? гектар-шабдиыс?

Унаһн-ө унжык-докод воө гектар-шабди-муыс гектар-су-
 -му-диһны? Кодсө буржык вөҗитны?

168. Тајө-примерјасө-вөҗигөн төдмалөј, кызі буржык лыд-
 јасө гіжһны да терыбжыка өктөмсө вөһны.

37.12	371.42	909.34
49.15	450.63	705.82
54.23	825.54	408.57

*) Мякина.

12.16	132.21	402.43
21.25	248.32	208.34
32.32	275.43	509.98

169. Гектар-му-вылые бур-воё чукёрмө 2000-вожка-шабди. Быд-вожка лоё 2-кг-сёкта. Кымын-dod лоё шабдиые, быд-dod-dö-кө сөвтасны 250-кг.

170. 1) Гектар-шабди-му-вылые лоё 640-кг зуалом-сөз-кудель; сiјö лоё $\frac{8}{17}$ -жукөн һарјалом-шабдиые. Кымын-килограмм һарјалом-шабди шедө гектар-му-вылые?

2) Һарјалом-шабди лоёма косетом-шабди-жын-мында. Уна-ө уеё кос-шабди-еув гектар-му-вылые?

3) Кос-шабди-еув ул-шабди-еув-динын $\frac{17}{20}$ -жукёныс. Уна-ө став-шабди-еув чукёрмө гектар-му-вылые?

171. 1) Öти-гектар-шабдиые колө лөны 500-кг-шабди-көј-дыс, 500-кг-торк, 600-кг-һиралом-кудель-da. Öти-кг-шабди-көј-дыс вежөны 3-кг-изтөм-һаһ-вылө, 1-кг-торк—кг $\frac{1}{4}$ -жукөн тус-вылө, 1-кг-һиралом-шабди—10-кг-тус-вылө. Гектар-му-вылые-воём-шабди лөсөдөј һаһ-вылө да төдмалөј, уна-ө-һаһ (тусөн) сөтасны кудель да торк-вылө?

2) Гектар-му-вылые бур-воё воё 1700-кг-еу да 4000-кг іғас. 10-кг-іғас-дон öтыжда 1-кг-еу-донкөд. Уна-ө-еу воас гектар-му-вылые, іғассө-кө вежлавны еу-вылө-жө?

3) Öтлааситөј dokod гектар-шабдиые да гектар-еуыс. Кымын-пуд-еу позө һөбны гектар-шабди-вылө? Унаөн-ө унжык-dokod воё гектар-шабди-муыс? Кымынпөв гектар-шабди-dokod ыжыджык гектар-еу-dokodyс? Виставны ылөссө.

Жукөнјас содтөм, чинтөм-da

172. Крестәһинлөн көзаыс квајт-му-вылын: öти на-пыщкыс гектар $\frac{2}{5}$ -жукөн-ыжда, möd— $\frac{1}{10}$ -жукөн-ыжда, којмөд— $1\frac{1}{4}$ -жукөн, һөлөд — гектаржын, витөд — гк- $\frac{1}{3}$ -жукөн, квајтөдыс — $1\frac{1}{6}$ -жукөн.

Ыжыдөс-ө лөны возза да möd-муыс öтлаын?

Ыжыдөс-ө лөны возза-һөл-муыс öтлаын?

Ыжыдөс-ө витөд да квајтөд-муыс?

Уна-ө став-көза-муыс крестәһинлөн?

173. 1) Вундөј гумагаыс 3-өтыжда-квадрат. Öтиөс на-пыщкыс шөриалөј, mödөс вундөј öтгыреа-4-пелө, којмөдөс—öтгыреа-8-пелө. Сөсса арталөј тајө-жукөнјас-сөртi, унаө лоё:

$$\frac{1}{2} + \frac{3}{8}; \quad \frac{1}{2} - \frac{3}{8}; \quad \frac{3}{4} + \frac{5}{8}; \quad 1\frac{1}{2} - \frac{3}{4}.$$

2) Вундöј гумагаые кујим-öтгыреа-гöгыл. Јукöј најöс — öтiöс öтгыреа 3-пелö, мöдöс—6-пелö, којмöдöс—9-пелö.

Тöдмалöј, уна-ö лöб:

$$\begin{array}{cccc} \frac{2}{3} + \frac{1}{6} & \frac{1}{3} + \frac{1}{9} & \frac{2}{3} + \frac{1}{9} & \frac{1}{3} + \frac{7}{9} \\ \frac{2}{3} - \frac{1}{6} & \frac{1}{3} - \frac{1}{9} & \frac{2}{3} - \frac{1}{9} & \frac{7}{9} - \frac{1}{3} \end{array}$$

3) Вундöј гумагаые детсiметр-кузаа-лентајас. Öтiöс на-пыщкые шöриалöј, мöдöс јукöј 5-пелö, којмöдöс öтгыреа 10-пелö. Уна-ö лöб:

$$\frac{1}{5} + \frac{3}{10}; \quad \frac{1}{5} + \frac{1}{10}; \quad \frac{1}{2} - \frac{1}{10}; \quad \frac{1}{2} - \frac{3}{10}$$

174. Вундöј гумагаые детсiметр-кузаа 11-лента. Öтi-вылö пасöјöј жыңјас, мöд-вылö—којмöд-јукöңјас, којмöд-вылö—нолöд-јукöңјас, с. в....—дасöд-вылас дасöд-јукöңјас. Öтi-вылö нөмтор оз ков пасöјыны: сiјö быдса-једiнитса-пыдди лöб.

Тайö-пасјас-сертыс вöчöј поснöдöмјас да гiжöј, кытчö кущöм-лыд колö.

$$\begin{array}{cccc} \frac{1}{2} = \frac{1}{4} & \frac{1}{3} = \frac{1}{6} & \frac{1}{2} = \frac{1}{8} & \frac{1}{2} = \frac{1}{10} \\ \frac{1}{3} = \frac{1}{6} & \frac{1}{3} = \frac{1}{9} & \frac{2}{3} = \frac{1}{6} & \frac{2}{3} = \frac{1}{9} \\ \frac{1}{4} = \frac{1}{8} & \frac{3}{4} = \frac{1}{8} & \frac{1}{5} = \frac{1}{10} & \frac{3}{5} = \frac{1}{10} \end{array}$$

175. Пома-Сашлөн гектар-му. Гектар-жын-вылас сiјö көзiс зöр, $\frac{1}{3}$ -јукöңныс-вылö—id, а колас-вылас—аңкыщ. Ыжыд-ö-му-вылö көзiс сiјö аңкыщ?

176. Школаын көзны вöли лöсöдöма $3\frac{1}{2}$ -кг зöр, $1\frac{1}{4}$ -кг id да $2\frac{1}{3}$ -кг аңкыщ. Кымын-килограмм-кöјдыс вöли лöсöдöма?

177. Колö вынөдны $4\frac{1}{3}$ -га id-көза-улö да $\frac{3}{4}$ -га сад да пуктасјас-улö. Уна-ö-му колö вынөдны ставсö?

178. Крестаңиң (көзаиң) тöлын пыр со-кызiжык пöрасö коллö: ужалö 5-час да 58-мин., сојöм-јуöм да шојтчöм-вылö вiзö 8-ч. да 19-мин. Мукöд-кадсö узö. Дыр-ö сiјö узö суткыиң?

179. Гожöмын крестаңиң со-кызi олö-ужалö: суткыиң ужалö 14-ч. да 47-мин., сојöм-јуöм да шојтчöм-вылö вiзö 3-час да 15-мин. Мукöд-кадсö узö. Дыр-ö узö крестаңиң гожса-суткыиң?

2) Семјаыс сылөн гожса-суткi со-кызi кольöны: ужалöны 13-час да 58-мин., сојöны- уöны да шојтчöны 3-ч. да 10-м., мукöдсö узöны. Уна-ö најö узöны суткiдн?

3) Кымын-часöн-унжык мукöдыс ужалö көзаиң ас-семјаас?

180. Öтлаасөтöј узöм да шојтчöм бағыдлые, мамыдлые, чöј-вокыдлые-да.

181. Бур ескө вөлі, крестәнін-кө ужаліс да узіс 8-часөн. Кымын-час лішнеј сіјө ужалө? Кымын-час оз уџ тырмымөз?

182. Артавны-кө, мыј ыжыд-морт крестәнін-семјаын го-жөмын суткіөн ужалө 14-час, кымын-час, інө, сіјө ужалө 30-лу-на-төлыөһ, на-пын-кө 5-праһник, а праһникјасө горт-гөгөр уџ-вылө мунө 4-ч. да 30-минутөн?

183. Гожа-төлыөһын крестәнін ужаліс 380-час, на-пыө 210-чассө му-гөгөр, пуктас-јөр-гөгөр-да. Кымын-час сіјө ужа-лөма мукөд-уџ-вылын?

184. Во-чөжөн му-гөгөр крестәнін ужалө 1100-час-кымын.
 „ „ пуктас-јөр-гөгөр „ 68 „ „
 „ „ му-гөгөр крестанка „ 500 „ „
 „ „ пуктас-јөр-гөгөр „ 220 „ „

Кодыс — крестәніныс алі крестанкаыс во-чөжөн унжык ужалөһы му-гөгөр? Пуктас-јөр-гөгөр? Унаөһ-ө унжык?

Во-чөжөн горт-гөгөр уџ-вылө крестәнінлөн мунө 620-час-кымын, а крестанкалөн—1270-час. Кымын-часөн крестәнінлөн крестанка-дорыс ешажык мунө горт-гөгөр уџ-вылө?

185. 1) Арталөмаөе-да, во-гөгөрөн роч-крестәнін аслас-овмөс-нуөдан уџ-вылө візө 1360-час-кымын, а прөмысјас-вы-лө 340-час-кымын. Кымын-час-унжык во-гөгөрөн візө роч-крестәнін віз-му-гөгөр-уџ-вылө кыјсөм-віјсөм да мукөд-көкост-уџ-діһын?

2) Сіјі-ө тіјан-оланіһын?

3) Онө-ө вөрмө ылөссө лыддыһы, кымын-час ужалөһы тіјан бат-мамыд суткіөн, төлыөһ, во-чөжөн?

4) 3-ч 50-м + 1-ч 25-м	8-ч 15-м — 3-ч 45-м
2-ч 45-м + 2-ч 45-м	2-ч 15-м — 45-м
7-ч 20-м — 5-ч 45-м	7-ч 35-м — 1-ч 15-м
10-ч 10-м — 7-ч 35-м	6-ч — 1-ч 12-м

Һіма-лыдјас өктөм. јүкөм-да.

186. Öтi-мортлы крестәнін-семјаын лун-кежлө, шөркода-лыддөмөн, колөһы со-кущөм сојанјас:

Пөкалөм-һаһ. . . . . 710-гр.	Нөк, рыс-да. . . . . 20-гр.
Шыдөс . . . . . 205 „	Јај, рос-да . . . . . 48 „
Картупель . . . . . 490 „	Пуктас. . . . . 127 „
Јөв . . . . . 240 „	Сакар . . . . . 4 „
Выј. . . . . 6 „	

Уна-ө-сојан колө 6-морта-семјалы?

187. Шуам, 6-морта-семја быд-лун виқо:

Пөжалом-һаһ . . . 4-кг, 300-г.-да	Нёк, рыс-да . . . 120-гр.
Шыдөс . . . . . 1 ,, 200 ,,	Јај, гос-да . . . 300 ,,
Картупел . . . . . 3 ,,	Пуктас . . . . . 750 ,,
Јөв . . . . . 1 ,, 500 ,,	Сакар . . . . . 25 ,,
Выј . . . . . 40 ,,	

Уна-ө-еojан колө 6-морта-семјалы төлыс-кежлө?

188. 1) Медым төдмавны, уна-ө-һаһ еojө лунөн быд-морт семјаын, сетисны бағлы 1200-г-һаһ, мамлы, ыжыд-пілы да кујім-челағлы—1000-граммөн. Бағлөн колі еojтөм 240-г, мам-лөн—200, ыжыд-пілөн—290, посніжык-челағыслөн: өтілөн—360-гр., мөдлөн—370-гр.,којмөдлөн—480-гр. Уна-ө-һаһ еojма быд-морт?

2) Сің-кө, семја-котыр еojмаөс:

Бағыс . . . . . 960-г.	Челағ: воғзаыс . . . 640-г.
Мамыс, ... 800 ,,	,, мөдыс . . . 630 ,,
Ыжыд-пыс . . . 710 ,,	,, којмөдыс . 520 ,,

Арталөј, шөркоға уна-ө-һаһ колө өті-мортлы лун-кежлө?

189. Бағлы лун-кежлө шук колө 960-грамм-пөжалом-һаһ. Уна-ө-пығ сы-вылө мунас, кык-грамм-пығыс-кө 3-грамм-пөжалом-һаһ артмө?

190. 1) Арталөј, уна-ө-еу колө во-гөгөр-кежлө 6-морта-семјалы: бағ, мам, ыжыд-пі, кујім-посніджык-челағ-да. Мі төдам-һин,

мујік-мортлы төлыс-кежлө колө	19-кг-еу
һывбабалы	15 ,, ,,
челағлы	11 ,, ,,

2) Тырмас-ө ашөр-һаһ во вуғны, еуыс-кө вөлі 1-гектар-му-вылын? Гектар-му-вылыс чукөрмө 1300-кг-еу, но сы-пыщ-кыс колө колһны көјдыс-вылө 130-кг.?

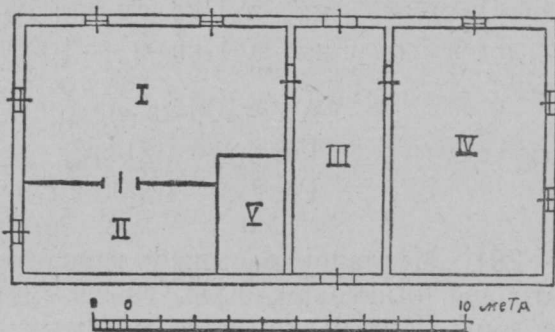
191. 1) 4-кг да 80-г.-пығыс көтісны һаһ. Уна-ө пондас кыскыны пөжалом-һаһыс, пөжас-содтөдыс-кө (припек) лөө пығ-сөкта жын-мындаыс? Пөжас-содтөдыс-кө пығ $\frac{1}{3}$ -јукөн-мындаыс пондас кыскыны, секі уна-ө пөжалом-һаһыс лөө?

2) Колө пожнавны 4-кг да 800-г-пығ. Гырыс-пожјөн-кө пожналан, пановыс колө пығ-сөкта- $\frac{1}{30}$ -јукөныс, еіпожјөн-кө— $\frac{1}{10}$ -јукөныс. Уна-ө-панов-колас гырыс-пожјөн-пожналөмыс? Сі-пожјөн-пожналөмыс?

192. 7-дм. 5	250-м. 5
3-см. 50	1-км, 100-м-да. 10
3-м, 5-дм-да. 7	2-км, 300-м-да. 4
1-м, 3-дм-да. 10	15-м. 100
1-м, 5-дм-да: 3	1-кг, 200-г-да: 7
12-дм, 6-см-да: 9	1-кг, 200-г-да: 6
2-м, 2-дм-да: 25	3-кг, 175-г-да: 5
3-м, 6-дм-да: 12	3-кг, 125-г-да: 10

Вескыдһольпелёса-ыжда (плошцад).

193. Мурталөй керка-карта, посвоэ, чулан, кум, сарај да с. в., куэта-пастајассө. Гіжлаалөй асыныд-керка-план, метр-пыдди саңтиметр-жын бостөј. Велөд-чамө муртавы вескыдһольпелёса-ыжда, мед сесеа кутам кужны муртавы ас-керка-ыжда (плошцад).

14-д-гіж. Керка-план.

194. Тані, со, керка-план. План сертыс арталөј, збылыс-керкаыс куэ-ө да паскыд-ө?

2) Гіжлаалөј төвјан-керка-план. Куэтаыс сылөн 8-м, пастаыс 5-метр. 1-метр-пыддыс бостөј 1-см. Артмөм-вескыдһольпелёсасө јуклөј кв.-саңтиметрјас-вылө да лыддөј, кымын лоө. Ыжыд-ө, інө, керка-ыждаыс (плошцадыс)?

195. Класс-жој 8-м-куэа да 6-метр паста; калідор-жој— 12-м-куэта да 4-метр-паста. Гіжлаалөј кыкнан-жојдыс-план, јуклөј кв.-метрјас-вылө, төдмалөј налыс (жојјаслыс) ыждајассө Ковмас-кө жојјассө красітны, код-жој-вылас унжык краска мунас?

196. Ыжыд-ө лоө вескыдһольпелёса, пастаыс-кө сылөн 1-см, куэтаыс 5-см? 10-см? 100-см?

197. Гіжлаалөј 8 да 6-см-бокјаса вескыдһольпелёса, јукөј сјјөс 8-см-куэаа да 1-см-пастаа торјас-вылө. Ыжыд-ө вескыдһольпелёса-ыжда? Сјјө-кө-вескыдһольпелёсасө јукөј 6-см-куэаа да 1-см-пастаа торјас-вылө. Ыжыд-ө лоө вескыдһольпелёса-ыжда?

198. Төдвылад кутө 1-см-пастаа-торјас-вылө-јукөм 7-см-куэаа да 4-см-пастаа-бокјаса вескыдһольпелёса; сјјөс бытөө

жүклөмө 1-см-пастаа-торјас-вылө. Кымын-квадр.-сантiметр лөбө сiјө-вескыднөльпелөсаын?

199. Арталөј вескыднөльпелөса-ыжда, кузтаыс да жуз-даыс--кө сылөн со-кущөмбө:

5-см да 3-см;
12-см да 18-см;
3-см да 2-мм да 1-см да 5-мм.

200. Тајө-таблицасө тыртөј колан-лыдјасөн:

1-м = дм, а 1-кв.-м. = 10. 10 = кв.-дм
1-дм = см, а 1-кв.-дм = 10. 10 = кв.-см
1-см = мм, а 1-кв.-см = 10. 10 = кв.-мм
1-м = мм, а 1-кв.-м = 1000. 1000 = кв.-мм.

Ар = 100-кв.-метр.

Гектар = 100-ар.

Гектар = 10000-кв.-метр.

201. Мурталөј ассыныд керкатө да арталөј, кымын-кв.-метр воө быд-олие-вылө. 13-кв.-метрыг-еща морт-вылө озков лоны. Кымын-кв.-метрөн унжык лiбө ещажык морт-вылө воө тiјан-керкаын?

202. Мурталөј план-сертi (14-д-гiж.) төвјан-керка (I), гож-јан-керка (IV), горгыча (II), посвоз (III) да чулан (V)-ыждајас; керка-ыждасө ставнас-да.

203. Вөчөј тајө-арталөмјас.

1) Мындаөн унжык:

100. 4	99. 4-ыг	8.100	8.99-ыг
7.100	7.99 „	6.100	6.99 „
100. 7	99. 7 „		

2) Арталөј, кыз поџө көкнiджыка:

99.3	99.25	75.99	34.99
99.9	99.15	72.99	61.99
98.9	98.15	25.98	98.47

204. Квадрат-бокјас 19-см-өс. Ыжыд-ө лөбө сылөн ыждаыс (площад)?

205. Квадрат-бокјас 29, 35, 17, 49-см-өс. Төдмалөј сылыг ыждасө да став-бок-кузтасө (периметр).

дасöдä-жүкөнјас (десятичные дроби).

Керка-кузä лобма 6-м 4-дм 3-см-да, пагтаыс 5-м 2-дм 5-см-да. Лөсөдäмө тајö-уна-һима-лыдјассö кушöмкө-өтi-мурт-јасö: сантiметрјасö либö метрјасö.

206. 1) Керка-кузäта 6-м 4-дм 3-см-да, пагтаыс—6-м 2-дм 5-см-да. Поснөдöј тајö-лыдјассö сантiметрјасö.

2) Кымынөд-жүкөн метрлөн 1-см? 2-см? 7-см? 1-дм? 2-дм? 20-дм? 40-см? 50-см? 3-мм? 3-см? 30-см?

3) Кымынөд-жүкөн километрлөн 1-м? 7-м? 20-м? 200-м? 40-м? 400-м?

207. Содтавы:

$$\begin{array}{ll} 4 \text{ м} + \frac{2}{10} \text{ м} + \frac{5}{100} \text{ м} & 5 \text{ м} + \frac{3}{10} + \frac{8}{100} \text{ м} \\ 5 \text{ м} + \frac{4}{10} \text{ м} + \frac{3}{100} \text{ м} & 1 \text{ м} + \frac{2}{10} + \frac{5}{100} \text{ м} \\ \frac{2}{10} \text{ м} + \frac{7}{100} \text{ м} & \frac{9}{100} \text{ м} + \frac{9}{100} \text{ м} \\ 1 \text{ м} + \frac{3}{10} \text{ м} + \frac{7}{100} \text{ м} & 1 \text{ м} + \frac{7}{10} \text{ м} + \frac{5}{100} \text{ м} \end{array}$$

208. Кымынөд-жүкөн шайтлөн 1-ур? 7-ур? 10-ур? 30-ур? 70-ур?

2) Поснөд урјас-вылө:

$$\begin{array}{ll} 3\text{-шайт } 2\text{-гривенник } 5\text{-ур-да} & 3\text{-ш } 35\text{-ур-да} \\ 1 \text{ ,, } 5 \text{ ,, } 3 \text{ ,,} & 7 \text{ ,, } 75 \text{ ,,} \\ 8 \text{ ,, } 4 \text{ ,, } 5 \text{ ,,} & 9 \text{ ,, } 83 \text{ ,,} \end{array}$$

3) Гырөдöј сiјö-жö-лыдјас шайтјасö.

209. Кымынөд-жүкөн-килограммлөн лөб 1-гр? 5-гр? 10-гр? 30-гр? 3-гр? 20-гр? 100-гр? 5-гр? 500-гр?

210. 1) Поснөдöј граммјас-вылө:

$$\begin{array}{ll} 1\text{-кг } 275\text{-г-да} & 7\text{-кг } 25\text{-г-да} \\ 2 \text{ ,, } 350 \text{ ,,} & 8 \text{ ,, } 50 \text{ ,,} \\ 3 \text{ ,, } 300 \text{ ,,} & 9 \text{ ,, } 350 \text{ ,,} \end{array}$$

2) Гырөдöј сiјö жö-лыдјас килограммјас-вылө.

Сојас.	десат-кајас.	Једнiг-сајас.	дасöдä-жүкөн-јас.	Соöдä-жүк.	Гырөдä-жүк.
1	1	1	1	1	1
			3	5	0,35
	2		7	8	20,78
		4		6	4,06

211. Мыј петкөдлөны тајө-таблитса-вылын мед-вылыса-виңас-сулалыг-једінітсајас?

Кущөм-лыд гижөма 3-, да 5-пасјасөн?

Кущөм-лыд гижөма 2, 7 да 8-пасјасөн?

Кущөм-лыд гижөма 4-, да 6-пасјасөн? Гижөј став тајө-лыдеө даөда-јукөнјасөн-моз.

Сіңі-жө гижөј 6-м 4-дм 3-см-да.

212. Гижөј даөда-јукөнјас-моз лыдјас:

5-м 3-дм 7-см-да	4-кг 250-г-да	2-ш да 75-ур
15-м 2-дм-да	3-кг 435-г-да	2-ш да 27-ур
4-дм 7-см 5-мм-да	7-кг 300-г-да	1-ш да 34-ур
2-м 7-дм 8-см-да	1-кг 755-г-да	17-ш да 8-ур
8-см	5-кг 70-г-да	8-ш да 3-ур
2-м 8-см-да	2-кг 50-г-да	5-ш да 5-ур
2-м 2-дм 9-см-да	5-кг 7-г-да	17-ш да 3-ур

213. Кымын быдса-једінітса, даөда да өөда јукөн тајө-лыдјасын:

3,75	4,05	27,05
2,07	0,02	14,27
0,43	3,28	5,08?

214. Лыдөөј.

Өті-метр-куңа 1,5-м.-судтаа да пастаа канава кодјыны шолыд-муа-інын лөө 0,5-лун, а өөјөда-інын—0,75 лун.

Метр-жужда-көбрөг-гу-көдјігөн быд-куба-метр-му лептыны колө . . . . . 0,15 лун.

1-кв.-метр -стен керјыг щупны да лөс-јыны сіјөс колө . . . . . {0,6-лун; 5-м-кер, 0,9-кг-пакла-да.

1-кв.-метр-мында-стен сујавны колө . . . . . {0,1-лун; 0,9-кг-пакла.

1-кв.-метр-паста-жөж волсавны колө . . . . . {0,15-лун; 5,5-м-плака; 0,25-кг-көрттув.

1-кв.-метр-паста-пөтөлөк лөсөдны колө {0,155-лун, 5,2-м.-төс.

215. Керка куңа лөө 16-м., пастаыс 8-м. Выдө-ө сувтас пундамент-улас канава-кодјыны, 1-метр-канава-кодјыны-кө колө 0,5-лун да канава-кодјысыс быд-луныг бөстө 1-шәптөн?

216. 1) Керка-куңа ортсөддыс 16-м, пастаыс 8-м, судтаыс 2-м. Ортсө-стенғыс-өтар керка-пыщкас нөшта бык вомөна-стен.

Кымын-метр-кер ковмас став-стен-вылас, 1-кв.-метр-стен-вылө-кө мунө 5¹/₂-м-кер? Кымын-кер ковмас, керјасыс-кө 6-метр-кузабе?

2) Уна-ө сувтас керка-стен-щупөм, 1 кв.-метр-стен-кө щупө өти-щупсые лунжынөн, а лунја-пөдөлшинаыс сылөн 1-ш. да 20-ур?

3) Уна-ө кутас сулавны став керка-керјыс, өти-керјыс-кө 3-ш да 20-ура?

4) Тази арталөј асланыд керка-јылыс. Кокнид-пыдди керка-кузтасө, пастасө, жүждасө-да бостөј быдса-метрјасөн.

217. Кер (6-м кузаа, 22-см кызаа) 200-кг-сөкта. Уна-ө сувтас 176-керка-кер-кыскөм, быд-вөв-dodd-ө-кө тчасны 400-кг-кер? Луннас керла 8-ыс вевјалөны ветлыны, а вөла-пөдөлшина су-лалө 1,5-ш.

218. 1) 1-кв.-метр-паста-жој волсалөны час-³/₄-јукөнөн. Колө 5,5-м-плака (22-см-пастаа, 6-см-кыза-да) да 9-көрттув.

Керка-кузта 15-м, пастаыс 8-м. Кымын-6-м-кузтаа-плака ковмас жојавны сјө-керкасө. Кымын көрттув ковмас? Кымын-лун тырмас жојавны, жојалысыс-кө ужалө 10-часөн лун?

2) Шлегајас жој-улө да јіркө (пөтөлкө) пуктөны јорта-јортсаыс метрөн-жынјөн-ылаб. Кымын шлега ковмас жојө да јіркө, керка-пыщкөс-кузаыс-кө 15-м? Уна-ө кутасны сулавны сјө-шлегајас, өти-шлега-дон-кө 3-5-ш.?

3) Арталөј, кымын-жој-плака колө тіјан вевјөсө?

219. Пөтөлөктө плакајасыс да төсыс вөчөны. Медым лө-сөдны өти-кв.-метр-јірк, колө 4¹/₂-м-плака, 6-метр дүјм-кызаа төс да 1-час-уж. Керкаыс 16-м-куза, 8-м паста. Кымын-плака да төс мунас јіркас, плакаыс да төсыс-кө 6-м-кузабе?

220. Төс-паста 2-дм. Најө пыржык 6-м-кузабе. Кымынөд-јукөн тајө-төслөн мунас 1-кв.-метр-јірк вевтғыны? Лөсөдөј гјла (чертој).

221. Керка вевтөны либө төсөн, либө ізасөн, либө пөв-торјасөн, драҥечөн-да. Пөвторјас 56-см-кузабе да 11-см-пастабе. Најөс кык-вевсөн тчөны. драҥеч—зев-вөснөдік-пөвјас, 4-вевсөн тчөны. Ізас-вевт вөчө сојалөм-ваын-көтөдөм вөснөдік-колтајасыс.

1) Керка-вевт 200-кв.-метр-ыжда. Өти-кв.-метр-вевт-вөчны мунө 34-поснө-пөв, 41-көрттув, 1-час-уж-да. Кымын пөвтор да көрттув ковмас зон-вевт-вылө? Кымын-лунөн кык-морт вевтҥасыс керкасө, пондасыс-кө ужавны 10-часөн-лун?

2) Керка-вевт 200-кв.-метра. 1-кв.-метр-вевтө мунө 25-драҥеч да 50-көрттув. Кымын-драҥеч да көрттув колө керка-вевтө?

3) Іңас-вевт-вылө быд 1-кв.-метрлы колө 16-кг-іңас. Уна-ө-іңас мунас став-вевт-вылө?

222. Мурталөј гортад куфта, паста, судта-да асланыд пач-лыг. Јуалөј, уна-ө-кірпіч мунөма, кымын-лун сїјөс течөмаөс, донөн-ө мынтөмаөс пач-течылы лунја-ужалөмы. Бөрыннас ар-талөј, уна-ө сувтөма пачыс.

223. 2-м-куфтаа, 1,75-м-пастаа да жуждаа пөжасан-пач-вылө колө:

1400-кірпіч,	2-кг-сутуга,
8-лун ужавны,	1-пач-пөдан,
5 ^{1/2} -кг көрттув,	1-јушка.

100-кірпіч сулалө 3-ш да 50-ур; 1-кг-көрттув—28-ур; 1-кг-сутуга—20 ур; пөдан—60-ур; јушка—1-ш да 20-ур. Пач-течыс быд-луныс бөстө 1-ш да 20-урөн. Дона-ө сувтас пачыс?

224. 2,8-м-судтаа да 0,7-м-пастаа гөгрөс-пач течны колө 91-кірпіч, 2,5-лун ужавны-да. Вылө-ө сувтас сецөм-пачыс, 1-кірпічыс-кө сулалө 3^{1/2}-ур, пач-кышөдыс (көрт-лыст)—28-шајт, пач-течысыс быд-луныс бөстас 1-ш да 30-урөн?

225. Гїглаалөј 3-см-куфтаа да 2-см-пастаа-бокјаса вескыд-нольпельөса. Ыждөдөј сїјөс куфта-ногыс кыкпөв, пастаыс важыс колө. Кымынпөв ыждіс вескыднөльпельөса?

Мыј лоө өктасөн (произведением), өктансө-кө (множимое) кыкпөв ыждөдам?

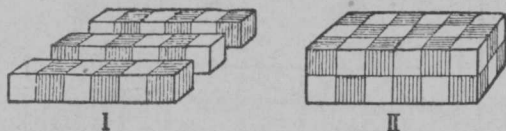
Вескыднөльпельөса-паралелепіпед (брус)-јөрыш

Керка-стрөјіттөз војдөр колө думыштны, кымын-морт сени пондас овны. Быд-мортлы колө 50-куба-метр-сынөд. Кызі-жө керка-јөрыш муртавны?

226. Кірпіч течөма кык-вескыднөльпельөса-брус (паралелепіпед)-моз: өтыслөн куфта, паста да судтаыс 6-м, 3-м да 2-м., а мөдыслөн—9-м, 4-м да 1-м. Течөј сецөм-паралелепіпед кубікјасыс да лыд-өј, кымын-куба-метр лоө быд-паралелепіпедын. Кубікјас-кө абу, позө најөс кын-картупелыс вөчны. Куб-дөрышјассө колө вөчны 1-см. Отлаастітөј кыкнан-паралелепіпед-јөрышјассө.

227. 1) Течөј куба-саңтіметрјасыс 2-см, 3-см да 4-см-дөрышјаса вескыднөльпельөса-паралелепіпед. Лыд-өј, кымын кубік. Ыжыд-ө-јөрыш тајө-паралелепіпедлөн?

2) Течөј куба-саңтіметрјасыс 2-см, 2-см да 5-см-, 2-см, 3-см да 5-см-, 4-см, 2-см да 5-см-дөрышјаса вескыднөльпельөса-паралелепіпедјас. Кушөм-јөрышаөс лооны паралелепіпед-јасыс?

15-d-гiж. I.—3, 6-куба-см-а, вескыдһольпелёса-брус; II.—кык-вевга-сещөм-брус. Сылөн jöрышы 36-куба-см.

228. Паралелепипедлөн пастаыс да жуждаыс 1-см, куштаыс 100-см. Ыжыд-ө сылөн jöрышыс?

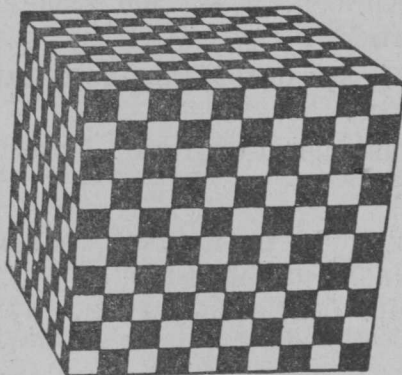
229. Паралелепипедлөн куштаыс 6-см, пастаыс 5-см, жуждаыс 1-см. Ыжыд-ө сылөн пыдөсыс? Кушөм jöрышыс?

230. Төдмалөj паралелепипед-jöрыш, кушта, паста да судтаыс-кө сылөн 20-см, 1-см, 1-см; 50-см, 1-см, 1-см?

231. Куш-ө да паскыд-ө лосе вескыдһольпелёса-паралелепипед, жуждаыс-кө сылөн 1-см, jöрышыс 24-куба-см? 36-куба-см?

232. 1) Вескыдһольпелёса-паралелепипедлөн кушта, паста да судтаыс 12-см, 3-см, 5-см-да. думнад jукөj сiјөс пластјас да брусјас-вылө, арталөj, уна-ө куба-см лөб.

2) Шуктөj думнад сiјө-жө паралелепипед пызан-вылө мөд-бокөн да бара jукөj пластјас да брусјас-вылө; лыд-өj, кымын куба-см лөб.

16-гiж. Куба-см-вылө-jуклөм куба-детсиметр (ичөтмөдөма)

Кушөм-куб артмис, кыци поз-ө сiјөс шуны? Куба-детсиметрын кымын куба-саңтиметр?

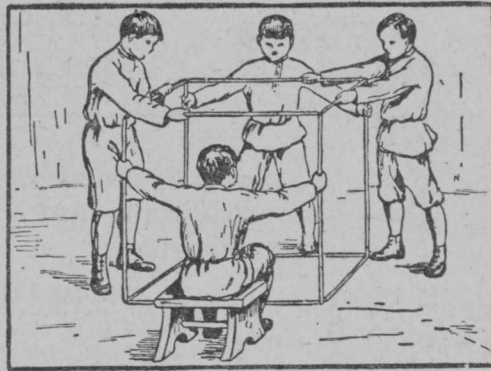
235. Вундөj 1-м-кушаа 12-палич. 4-паличыс жожө вөчөj квадрат. Мукөд-паличјасө сы-вылын һөлөн кутөj сiци, медым 12-паличыс вөлины куб-дорышјасөн. Артмас куба-метр (17-d-гiж.).

233. Паралелепипед-дорышјас 13-см, 10-см, 5-см-да. Шуам, сiјө сулалө пызан-вылын. Jукөj думнад пластјас да брусјас-вылө, арталөj jöрышсө. думнад брусө бергөдөj мөд-бок-вылө да бара сещөм-жө-арталөмјас вөчөj.

234. 1) Вөчөj һаң-торјыс 1-мм-дорышјаса кубик. Кушөм лөб сылөн jöрышыс?

2) Вөчөj һаң-торјыс 1-см-дорышјаса кубик. Кыци шуоны ташөм-кубиксө?

3) Вундөj гумагаыс 1-д-м-д-д-орышјаса куб-бокјас. Течөj куб.

17-d-гiж.

236. Гiжöj гiжтöм-лыдпасјас:

1-см = -мм;	1-кв-см = -кв-мм;	1-к- см = -к-мм;
1-дм = -см;	1-кв-дм = -кв-см;	1-к- дм = -к-см;
1-м = -дм;	1-кв-м = -кв- дм;	1-к- м = -к-дм;
1-м = -см;	1-кв-м = -кв-см;	1-к- м = -к- см;
1-м = -мм;	1-кв-м = -кв-мм;	1-к- м = -к-мм.

237. 1) Квадрат-бок 10-см-куза. Ыжыд-ö сiјö-квдратыс да куз-ö став-дорыс (периметрыс)?

2) Квадрат-бок 100-см-куза. Арталöj, куз-ö лоö став-дорыс öтлаын да ыжыд-ö сiјö-квдратыс?

3) Куб-дорыш 10-см-а. Арталöj, куз-ö лоö став-дорышыс öтлаын? Ыжыд-ö сiјö-кублөн jöрышыс?

Куб-дорыш 1-см-а. Куз-ö став-дорыш-кузтаыс öтлаын? Кущöм сылөн jöрышыс?

238. Керка-улö коджысö 2-м-жуждаа, 4-м-кузтаа, 4-м-пастаа гу. Öтi-куба-метр-му-лептыны колö часöн-жынjөн. Гу-код-жыс бөстiс 7-ш да 20-ур. Уна-ö сiјö бөстiс быд-луныс, лун-нас-кö ужалис 9-часöн?

239. Пундамент-увса-гу 1-м-жужда да 1-м-паста. Керка-кузта ортсiддыс 16-м, пастаыс 8-м. Гiжлаалöj пундамент-план, 1-метр-пыд-дi бөстöj саңтiметржын. Тöдмалöj лептöм-му-jöрыш.

240. Арталöj сынöd-jöрыш керкаыс да горнiчаыс. Кузта, паста да жуждајасыс тајö-вежбөсјаслөн: 7-м, 5-м, 3-м-да; 5-м-3-м, 3-м-да. Кыкнан-вежбөсас олыыс 5-морт. Кымын-куба-метр-сынöd воö быд-морт-вылö. Мортлы оланiнын колö 50-к-м-сынöd. Уна-ö-сынöd оз тырмы быд-олыслы тајö-керкаын?

241. Арталөј вескыднөльпелөса-брус-јөрыш, дорышја-сыс-кө:

5-см, 4-см, 2-см-да;
 28-см, 10-см, 5-см-да;
 24-см, 12-см, 10-см-да;
 17-см, 17-см, 10-см-да.

Куба-сантметрјасые лөөдөј вескыднөльпелөса-брус, дорышјасые мед лөһны 1-см, 2-см, 3-см-да.

242. 1) Мөслы сетеө лун-кежлө $1\frac{1}{2}$ -кг панов-сора-пығ, 30-кг-турһепс, 7-кг-турун, 4-кг-ід-іғас-да. Кымын-кілограмм панов, турһепс, турун да іғас вердөһны 30-лунөһ?

Артавны-кө, мыј гортын мөскөс вердөһны 7-төһые, уна-ө тајө-көрымыс мунас? А пығсө-кө быд-лун кык-мында-уна сетны, кымынпөв-уна ковмас сјјө төһые-кежлө? Во-кежлө?

2) Лудын-ветлігөһ сүткөһн мөслы сетеө $1\frac{1}{2}$ -кг-панов да 4-кг-іғас. Уна-ө-іғас да панов ковмас сетыштавны мөслы го-жөмбыдөһн? Уна-ө-быд-пөһс-көрым колө мөслы во-гөгөр-кежлө?

243. Кызі тјаһ гортаныд мөстө вердөһны: уна-ө быд-пө-лөс-көрым сөјө сјјө сүткөһн? Төһыөһн? Воһн?

Тыр-дөсаткајас-вылө-јүкөм.

244. Лыд-дһсны, унаө-көрым вөлі сөталөмаө мөслы 30-лу-нөһ. Вөһмакө, вердөмаө 225-кг-іғас, 45-кг-пығ, 840-кг-тур-һепс-да. Арталөј, уна-ө-көрым мунөма өтө-лунө?

245. (160 : 10) : 2	(250 : 10) : 5	140 : 20
(160 : 2) : 10	(250 : 5) : 10	180 : 20
160 : 20	250 : 50	100 : 20
320 : 20	750 : 50	3550 : 50
420 : 30	840 : 60	7260 : 30
720 : 60	1050 : 70	4860 : 60
		7860 : 20

246. 6-кг-картупелын да 11-кг-турһепсын мөслы пөтөсыс өтмында. Уна-ө колө турһепс вежны 1440-кг-картупел? А кар-тупелыс-кө кык-мында-еща лөө, уна-ө-турһепс секі ковмас?

247. Исак-Кіреј вердіс мөслы быд-лун 10-кг-турун, 8-кг-іғас-да, а мөсыс сы-пыд-дө сөтөс сылы быд-лун $2\frac{1}{2}$ -літр-јөв. Кілограмм-турун сулалө 2-ур, іғас 1-ур. Літр-јөв вузалөһны 6-урөһн. Уна-ө-убытка воіс крөстаһнлы төһыөһн? 7-төһыөһн? лудө-леғтөғ?

248. Исак-Кіреј нуіс мөссө контроһнеј-пунктө (велөдчөм-јөз сені уғалөһны). Сені мөссө мөд-пөһс-көрымөһн щөктһсны вердһны:

1¹/₂-кг-панов-сора-пыч,
5-кг-боббона-турун,
18-кг-свеклө,
3¹/₂-кг-id-изас.

Килограмм-пыч сулалө 4-ур, 10-кг-боббона — 19-ур, килограмм свеклө да изас 1-урөн. Мөскыс пондөма сетны жөвсө 8-литрөн лун. Уна-ө-барыш пондөма воны крестанлы быд-лун? быд-төлые?

249. 30-кг-изас сулалө 36-ур. Уна-ө сулалө 3-кг-изас? 27-кг? 24-кг?

20-кг-турун сулалө 36-ур. Уна-ө сулалө 4-кг-турун? 16-кг-турун?

250. 1) Арталамөж жөв-вижөм семжаны. Олөны квайтөн. Өти-мортлы лун-кежлө колө 1-бутылка-жөз. Ведрасын 20-бутылка. Кымын-ведра-жөв колө семжалы төлысөн (30-лун)? Воөн?

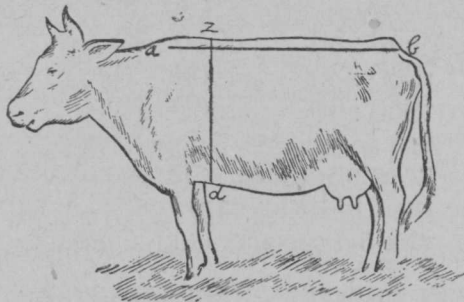
2) Жөв-кынчэ мортлы быд-төлысын колө сожны 1-кг-выж. 1-кг-выжыс артмө 24-литр-жөлые. Ведрасын 12-литр. Кымын-ведра-жөв ковмас выж-вылө тажө-семжалы 1-төлысөн? 1-воөн?

3) Уна-ө-жөв колө 6-мортлы 1-воөн? Семжанын 6-морт. Налөн 2-мөс; кыкнаныс воөн сетны жөвсө 200-ведраөн. Уна-ө-жөв тажө-семжанын лышалас вузавны?

4) Быд-мөс-кө пондас жөвсө кык-мында-еща сетны, секи жөлыс семжалысы тырмас-ө? Лышалыштас-ө вузавны? А быд-мөс-кө кык-мында-уна жөвсө сетас, секи уна-ө позас сижөс вузавны?

5) Жөв вузасө кооперативө пөлтөнкөн ведра. Уна-ө-сөм боетас семжа жөлые?

251. 1) Выжыд сөкта-сертеыс пыржык артмө ¹/₂₅-жүгөн-мында жөв-сөкта-сертеыс. Уна-ө-выж артмас 5-кг-жөлые? 10-кг? 12¹/₂-кг? 50-кг?

2) Уна-ө-жөлые артмас кг-¹/₂-выж? 2¹/₂-кг-выж? 5-кг-выж?

252. 1) Медым артавны, уна-ө-көрым мөслы сетны, колө төдны сылые сөктасө. Сижө вөчөны со-кычэ. Сантө-метрөн мурталөны мөс-туша-кузасө жүреаныс бөжөжыс да морөс-гөгөрсө лопаткажас-саж-

18-d серп.

өдыс. Артмас кык-лыд: *a*, *b*-да. Колө најөс мөда-мөд-вылас өк-тыны да жүкны:

$$\frac{a \cdot b}{50} - \text{килограмм.}$$

- 2) Төдмалөй гортса-мөсҗасыдлые сөктасө.
3) Сөкыд-ө мөс, a -ыс-кө 121-см, b -ыс—221-см?

Куб.

253. Бура видлалөй кубсө, сесеа висталөй:

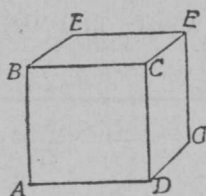
Кымын-бока кубыс? Кущөмөе најө (форма)? Öткөдөс-ө бокҗасыс? Кущөм-ногөн течөма најөс јорта-јорт-серті.

Петкөдлөй куб-дорыш да бокҗассө, кодҗаслы сјјө öтув-ја-вежөсыс-пысддi.

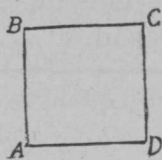
Почө-ө 21-d да 22-d-гјҗла-выл. вјҗдөдлөм-гумагатор сјҗi кусҗавны, мед артмас куб? Ноко, вөчөј. Тащөм-гумагаторҗыс шусө куб-веркөс-рачөддөн (развертка).

Куб-вылө-вјҗдөдмөн гјҗлаалөй кымынкө куб-рачөд.

254. Вөчөј гумага-рачөд воеса-бока куба-јашщикыс; јашщик-дорышыс 1-детсiметр-куза. Сещөм-јашщикыс шусө куба-детсiметрөн лiбө лiтрөн.

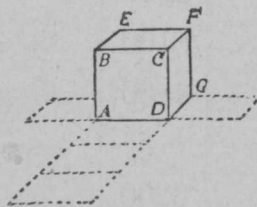

19-d-гјҗ.
Куб.

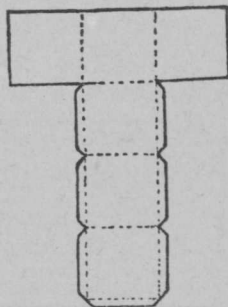

20-d-гјҗ. Куб-
бок—квaдpат.

255. Медым гумагаыс почіс клејитны куб, рачөдас дорҗас колөны, кызі-тај гјҗла-вылын петкөдлөма. Рачөд-кусҗавтөз пасјөј дорҗассө, кызі колө клејитны куб-вөчiгөн.

21-d-гјҗ.
Куб-рачөд.

22-d-гјҗ. Куб-
веркөс-рачөд.

256. Изтөг-көрбө поэб бостны вескыдһолпелёса-брус (паралелепипед)-пыдди. Пуктөј сјјөс сін-воқад да висталөј:

Кымын-бок вескыдһолпелёса-бруслөн? Кущөмөс најө (форма)? Оёлаастөтөј најөс мөда-мөдыскөд—өткөдөс абу бокјасы? Кыңи најө кулөны јорта-јорт-сертёыс?

257. Гіжлаалөј муртавтөг веекыдһолпелёса-брус-рағөд.

258. Гіжлаалөј 3-см, 2-см да 4-см дорышјаса-вескыдһолпелёса-брус-рағөд. Вундөј сјјөс.

259. Куфта, пафта да судта вескыдһолпелёса-бруслөн 5, 4 да 3-детсметраёс. Куфта да паскыд-ө воқ-бокыс? Бокса-бокјасы? Вылыса-бокыс?

260. Кущөм брус лөб (какой формы), дорышјасыс-кө 10-см, 2-см, 2-см-да?

261. 1) Индөј кущөмкө ләпкыдк вескыдһолпелёса-брус-код-тор.

2) Индөј ічөт-пыдөса жужды-вескыдһолпелёса-брус-код-тор.

262. Арталөј прикод-рөскөд скөт- вёғөмыс.

Во-гөгөреа-рөскөд.

	Кілогр.	Кілогр-дон урјасөн.	Рөскөд.	
			Ш.	Ур.
Бобөһаһ да вёка	7784	1 ¹ / ₂		
Вёғывыв-турун	3000	1 ¹ / ₂		
Ід-іғас	1860	1		
Жмык	810	6		
Пығ	336	6		
Картупель	1640	1 ¹ / ₂		
Турһеис	8100	3 ³ / ₄		
Сілос	4800	3 ³ / ₄	12	—
Мөс-вёғыслы	—	—		
Вољөс	3200	3 ³ / ₄		
Ставыс				

Прикод.

Мөсҗас.	Лигр- -лыд (воён).	Лигр- -дон.	Став-јөв-дон.	
			Шайт.	Ур.
Калук	2400	8		
Герөд	1440	8		
Сурук	1920	8		
Ставыс				

Урчитөм-рөскөд-динө нөшта колө артавны:

1) Öнi быд-мөс сулалө 150-шайт, а 10-во-мыети сижө пон-
дас сулавны сөмын 80-шайт. Кымын-шайтөн во воштöны кујим-
нан-мөскыс пöрыемөмыс?

2) Мөсҗасөс стракујтöпы ²/₅₀-јукөн-мындаыс дон-вертыс.
150-шайта-кө мөскыд, уна-ө-стракөвеј ковмас мынтыны сыыс
өтi-воён?

3) Öтi-мөс-виңыс медагөма во-кежлө виңны 11-мөс 240-шай-
тыс. Уна-ө сувтас медавны мөс-виңысөс 3-мөс виңны?

4) Арталөј, ыжыд-ө став-рөскөдыс лоi мөс-виңöмыс?

263. Öтi-крестанiн лөгөдöма нiга ембурсө пасҗавны, ем
сенi со-куцöм-пасҗөгҗас:

Стрөјба.	Лыд.	доныс (шайтөн).
Керга	1	325
Карта	1	192
Сарај, амбарҗас-да	1	157
Рыныш	1	185

Стрöжба.	Лыд.	доньс (шайтөн).
Турун-виқан-сарај	1	62
Кöбрөг	1	98
Пывсан	1	58
Ставыс		

	Лыд.	Кымын- шайт- дон.	Кымын-ш.- -дон воö овмöс-вы- лö.
Ембур кујим-овмöс-вылö:			
Пара-вöла-вартан-машина	1/3	231	
9-виқа-кöқан-машина	1/3	105	
Агас „Рондал“	1/3	48	
Тöлöдчан-машина	1/3	27	
Сортировка	1/3	33	
Öти-овмöс-вылö:			
Плуг	1	10	
Агас	1	15	
Телега	1	67	
Ставыс			

Арталöј, војдөр торјөн, уна-ö сулалö стрöжба, скöт, ужалан-кöлуј-да, сесса—став-ембурыс öтлаын уна-ö сулалö?

264. Бур-ногөн-овмöс-нуöдигөн картатö колö лöбöдны аслыссамаöс, мед ыждаыс скöт-сертыс вöли-дај. Карта-шöрöдыс позö лöбöдны скöт-вердан-ин. Секи мöсјасыд пондасны

овны карта-шөрланё-жүрөн. Скёт-вердан-инын жоҗыс вылын-жык муқодлаын-серті. Поэо артавны, мыј өті-ыҗыд-мөслы оланін колё 4^{1/2}-кв.-м, кукаңлы—²/₁₀-кв.-м. Кымын-кв.-метра-карта колё 3-мөслы, 2-кукаңлы-да? Ічөт лөб оз налы 5-м-куза да 4-м-паста-карта?

265. Вескыдһолпельёса-код-гумла вөчөны со-мыҗыҗдаёс:

1) Öтi-вартыс-вылө-кө, да вартігас мед вермас сiҗө кыщ-лавны һаң-гөгөрыс,—3,2-м-куза да 2-м-паста.

2) Нол-вартыс-вылө-кө,—14,9-м-куза да 9,9-м-паста.

Гіҗлаалөј гумла-план, 1-метр-пыд-дi бөстөј 1-см. Сөгса арталөј, кымын-кв.-детсі метраёе лөбны гумлајас? Кымын-кв.-метр лөб?

Һаң-сорөм 32-кв.-метр-ыҗда. Куз-ө да паскыд-ө сiҗө вер-мас лоны?

266. 1) Нәң-амбарыд мед вөлі кос, пемыд, көзыд, щөкыда төлөдчiс-да. Арталамө, ғырыс-ө јөртөд-колө вөчны. Креста-һинлөн чукөрмөма 1470-кг-су. Кущөм-јөрыша-јөртөд колө тајө-сулы, 10-літр-су-кө кыскө 7-кг?

2) Јөртөд-кө вөчны 15-дм-судта, 10-дм-паста, кущөм колө лоны сылөн кузаыс? Класс-пелёсын петкөдлөј (ылөссө) тајө-јөртөд-ыҗда.

3) Зөр чукөртөма 900-кг. 1-літр-зөр кыскө ¹/₂-кг. Јөртө-дыс-кө лөб 15-дм-судтаа да 10-дм-пастаа, кущөм колө сылы кузаыс?

4) Гортад мурталөј јөртөд кузта, паста да судтајас да арталөј, уна-ө-су сетчө төрас? Кымын-мера-су төрас, мераас-кө 26-літр?

267. Öтi-гектар-му-вылыс чукөрмө 1120-кг-мында-су. Быд 7-кг-туслы колө 10-куба-дм-доз. Куз-ө да паскыд-ө лар колө тајө-сусө пуктыны, жуҗдаыс-кө-сылөн м-¹/₂?

Һаңыс-кө кык-мында воас, секи кыҗи веҗны лар кузтасө, лiбө пастасө, лiбө жуҗдасө?

Һаңыс-кө һолпөв-еща воас, сөмын 280-кг, секи ыҗыд-ө-лар поэас лөсөдны?

Лар-кузта-кө жеңһөдны җынсө, уна-ө чiнас ларыс?

Кыҗи веҗеас лар-јөрыш, кузтасө, пастасө да судтасө-кө шөриалам?

268. 1) Колө вөчны 480-куба-см-јөрыша јашщiк. Кузтаыс сылөн 10-см, пастаыс 8-см. Ыҗыд-ө лөб сылөн жуҗдаыс?

2) Ыҗыд-ө лөб јашщiк-жуҗда, јөрышыс-кө 675-куба-см, кузтаыс 15-см, пастаыс 5-см?

269. Мыј-жужда, куза да паста вермас лоны јашщик, јорышыс-кө сылөн 100-куба-дм; 150-куба-дм; 175-куба-дм; 200-куба-дм?

270. 1) Кымын-куба-мліметр ізтөг-көрөбын, кузта, паста да жуждаыс-кө сылөн 58-мм, 38-мм, 16-мм?

2) Јашщик-кузта 12-см, пастаыс 5-см, жуждаыс 4-см. Ыжыд-ө лоө сылөн јорышыс?

Јукөм кык-паса-лыд-вылө.

271.	72.5	68.7	128:64	427:61
	92.4	86.4	195:65	378:63
	79.8	93.5	168:56	360:72
	58.9	99.9	228:76	511:73
272.	336:48	612:68	528:66	370:74
	483:69	702:78	608:76	510:85
	686:98	623:89	602:86	588:84

Роч-муртасјас метріческеј-муртасјасө-вуждөдөм.

273. 1) Мурталөј саңтиметрөи дүјм, вершөк, пут-да. Гіжөј, уна-ө лоө. Кымынөд-јукөн-метрлөн лоө 1-дүјм? 1-вершөк?

2) Мурталөј дөтсіметрјасөн пут, аршын, сыв-да. Уна-ө лоө, гіжөј дасөда-јукөнјасөн.

3) Арталігөн-кө бөстам, мыј

- 1-сыв = 2-м (төкөтө унжык),
- 1-верст = 1-км " "
- 1-пут = $\frac{1}{3}$ -м (" ещажык),
- 1-аршын = $\frac{2}{3}$ -м " "

арталөмным оз ло стөч, өшыбканыс лоө артмөм-лыд-дасөд-јукөнныс ещажык.

Лөөдөј задачјас кузта-мурталан-роч-муртасјас метріческеј-муртасјасө-вуждөдөм вылө.

4) Вершөк позө артавын $4\frac{1}{2}$ -см, дүјм— $2\frac{1}{2}$ -см.

Лөөдөј задачјас роч-муртасјас метріческеј-муртасјасө-вуждөдөм-вылө.

5) Кымын-кв.-метр квадрата-сывјын, артавын-кө 1-сыв = 2-м? Стөчжык: 1-кв.-сыв = $4\frac{1}{2}$ -кв.-м.

6) Вундөј газетыс кв.-аршын, мурталөј сылыс дјагональсө. Сіјө лоө пөшті метр.

Лөөдөј кв.-метр кык-квдрата-аршыныс (23-д да 24-д-гіж).

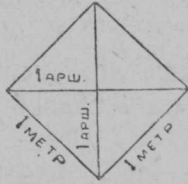
7) Бөстам-кө өті-дөсетіна өті-гектар-пыдөді, өшыбканыс лоө артмөм-лыд-өті-дасөд-јукөнныс еща.

Лөөдөј задачјас.

8) 1-куба-сыв төкөтө ічөт 10-куба-метры.
1-куба-аршын төкөтө куз $\frac{1}{3}$ -куба-метры.
Лөсөдөј задачас.

I

II

23-d-гиж.

I. Квадрата-аршын-жын; II—кв-а-метр.

24-d-гиж.

1-кв.-метры-вөчөм
2-кв.-аршын.

9) 1-тув = $\frac{2}{5}$ -кг = 400-гр.
1-пуд төкөтө унжык 16-кг-ыс.
Лөсөдөј задачас.

10) Четверік (пудовна) төкөтө унжык 25-літрыс (өшыбкаыс ылөсас артмөм-лыд- $\frac{1}{25}$ -жукөнныс).

11) Бостам-кө, мыј гарнеч төкөтө унжык 3-літрыс, өшыбкаыс лөб артмөм-лыд-дасөд-жукөн-мындаыс.

12) Ведраын 12-літр.

Бутылкаын $\frac{3}{5}$ -жукөн літрлөн (абу-жө стөч).

Пудовнаын 25-літр-мында. Кымын-гектолітр төрас четвертө, да кымын-літр гарнечө? Четвертын 8-пудовна.

274. Бостам-кө мi, мыј сывјын 2-метр. ыжыд-ө-өшыбка вөчам, аршын-кымынөд-жукөн-вылө торксам? Кымын-саңтiметр-вылө (ылөссө) торксам? 1-м = 1,4 арш. Кымын-вершөк метрын?

275. Течөма 1-куба-сыв-пес. Кымын-куба-метр лөб чiпас кузтаас, пастаас, жүждаас? Кымын (ылөссө) метр сыв-песын? Куба-сывјын?

276. Квадрата-вершөк-вылө пунктөма кв.-дүјм. Кымын-кв.-см. колөма кв.-дүјмөн-тупкытөм, артавны-кө, мыј 1-кв.-верш. = 19,76-кв.-см (пөштi 20-кв.-см), 1-кв.-дүјм = 6,45-кв.-см?

277. Куба-вершөка-пу-торјыс пiлитiсны 1-куба-дүјм. Кымын-куба-см лөас колөсас, артавны-кө, мыј

$$1\text{-куба-вершөк} = 43,95\text{-куба-см.}$$

$$1\text{-куба-дүјм} = 16,39\text{-куба-см.}$$

278. Крестанiн јөрмiс сөмыс. Наң вузавны сылы зев неокота вөлі, наңыс донтөммiс-да. Мешөкаліс сiјө 1200-кг-еу да нуіс товариществоб закладб, бөстiс сев воқдөсбн 48-шајт.

Арталамд, ворресіс ез крестанін.

1) Быд-шайтыс быд-тöлыён крестанін мынтö товаріш-ществод прöчент $1\frac{1}{4}$ -урөн. Уна-ö-став-прöчентсö сїјö мынтас, 24-шайт-ужјöз-кө сїјö мынтас кујим-тöлыс-мыстї, а мукöдсö—6-тöлыс-мыстї?

2) Быд-400-кг-тусыс сылы лої мынтыны $12\frac{1}{2}$ -урөн стракөвєј да 25-урөн візöмыс. Уна-ö ставсö лої мынтыны стракөвєј да візöмыс?

3) Туе коемö, сывöсна сылөн-сöктаыс чінö: 100-кг-су коемöмыс кокхаммö 300-гр-вылö. Уна-ö пондас кыскыны сылөн суыс товарішчествоыс бөр-бостігөн?

4) Арын крестанін верміс вузавны 1200-кг-су $5\frac{1}{2}$ -урөн кг. Тöвнас сылөн лої сöмын 1119-кг (1200-4), но һаһ-доныс содї, лої $6\frac{1}{4}$ -ур кг. Тöвнас алі арнас унжык-сöм верміс бостны крестанін һаһыс?

5) Крестанін асыс-сусö нуїс віңны уждысан-товаріш-ществод, бостіс сөг уждөн сöм. Товарішчествод сöмыс мынтіс прöчент 2,7-шайт, су-візöмыс (за хранение) 1,125-ш. Тöлын һаһ донсаліс. Сїјö донтöм-дырјыд (арнас) ез вузав һаһсö да 8,75-шайт унжык öнї бостіс. Уна-ö воїс (выиграл) крестанін уждысан-товарішчество-пыр?

279. 1) 0,6 + 0,3	1) 0,6 - 0,3	1) 21,2 + 4,9
2) 0,6 + 0,5	2) 1,2 - 0,5	2) 25,8 + 7,5
3) 0,17 + 0,05	3) 2,6 - 1,3	3) 28,75 + 18,9
4) 0,17 + 0,13	4) 0,25 - 0,18	4) 13,4 + 15,6
5) 0,27 + 0,25	5) 0,73 - 0,18	5) 27,52 + 13,43

280. 27,15 - 3,75	3,75 + 1,05 + 1,05
48,1 - 3,18	14,5 + 13,25 + 7,75
29,3 - 14,3	28,6 + 17,35 + 4,82
17 - 3,25	13,8 + 27,4 + 5,8
15 - 13,75	27,25 + 13,64 + 7,45

III-d-adac.

Вөчөмјас уна-паса-лыдјас-вылын.

Уна-паса-лыдјас содтөм, чінтөм-да.

281. Арталамө, кымын-олыг грездын, кар-улын-да.

1) Грездын.

	Ужалыјас.	Шөркөд- -ужалыјас.	Ужавны- -вермытөмјас	Ставыс.
Пөл-пөч (60-арсаң)	—	—	15	15
Мужцінајас (18-арсаң 60-арөз)	150	—	—	150
Нывбабајас (18 „ „)	162	—	—	162
Том-ныв-зон (14-саң 17-арөз)	—	114	—	114
Школаё - ветлан - арөса - челаф (8-саң 14-арөз)	—	—	122	122
Посні-челаф (8-арөсөз)	—	—	96	96
Ставыс				

Арталөј торјөн, кымын ужавны-вермыс-морт сиктын, кымын ужавны-вермытөм, кымын став-олысыс?

2) Кар-улын.

	Ужалыҗас.	Шөркөд- ужалыҗас.	Ужавны- вермытөм.	Ставыс.
Пөч-пөл	—	—	8.204	8.204
Мужікјас	24.413	—	—	24.413
Нывбабајас	29.708	—	—	29.708
Том-ныв-зон	—	7.548	—	7.548
Школаё-ветлан-арөса-челад . .	—	—	10.327	10.327
Посны-челад	—	—	41.020	41.020
Ставыс				

Арталөј, кымын ужавны-вермыс-морт кар-улын, кымын ужавны-вермытөм, кымын-челад? Кымын-олыс карын, сиктјас-сас-кө олөны 101999-морт?

282. 1) 1920-d-воын, јөзөс-гикалігөн (при переписи), Рос-сіјаса-Совет-Республикаын вөлөма 198.897-комі-морт. На-пые олөмаөс Сібырын17.823-морт, Украинаын 42-морт, Туркестанын 205-морт. Кымын-комі-олыс 1920-d-воын вөлөма өнија-Комі-област-улын?

2) Сіјө-жө-воын гижөм-улө сурлөма 144.619-комі-пермјак, комі-зырана-моз-жө сорнйтөны. Кымын-комі-зырана да комі-пермјак сурлөма 1920-d-воын?

3) Комі-областувса-јөз комі-пермјакјаскөд көсјисны өтлаасны өті-Комі-Автономіјаа-Республикаө. Уна-ө-олыс ескө секи лоі Комі-Авт.-Республикаын?

283. 27317 + 12412   7021 + 32204
 34832 + 153066   70536 + 24223
 44411 + 22564   27081 + 20872

284. 20134 + 11021 + 21210   34253 + 5626 + 13273
 71213 + 2421 + 3245   45681 + 13218 + 17641
 52102 + 23451 + 12336   32844 + 1352 + 17455
 12742 + 43043 + 43213   54873 + 12661 + 31554

285. 1) Револуцсјааџ-мијан-грездын став-крестанаһыныслон отлаын вөлі 181-гектар-бур-му да 119-гектар-лок-му. Уна-ө став-муыс вөлі мијан-грездын револуцсјааџ?

2) Оні грездын 327-га-бур-му да 143-га-лок-му. Унаһн-ө уна-му лоі грездын револуцсја-бөрын?

3) Вөлөстув-крестаналон револуцсјааџ вөлі 11885-га-му; на-пые 1794-гаыс лок-му. Уна-ө бур-му вөлөма вөлөст-улын?

4) Револуцсја-бөрын крестаналон лоі 16858-га-бур-му да 2127-га-лок-му. Уна-ө-му содөма вөлөстың револуцсја-бөрын? Унаһн-ө-унжык-бур-му лоі вөлөстың револуцсја-бөрын?

5) Төдмалөј, уна-ө бур да лок-му вөлөма револуцсјааџ мијан-грездын? Уна-ө-му лоі револуцсја-бөрын? Уна-ө-му содө?

286. Гіжтөг арталөј:

801 — 122	8402 — 4375	51005 — 47807
8908 — 3479	23000 — 5781	50042 — 15967
15602 — 11506	42000 — 30106	17001 — 14092
327 + 193 — 127 + 27	487 + 75 — 39 + 23	

Уна-паса-лыдјас өти-паса-лыдјас-вылө өктөм, јүкөм-да.

287. $\frac{3}{4}$ -јүкөныс Комі-област-ыждадлон вөр-улын. Карувјас-костын сјө јүкө со-кыҕи: Сыктыв-вокын 0,1-јүкөн-став-вөрыс, Јемдін-кар-улын — $\frac{1}{6}$ -јүкөн, Кулөмдін-кар-улын — $\frac{1}{3}$ -јүкөн, а Ізван — колачыс. Арталөј, кымын-кв.-кілометр-ін вөр-улын быд-кар-улын? Област-ыжда 478664-кв.-км.

288. Шурјуга-вөлөст-улын 10719-га-вөр. $\frac{1}{9}$ -јүкөныс сылөн сетөма крестаналы. Кымын-гектар-вөр сетөма крестаналы?

289. 4768-га-вөр сетөма крестаналы, коммуна-да. Крестана-ордын вөрыс 7-пөв-унжык коммунарјас-серті. Уна-ө-вөр крестана-ордын?

290. Государство-вөрыс крестаналы леҕөны кер донтөм-донон. Леенічество вузаліс артелјаслы да торја-һөбыејаслы ставсө 5725-кер: торја-һөбыејаслы вузалөм быд-4-кер-вылө артеллы-вузалөм воө өті-кер. Кымын-кер вузалөма торја-һөбыејаслы?

291. 1221 . 3	10233 . 3	8440 : 4
4014 . 2	4684 : 2	86246 : 2
1104 . 6	5055 : 5	12368 . 4

292. Вөрын пөрдөма 2448-пу. На-пывн керка-кер вөлөма кыпөв-унжык шлега-керјыс, а пес-пу кујимпөв-унжык керка-керјыс. Кымын быд-пөлөс-пу пөрдөма?

303. 1) Лесничество вузалö кок-жылыс пожом, 1-ш да 50-урөн пу. Гөл-крестаналы 40% донтөгжык сетöны. Мыжөн пожом вузалöны гөл-крестаналы?

2) Пожöмыс-кө 3-шајт сулаліс, секи ескö сјјöс доныс-ö сетісны гөл-крестаналы? Пожöмыс-кө сулаліс 50-ур, секи ескö доныс-ö сетісны крестаналы?

304. Лесничество вузалö 36-см-кыза-дубјас 6-ш. да 80-урөн. Чельега-гöгыл-вöчыс-артеллы сетöны 30%-өн донтөгжык. Уна-ö-сöм мынтö артел быд-дубыс?

305.	Тыр-вөр-дөн.	30%-а-чінтöса-вөр-дөн.
Коз-пу	1-ш	Коз-пу . . . . .
Пожом-пу	1-ш да 20-ур	Пожом-пу . . . . .
Кыз-пу	1-ш да 80-ур	Кыз-пу . . . . .

Торја-нöббьејас быд-пуыс мынтöны тыр-доп, артелјас — 30%-а-чінтöсөн. Арталöј, мыжөн мынтöны быд-пуыс артелјас?

306. 1-м-кузаа детсметрјас да сантметрјас-вылö-жуклöм-гумага-лента-вылыс петкөдлöј 50% метрлыс. Кымынöd-жукөн-метрлөн сјјö лöб? Кымынöd-жукөн-метрлөн лöб сылөн 25%, 20%, 10%, 5%, 4%, 2%?

307. Лөсöдöј таблитса, мед сјјö петкөдлас, кымынöd-жукөн лыдлөн лöб 2%-ын, 4% да сјзі вöзö.

2% =	10% =	6% =	40% =
4% =	20% =	8% =	75% =
5% =	25% =	15% =	60% =
	50% =	300% =	80% =

308. Арталöј гјжтөг: 2%, 7%, 17%, 25%, 28%, 42% 100-ыс.

309. Арталöј гјжмөн:

10%	54720,	37840,	5730
10%	3245,	17820,	85754
25%	32736,	53424,	7300
75%	32376,	53424,	7300
75%	2401,	3564,	7224
20%	25475,	84325,	75345
40%	25475,	84325,	75345
60%	4235,	72485,	30245
33 ¹ / ₃ %	38430,	75141,	2349
66 ² / ₃ %	38430,	75141,	2349

310. 1) 1924-д-воын Коми-областувса-крестана вузалöмаöе 2000000-ур-ку. Öти-ур-ку сулалö 75-ур. Уна-ö-сöм бoетöмаöе крестана ур-кыжöмыс?

2) Төдмалөј, тіјан-сіктын кымын-%-мужік вөралө? А кымын-%-мужік вөралө област-пастаын?

3) Сіјө-жө-воын вөлі кыјөма да вузалөма 500.000-гоз-сөла. Сөла-гоз сулалө 30-ур. Уна-ө-сөм најөвітісны крестана пөтка кыјөмые?

311. Комі-вөралыејас кыјөмаөе-лыјөмаөе эвер-пөтка (ылөссө):

	1923—24-вөын.	1924—25-воын.
Ур	1549150 *)	957770
Көч	8340)	78290
Сөла	45640 гоз	62270 гоз
Баядөг	—	400000
Сөдбөж	34110	24470
Куңича	4980	2550
Руч	1980	1310
Лащөг	170	100
Ош	390	150
Көјін	40	20
Рые	110	20

Лөсөдөј тајө-лыдјас-сертеі диаграммајас да задачајас. Ку-щөм да кымын-эвер-пөтка воө өте-вөралые-вылө, став-вөра-лыгыс-кө областын лыддысөө 13000-морт?

2) Став-докодые Комі-вөралыејаслөн 1925-д-воын вөлөма 1.200.000-шајт-мында. Уна-ө-сөм вөралөм-помые воө өте-овмөс-вылө (став-овмөсыс 42333)? өте-вөралые-вылө?

312. Öте-гектар-ыжда-вөрдые лыддысны 90-кыз (25-см-кыза), 200-шөркоддем-пу (25-см вөсны) да 92-пес-пу. Кыз-пу сулалө 1^{1/2}-ш., вөсныжыкјас—1-шајт, а пес-пу—50-ур. Уна-ө сулалө став-вөрые?

2) Ужалые ідралө лунөн 2-кыз-пу, лібө шөркоддем-кыз-таа—4-пу. Кымын-лун тырмас сылы ужавны өте-гектар-вөрын, ідравны сетые 90-кыз да 200-шөркоддем-пу, нөшта пөрөдны да пілітны пес-вылө 192-пу-да? Быд-2-пуые артмө өте-куба-метр-пес; сіјөс керавны колө ^{2/4}-јукөн-лун.

313. Öте-крестанін-семја во-гөгөрөн кераліс 300-куба-метр-пес. Став-пессө кыскалісны ју-дорө да кылөдісны пурјөн. Быд-куба-метр-пес-кералөмые налы мынтісны 40-урөн, ју-дорө-кыскалөмые 16-урөн, кылөдөмые 2-урөн. Уна-ө-сөм најөвітіс крестанін-семја во-гөгөрөн пес-помые?

314. Грездса-војтыр ваые лептісны пес-пур, кыскалісны најөс көрттуј-вылө, сөвтисны вагонјасө. Став-пескые лөма 22000-куба-метр. Быд-5-куба-метр-пес-ваые-лептөмые

*) Лыдјасыс гөгрөсталөма.

мынтöмөбө 1-шайтөн; быд-4-куба-метр-пес-стантсїаѳз-кыс-көмыс — 50-урөн. Пессө сөвтөмөбө 910-вагонө, бөстөмөбө быд-вагонныс 3-шайтөн. Уна-ө-өбм бөстөмөбө грездса-јѳз пескөн-нокөөмыс?

315. 1)

	Ыжда (площадь).	Көза-улын.
Комі-област	478.660-кв.-км. ¹⁾	29.400-дес.
Кардор-губерна	472.140 „ „	51.630 „
Вөдөгдә-губерна	114.560 „ „	334.200 „
Вој-двина-губерна	101.960 „ „	187.100 „

Лөөдөј тајѳ-лыдјас-серті диаграмма.

2) Комі-крестана 1925-д-воын көздөмөбө-вөлі:

Су	10270 десетина.
Шобди	102 „
Id	12954 „
Зөр	1297 „
Аңкыщ	112 „
Шабди	1050 „
Пыш	1013 „
Картупель	2063 „
Турун	133 „
Пуктас	340 „
Мукөд	70 „

Лөөдөј диаграмма.

316. Пујас, вөрјас мурталігөн ковмылө роч-муртасјас ву-жөдны метріческеј-муртјасө.

Велөдчөј сїѳ-вөчны таблітса-серті.

¹⁾ Лыдјасыс гөгрөсталөма.

Сывјас метрјасö.

Сыв.	Метрјас.
1	2,19
2	4,27
3	6,40
4	8,53
5	10,7
6	12,8
7	14,9
8	17,1
9	19,2

Верстјас километрјасö.

Верст-јас.	Кило-метрјас.
1	1,07
2	2,13
3	3,2
4	4,27
5	5,33
6	6,4
7	7,47
8	8,53
9	9,6

Футјас метрјасö.

Фут-јас.	Метрјас.
1	0,31
2	0,4
3	0,91
4	1,22
5	1,54
6	1,83
7	2,13
8	2,44
9	2,74

26-сыв пöртны метрјасö:

20-сыв . . . 42,7
6 „ . . . 12,8

26-сыв . . . 55,5

17-верст пöртны кило-метрјасö:

10-верст . . . 10,7 -км.
7 „ . . . 7,47 „

17-верст . . . 18,17-км.

25-пут пöртöј метрјасö:

Аршынјас метрјасö.

Арш.	Метрјас.
1	0,71
2	1,42
3	2,13
4	2,84
5	3,56
6	4,27
7	4,99
8	5,69
9	6,4

18-арш. пöртöј метрјасö.

Фујмјас саңти-метрјасö.

Фујм-јас.	Саңти-метрјас.
1	2,54
2	5,08
3	7,62
4	10,2
5	12,7
6	15,2
7	17,8
8	20,3
9	22,9

17-фујм пöртöј саңтиметрјасö.

Десетинајас гектарјасö.

Десе-тинајас	Гектар-јас.
1	1,09
2	2,19
3	3,28
4	4,37
5	5,46
6	6,56
7	7,65
8	8,74
9	9,83

18-десетина пöртöј гектарјасö.

Лөсөдöј кымынкö задача роч-муртјас метрическеј мурт-јасö пöртны, вöчöј најöс.

Өктөм, жүкөм-да тыр-цесаткаяс-вылө.

317. 36-см-кызаа бур-дубые петө 12 гөгыл-кыщ. Гөгыл-вөчые кокјыв-дубые мынтис 8-шайт. Сіјөс-шілітөм да увјөм сувтис 60-ур, гортө-кыскөм—1-шайт.

дуб-увјассө вөчасые вузаліс пес-вылө 2-ш. да 40-урые. Уна-ө пондае сулавны сылы 4 гөгыл-кыщ?

318. Телегга-гөгыл-кыщ-вылө пу муно 60-ур-дон, гөгыл-пыщ-пујас-вылас—70-ур-дон. Өті-морт 2-лунөн вермө вөчны 4-гөгыл да вузавны најөс 7-шайтые. Уна-ө-сөм најөвітө лунөн гөгыл-вөчалые.

319. 1) Кор вөчасыејас өтүвтчөмөн ужалөны, секи налы вөрсө леңоны 30%-өн донтөгжык өтка-мөртлы-серті. Уна-ө сувтас өтүвтчөмлы пу 4-гөгыл-вылө, өтка-мөртлы-кө сіјө сулалө 5-ш. да 20-ур?

2) Өтүвтчөмөн-ужалигөн өті пыр вөчө өтітөр гөгыллые, мөд—мөдтор; сывөсна ужыс налөн өdjö codö. 25-морта-артель лунөн вермө вөчны 60-гөгыл. 4-гөгыл-вылө пу муно 3-ш. да 50-ур-дон. Быд-4-гөгыл вузалөны 7-шайтөн. Өтүвтчөм-правлеңне-віңны муно $\frac{2}{7}$ -јүкөн став-нажеткаые. Уна-ө-сөм лунөн бөстө быд-шлен өтүвтчөмын?

3) Отка-вөчасые лунөн бөстө 90-ур. Унаөн-ө-уна сыыс бөстө өті-лунөн өтүвтчөм-шлен?

4) Уна-ө најөвітө өтка-вөчасые өті-төлысөн, төлысас-кө лыддыны 25-ужалан-лун? Уна-ө најөвітас төлысөн өтүвтчөм-шлен?

Пуктөј щөтки-вылад 3-једінітса. Вештөј сіјөс воңө 10-ые; мыј лоө, сіјөс 2-ые вештөј. Кымыные лоі вештөма 3-једінітсасө?

320. 30-морта-гөгыл-вөчалые-өтүвтчөмлы-ужавны тырмас 5-пөлөс-инструмент-чукөр (набор), 4-станок-да. Быд-инструмент-чукөр сулалө 15-ш. да 30-ур, а станокыс—50-ш. да 70-ур. Уна-ө-сөм колө сетны быд-шленлы инструментјас да станок һөбіны? Кымынпөв-донтөм лоө инструментјас да станок өтүвтчөм-шленлы өтка-мөртлы-серті, кодлы 5-инструмент-чукөр да станок щук-жө колөны?

Гортын-ужалые-мастерјас дөреые-өтүвтчөмые мынтөны өтүвтчөмө 10% нажеткаыс; мастерскејын-ужалыејас—20%; куңнечаын-ужалыејас—30%. Гортын-ужалыејас најөвітөмаөбө төлысөн 225-шайт; мастерскејын-ужалыејас—246-шайт; куңнечаын-ужалыејас—411-шайт. Уна-ө-сөм мынтасны өтүвтчөмө став-ужалыеыс?

321. Дозмук-вөчые һөбіс 4-кер. Керөыс да вәјөмеыс сіјө мынтис 8-шайт. Уна-ө мынтис керөыс, вәјөмеыс-кө бөетисны 2-шайт?

322. 1923-д-воын Коми-областын ужалома 314-вузасан-предпријатіе; тајо-лыдын 50% кооперативней-предпријатіе, мүкөдыс государственней да асторјога. Став-предпријатіеас вожынјон бергөдчөма 3.700.000-шайт-дон вузөс. Кооперативјас-пыр сійө мунөма тајо-лыдыс 60%. Арталөј, уна-ө-дон-вузөс, шөркода-лыд-өдөмөн, бергөдіс вожынјон өтi-кооператив?

Гетөм-јукөн-сертi быдса-лыд-корсны.

323. 1) Гумага-вөң $\frac{3}{10}$ -дм-а. Вөчөј гумагаыс дөтсiметр-куҗа вөң.

2) Вөлі-кө тiјан 0,4-м-а гумага-вөң, кыҗи ескө тi метра-вөң вөчид? Сетiсны-кө тiјанлы арыын да шуiсны, тајө-пө $\frac{7}{10}$ -м, кыҗи ескө тi вөчiнныд җоң-метр? Сетiсны-кө тiјанлы пут, кыҗи ескө вөчид метр, төданныд-кө, 1-пут $\frac{3}{10}$ -м-куҗта?

324. 1) Гирснiтөј тетраданыд 6-чөм-гөгөр. Сiјө-6-чөмыс лөб $\frac{3}{5}$ -јукөн кушөмкө-лыдлөн. Гiжнiтөј сiјө-лыд чөм-гөгөрыс.

2) Гiжнiтөј 10-чөм-гөгөр. Сiјө-10-чөмјыс $\frac{5}{6}$ -јукөн кушөмкө-чөм-лыдлөн. Корөј сiјө-лыдсө.

325. $\frac{3}{10}$ -јукөн-метрын пөштi 12-дүјм. Кымын-дүјм (ылөссө) метрын?

326. $\frac{3}{10}$ -јукөн-жөч-лыст кыскө 750-г? Кымын-грамм кыскө быдса-лыст? Гiжлаалөј вескыднөлпелөса. Шуам, сiјө лөб $\frac{3}{10}$ -јукөн-жөч-лыст. Гiжлаалөј быдса-лыстсө да арталөј сылыс өөктасө.

327. Жөч-лыст кыскө 0,8-кг, сулалө 80-ур. Уна-ө сулалө өтi-килограмм-жөч? Гiжлаалөј iчөтмөдөмөн 0,8-кг-а да 1-кг-а жөч-лыстјас.

328. $\frac{3}{4}$ -кг-гөрд-ыргөныс мынтөма 1-ш да 80-ур. Уна-ө сулалө 1-кг-ыргөн? Гiжлаалөј iчөтмөдөмөн војдөр $\frac{3}{4}$ -кг-а гөрд-ыргөн-лыст, сөгса 1-кг-аөс.

329. $\frac{3}{8}$ -кiл-виж-ыргөн сулалө 45-ур. Уна-ө сулалө килограмм виж-ыргөн? Гiжлаалөј војдөр вескыднөлпелөса-кофөн $\frac{3}{8}$ -кг, сөгса 1-кг виж-ыргөн.

330. Ајкатыласа-товарiшществолы прөстөј да теiнкалөм-көрт-лыстјас нөбны сетiсны 7-ш. да 51-ур. Прөстөј-көртсө нөбiсны 36-урөн 9-кг. Уна-ө нөбiсны теiнкалөм-көртсө, өтi-килограмм сөщөм-көртыс-кө сулалө 61-ур?

331. Гырнiч-вөчыс-артеллы перјисны 15-дүјм-куҗаа, 12-дм-пастаа, 10-дм-судтаа-да вескыднөлпелөса-өөј-өурја. Уна-ө кыскас тајө-өөјыс, литр ул-өөј-кө кыскө $1\frac{1}{2}$ -кг? Гiжалөј тајө-задачалыс вөчөмсө формулаи: куҗа, паста, жүҗда, шуам, лөбны а, б, в-дм, а литр-өөј кыскө м-кг.

332. Прімерјас-вөчигас виқөддөј суса, кыңи лыдјасыс пукталма да кыңи вежласө өктасыс.

1.9	1.8+1
12.9	12.8+2
123.9	123.8+3
1234.9	1234.8+4
12345.9	12345.8+5
123456.9	123456.8+6
1234567.9	1234567.8+7
12345678.9	12345678.8+8
123456789.9	123456789.8+9
	9.9+7
	98.9+6
	987.9+5
	9876.9+4
	98765.9+3
	987654.9+2
	9876543.9+1

333. дозмук-вөчыс Макеа-Ваң вузалө пелса 4-ш. да 50-урис. Сіјө-донис 20% мынто өтүвтөмө артеља-рөскөдјас-вылө. 1-ш. да 89-ур-дон-пуис сылөн артмө 3-пелса. Уна-ө-өм најөвитө Макеа-Ваң лунөн, өти пелса вөчны-кө колө 3-лун?

334. Быд-дозмук-вөчыс лунөн бөстө 99-ур. Уна-ө-өм најөвитас 20-морта-өтүвтөм өти-лунөн? Вежонөн? 4-вежонөн?

335. Пелса вузалөны 4-ш. да 55-урөн. Пуис сы-вылө мунө 65-ур-дон. Кушөм-жүкөн-пелса-донлөн лө пу-донис?

336.

602 : 74	348 : 54	523 : 86
592 : 76	390 : 46	427 : 86
460 : 56	395 : 56	725 : 85
460 : 55	712 : 75	800 : 96
540 : 65	534 : 76	825 : 95
634 : 45	730 : 85	720 : 85

337. дорис-артелын өти-ужалыс октабрын најөвитөма 46,4-ш., нојабрын — 26,6-ш., декабрын — 76,75-ш., январын — 25,12-ш., февралын — 56,93-ш., мартын — 45,6-ш. Арталөј төлысса-шөркөддем-нажетка ужалылыс.

338. Уна-ө-көрт позө нөбны 2-ш. да 16-ур-вылө, кг-көртис-кө колө мынтыны 24-ү өн. Уна-ө лыста-көрт шедас 2-ш. да 52-ур-вылө, быд-кілограмм-кө сулалө 36-ур? Теінк 3-ш. да 15-ур-вылө, кілограмм-кө сулалө 45-ур? Теінкалөм-көрт 4-ш. да 65-ур-вылө, 1-кг-кө сулалө 62-ур?

339.	0,4 + 0,2 + 0,3	0,6 — 0,4
	2,5 + 0,1 + 0,2	10,9 — 1,5
	0,7 + 3,1 + 0,2	1 — 0,6
	12,8 + 1,12	3 — 1,4
	8,7 + 1,3 + 2,5	42,5 — 41,8
	0,3 + 1,5 + 1,0	8,1 — 6,5
	1,75 + 2,13 + 0,11	0,32 + 0,16
	1,24 + 2,18 + 6,93	0,84 + 0,06
	0,38 + 0,84 + 1,99	0,37 + 0,25

340. Артель көсјө һөбны 50-урөн 13-кг-теінк да 45-урөн-кілограмм евінеч. Қымын-кілограмм-евінеч најө һөбасны, теінк-кыс-вылө да евінечыс-вылө-кө леҙөма 18-ш. да 65-ур?

341. Плуг-вылө мунө 24-урөн-кг. 28-кг-көрт. дорыге до-рөма сіјөс өті-лунөн, вузалөма 11-шајтыс. 30% нажеткагыс сетөма артелө рөскодјас-вылө. Уна-ө-сөм бөстө дорыге өті-лунөн? Вежонөн?

Өктөм, јукөм-да, 1000-вылө.

342. Крестана ыстөны јөв карө вузавны јөв-выј-вузалан-товарішчество-пыр. Сікт сулалө көрттуј-дорын 100-км-ылаын карсаң. 100-літр-јөв карө нуны тајө-сіктеаң сулалө:

тујыс	0,3-ш.
стантсіјаса вот (сборјас)	0,06 „
аслыс-сама-вагон	0,09 „
мурталөм	0,03 „
сөвтөм да ректөм	0,1 „
јөзөс-југдөдөм-вылө	0,02 „

Јөв вузасөө карын шөркодөма 12-урөн літр. Товаріш-чество бөстө ас-рөскодјас-вештыны 20% -јөв-доныс (туј-рөскод татчө оз пыр). Уна-ө-сөм воас крестанінлы 100-літр-јөлыс? Уна-ө-сөм воас сылы ведра-јөлыс, ведраас-кө 12^{1/2}-літр-јөв (ылөсыс)?

343. Сікт карсаң 100-км-ылаын. Көрттуј матын абу. Сы-понда сіктын јөвсө выјө пөртөны да вөвјасөн кыскөны сіјөс карө. 100-літр-јөлыс артмө 5-кґм-выј. 100-кґм-выј-кыскыны 1-кґм-ылаө сулалө 5-ур. Карын выј вузалөны 1-ш. да 20-урөн-кґм. Јөв-выј-вузалан-товарішчество 20% тајө-доныс кутө ас-рөскод-јас-вылө. Уна-ө-сөм воас крестанінлы 100-літр јөлыс?

344. 1) Крестанін сетіс вузавны выј товарішчествоө. Выјсө мөдөдісны 1500-кґм-ылаө, ыжыд-карө. Сені сіјөс ву-залөмаөс 1-ш. да 20-урөн кілограмм. Товарішчество колөдіс

ас-рөскөдјас-вылө 20%-выј-доные да көрттүј-вывті-нуөм сув-төма 13-урөн кілограмм. Уна-ө-сөм воіс крестанінлы 1-кг-выјые?

2) Вакөн, кор көрттүј тани ез вөв, 1-кг-выј вөлі сулалө 37-ур. Јона-ө (кымын-ур-вылө) вак-серті донсалөма выјые (1-кг)? Мыј-понда көрттүј-нуөдтөз ез вермыны өіктын візны уна-скөт?

345. 1) 25-літр-јөлые артмө 1-кг-мында-выј. Крестанін во-гөгөрөн выј-вөчан-заводө сетө 1200-літр-јөв. Уна-ө-выј арт-мас сымда-јөлые?

2) Крестанін-кө гортас, важ-ногыс вөчіс выјсө, сылөн ескө артміс сіјө сөмын $\frac{3}{4}$ -јукөн-мында заводын-артмөм-выј-дінын. Уна-ө-выј коллөма сылөн выј-ваө (пахта)? Уна-ө-убытка воас сылы выјые, гортса-доные-кө сылөн 1-шајт кг?

346. Кардоные вөчөма өті-дм-дорышјаса, өті-вогса-бока-күб. Медым візны күбсө ваыс-щыкөмые, сіјөс мавтөны пөс (пым)-воскөн. Сещөм-күбө төрө 1-кг-ва. Сіјө позө төдмавны со-кызі. Пуктыны-кө өті-вескі-блүд-вылө тајө-күбсө, а мөдас өтөктаавгөз кіетны дрөб, сесеа содтыны сетчө 1-кілограмма-гіра, секі өтөктаавтөз күбө ковмас кіетны тырыс ва.

Кымын-куба-саңтіметр літрын? Уна-ө кыскө 1-куба-см-ва?

347. Кымын-куба-см. 3-куба-детсіметрын? 5-куба-дм? 17-куба-дм-ын? 13-літрын?

5-кб- дм	da	225-кб-см	=	куба-см
5-кб- дм	da	225-кб-см	=	куба-см
7 л	da	85-кб-см	=	куба-см
7 л	da	385-кб-см	=	л

348. 1) Гыреөдөј літрјасө 10000-куба-см; 1000000-куба-см; 25000-куба-см; 375000-куба-см.

2) Кымынөд-јукөн-літр лоө 375-куба-см? 500-куба-см?

3) Гікөј дасөда-јукөнјас-ногөн літр-лыд: 1255-куба-саңті-метрын; 3250-куба-см-ын; 13250-куба-см-ын; 17500-куба-см-ын? 13755-куба-см-ын?

349.	1000 : 1000	375 : 1000	24500 : 1000
	35000 : 1000	250 : 1000	34200 : 1000
	487000 : 1000	3750 : 1000	34700 : 1000

350. 1) Кымын-кілограмм кыскө өті-куба-метр-ва? Куба-метр-ва-сөкта шусө тоннаөн. Сіјөн мурталөны гырые-груз-јас—паракодјас, уна-із-шом, көрт да мукөд-вузөс.

2) Кымын-пүд тоннаын, 1-пүдын-кө 16-кг-мында?

3) Тырмас-ө тіјан ебөсныд вештыны места-вылые 1-куба-метр-пробка, өті-куба-детсіметр-пробка-кө кыскө $\frac{1}{6}$ -кг.

351. Ведро-ва кыскө 30-тув, а літр — 1-кг либө 2¹/₂-тув-мында. Вежөралөј, кымын-літр ведраын? Кымын-літр-ва ведра-ваын? Літр-јөв ведро-јөлын? Літр-лыа ведро-лыаын? Кымын-кілограмм кыскө ведро-ва? Унаөн-ө сөкыд лоө ведро-лыа ведро-ваыг, літр-лыа-кө літр-ваыг сөкыдзык 400-граммөн?

352. Кымын-ведра (ылөссө) өтi-куба-метрын? Кымын-40-ведраа-бөчка өтi-куба-метрын?

353. Гiкөј дасөда-јукөнјасөн, кымын-тонна 345-літр-ваын? 3425-літрын? 6250-літрын? 34500-літрын? 37250-літрын?

354. 1) Тувын 400-граммыг унзык. Кушөм-јукөн-літр-ва кыскө 1-тув? Пудын 40-тув. Кымын-літр-ва кыскө 1-пуд? Кымын-кілограмм пудын?

2) Пудын 16-кг; ведро-ва кыскө ³/₄-пуд. Кымын-літр ведраын?

355. 1) Јарөславса-мөс сетө төлыгөн 252-літр-јөв. Кымын-ведро сiјө лоө? Роч-мөс сетө төлыгөн 144-л-јөв. Кымын-ведро сiјө лоө?

2) Јарөславса-мөс воөн сетө 240-ведро-јөв. Кымын-літр сені лоө?

356. Літрын 1,3-віна-бутылка. Кымын-віна-бутылка 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10-літрын?

357. Ведро
літрјасөн.

Тувјас кіло-
граммјасөн.

Пуд кіло-
граммјасөн.

Ведро.	Літр.
1	12,3
2	24,6
3	36,9
4	49,2
5	61,5
6	73,8
7	86,1
8	98,4
9	111

Тув.	Кілограмм.
1	0,41
2	0,82
3	1,23
4	1,64
5	2,05
6	2,46
7	2,87
8	3,28
6	3,69

Пуд.	Кілограмм.
1	16,4
2	32,8
3	49,1
4	65,6
5	81,9
6	98,3
7	115
8	131
9	147

Кымын-літр
16-ведраын?

Кымын-кг
35-тувын?

Кымын-кг
25-пудын.

1) Мирон-Васлөн вескыднълпелёса-пуктас-жёр-улын 8-ар-му. Жёр-кузтаыс 40-метр. Кушом сылөн пастаыс?

2) Сад-улын 6-ар-му. Кузтаыс сылөн 30-метр. Паскыд-ё саджыс?

Арталөж:

$$\frac{10000 \cdot 84}{70}$$

$$\frac{100 \cdot 75}{50}$$

358. 1) 20 . x = 1400	x : 30 = 121	7500 : x = 50
x . 30 = 1800	x : 40 = 324	8190 : x = 30
40 . x = 2000	x : 50 = 120	3800 : x = 20

2) Квадрата граджёр-ыжда 361-кв.-метр. Арталөж видлалө-мөн сылыс боксө.

3) Арталөж квадрат-бокжас, ыждаыс-кө налөн 144-кв-см; 196-кв-см; 526-кв-см?

4) Кушом-лыд колё өктыны ас-вылас, мед лоё 189? 400? 625? 484?

Почё-ё 16-кв-саңтиметрыс квадрат лөёөдны? А 36-кв.-саң-тиметрыс? 64-кв-см-ыс? 121-кв-см? 10, 30, 90-кв-саңтиметржасыс?

359. 1) Кымынкө-му Никөн-Проклөн гортсаңыс 3-км-ылаын. дыр-ё тырмас Проклы ветлыны му-вылас да бөр гортас локны, өти-часөн-кө сиж мунө 5-км?

2) Гожса-ужалан-лун крестаңинлөн 12-час. На-пыс 1-ч. да 12-минут ветлөдлөмө мунө. Кымын-час крестаңин ужалө? Кымынөд-жукөн-ужалан-лунлөн мунө ветлөдлөмө?

3) Мусаң гортөз 3-км. Кымыныс вермас крестаңин кая-лыны му-вылө колтајасла, вёлыс-кө часөн мунө 4-км? Телгега-сөвтөм да ректөм-вылө мунө 1-час; ужалан-лунныс 10-час.

360. 1) Мун-вештаеигөн крестаңинлы воис му гортсаңыс 400-м-ылаын. Кымын-лун тырмас сылы сетчө 34000-кг-кујөд өти-вөлөн петкөдны, 1000-кг-кујөд-кө петкөдас сиж 3-вөлөн, да му-вылөзгыс лунөн волёны 17-ыс?

2) Кымын-лун тырмас петкөдны сымда-жө-кујөд 3-км-ылаө, му-вылөзгыс-кө волёны лунын вермёны сөмын 4-ыс?

361. 1) Вескыднълпелёсалөн кузтаыс 45-м, пастаыс—10-м. Ыжыд-ё вескыднълпелёсаыс?

2) Кыңи вежсас вескыднълпелёса-ыжда, кузтасө-кө сылыс ыждөдам 2-пөв? Пастасө-кө ыждөдам 2-пөв? Кузтасө да пастасө-кө-ыждөдам 2-пөв? 3-пөв? Став-воча-вигталөм вежөралөж гижлаөн.

362. Гижлаалөж 60 да 40-сыва-дорјаса вескыднълпелёса-му-участок-план, быд-10-сыв-пыдди бөстөј 1-см. Лоё—деветина-

-план. Јуклөј сјјөс 1-кв.-см-ыжда чомјас-вылө. Гирснитөј $\frac{1}{12}$ -јукөнсө вескыдһольпелөсалыс. Быдса-вескыдһольпелөсаыс-кө дөсетина, мыј лөб гјгла-сај-јукөныс?

363. 1) Вескыдһольпелөса-му-кузта 50-м, пастаыс сылөн 20-метр. Куз-ө-пощөс колө јөр-гөгөрыс? Ыжыд-ө тајө-муыс?

2) Куз-ө-пощөс колө вескыдһольпелөса-му-гөгөр,

кузтаыс-кө сылөн 25-м, пастаыс 20-м;

” ” ” 30-м, ” 25-м;

” ” ” 40-м, ” 40-м.

Арталөј тајө-му-ыждајас.

3) Гікөј задача-вөчөмсө формулајасөн.

4) Кузта да паста вескыдһольпелөсалөн a да b -метр. Кызі гјжны вескыдһольпелөса-гөгөр (периметр) да ыждасө?

5) Лөсөдөј да вөчөј задачајас со-кущөм-прімерјас-серті:

$$1) 25 \cdot 2 + 35 \cdot 2 \qquad 3) (25 + 15) \cdot 2$$

$$1) 75 \cdot 2 + 100 \cdot 2 \qquad 4) (80 + 60) \cdot 2$$

Кызі вежны лыдјас мед-воzza-прімерас, мед өтветыс 2-пөв ыжыдмас? 5-пөв ічөтмас? 10-пөв ыжыдмас? 20-пөв ічөтмас?

364. Вескыдһольпелөса-му-гөгөр 400-м-кузтаа-пощөс. Кузта ногыс муыс ыжыджык паста-сертіыс 30-метрөн. Арталөј јөр-кузта, пастасө-да. (Вежөралөј гјглаөн).

365. Унаөн-ө унжык:

$$434 \cdot 100 \quad 434 \cdot 99\text{-ыс} \quad 279 \cdot 100 \quad 279 \cdot 99\text{-ыс}$$

$$434 \cdot 1000 \quad 434 \cdot 999 \text{ ,,} \quad 375 \cdot 1000 \quad 375 \cdot 100 \text{ ,,}$$

$$170 \cdot 1000 \quad 170 \cdot 999 \text{ ,,} \quad 125 \cdot 100 \quad 125 \cdot 99 \text{ ,,}$$

366. Öктөј мед-кокһи-ногөн:

$$395 \cdot 90 \quad 540 \cdot 99 \quad 137 \cdot 999 \quad 8417 \cdot 999$$

$$400 \cdot 99 \quad 1281 \cdot 99 \quad 585 \cdot 999 \quad 9084 \cdot 999$$

$$381 \cdot 99 \quad 4842 \cdot 99 \quad 409 \cdot 999 \quad 4199 \cdot 9999$$

367. 1) Крестанін чукөртөма 1440-кг-су. Уна-ө сувтіс сылы став-һаһсө кіөн-вартөм да төлөдөм, өті-вартыс-кө өті-часөн вартө 12 кг, а ужалө сјјө луннас 10-час; нөшта төлөдчөм-вылө мунөма лунөн-жынјөн. Ужалыслы мынтөмаөс 80-урөн лунныс да шупөдчөмыс сетөмаөс 3-ш. да 40-ур?

2) Кіөн-вартігөн $\frac{1}{9}$ -јукөн-туе быд-кольтаө колө. Уна-ө-дон-су крестанінлөн вошө вартігас, 4-кг-су-кө сулалө $11\frac{1}{2}$ -ур?

3) Уна-ө ескө сувтис сiјө-жө-су 4-вөла-машінаөн вартны, ужавны-кө быд-лун 10-ч. да быд-10-минутөн 60-кг-су вартны? Машіна-гөгөр ужалоны 20-морт: 6-мужік да 14-нывбаба.

Вөла-лун-дон 70-ур
Мужіклы дон . . . . . 80 „
Нывбабалы . . . . . 40 „

Машіна-вөдітөмые 10-часые прокатнеј-пунктө мынтөны 6-шайт; шупөдчыны оз ков; тусе, позө шуны, һөтi оз вош.

4) Кыці буржык вартны: кiөн алі машінаөн? Мыјла? Унаөн-ө-унжык машінаөн-вартөмые воө?

368. Јуасөј гортсаыдыге да сусөдјасыдыге кiөн да машінаөн-вартөм-јылыге:

Уна-ө-су вартө өтi-морт өтi-лунөн?

Уна-ө-су вермас төлөдны зырјөн өтi-морт өтi-лунөн?

Уна-ө сувтө кг-су-шупөдөм?

Кымын-морт ужалоны машіна-бердын?

Уна-ө-һаң вермасны төлөдны өтi-лунө кык-морт төлөдчан-машінаөн?

Уна-ө мынтөны прокатнеј-пунктө вартан-,датөлөдчан-машінајасые?

Арталөј, кымын-пөв-уна-һаң вартас өтi-морт машінаөн кiөн-вартөм сертi?

Унаөн-ө лоө дона кiөн-вартөм 10-кг-су машінаөн-вартөм-дiнын?

369. 1) Нол-вөла-вартан-машіна вартө 1-лунөн 4200-кг-су. Сiктын сiјөн ужалысны 10-лун. Уна-ө-һаң крестаналөн лiшнеј чукөрміс, кiөн-вартiгөн-кө iзасас колө 9%-тусе?

2) Кымын-лун тырмас сiјө-сiктын вартны став-сусө кiөн, 1-ужалыс-кө быд-часөн вартө 14-кг-су, а ужалө луннас 10-часөн?

3) Машіна вартөма *p*-кг-тусе. Ужалө сiјө өкiтнеја: өтi-тусе iзасө оз кол. Кiөн-вартiгөн iзасө колө 9%-тусе. Уна-ө-һаң ескө вошiс, став-сусө-кө вартисны чапөн (кiөн)?

Арталөј, *p*-кө лоө 5600-кг.

370. Кiөн-көзөм. Öтi-морт лунөн вермө көзны 1-гектар-му. Көзыелы мынтөны 80-урөн лун. Гектар-му-вылө көзөө 150-кг-көјдыс.

Машінаөн көзөм. Öтка-вөла-машінаөн лунөн көзөны 2-гектар-му. Ужалыслы (мужiналы) мынтөны 80-урөн лун, нывбабалы—40-урөн; вөлыс—80-ур. Машінаөн-көзiгөн көјды-

сыс мунö сөмын $\frac{1}{5}$ -жукөн-мында кiөн-көзөм-серти. 1-кг-көйдис сулалө 9-ур.

Көзән-машина сулалө 120-шайт. Бур абу көзән-машина лө-сөдны? Кымын-лун колө ужавны көзән-машиналы, мед вештас асө?

371. Вундан-машина лунөн вундө 4-гектар-су. Сы-динө колөны 2-вөв да 1-морт. Кiөн-вундыс лунөн вундө $\frac{1}{8}$ -га. Вөлыс мынтөны 70-урөн лун, машинаөн-вундысөлы 80-урөн, а кiөн-вундысөлы 70-урөн. Машинасы прокатней-пунктө быд-луныс мынтөны 1-ш. да 80-урөн.

1) Унаөн-ө-донтөм лө 1-гектар-му-машинаөн-вундыны кiөн-вундөм-серти?

2) Кымынпөв-өдјө вундө машина чарлаөн-вундөм-серти?

3) Уна-ө-барыш воас машинаөн-вундөмыс-колө, кө вундыны 3-га? 40-га?

4) Вундан-машина сулалө 150-шайт. Вермас-ө сјө асө вештыны?

372. „Крестанка“-һима-төлөдчан-машинаөн кык-нывбаба да өти-мужщина 10-часөн төлөдөны 4800-кг-тус. Зырјөн төлөдө өти-мужщина өти-часөн 80-кг. Öти-овмөсө төлөдисны 1920-кг-су. Зырјөн алы машинаөн буржык вөли төлөдны? (Мужик-лунја уж сулалө 80-ур, нывбаба-лун—40-ур).

Крестанин төлөдис зырјөн 1800-кг-су. Јогыс сетчө колөма $\frac{1}{20}$ -сөктаыс. 30-кг-јога-су сулалө 1-ш да 65-ур, јогтөм-су—1-ш да 95-ур. Абу-ө буржык һаһтө вузавтөзыс весавны?

373. $x \cdot 50 = 2550$	$x : 70 = 123$	$4550 : x = 50$
$70 \cdot x = 14700$	$x : 90 = 211$	$8000 : x = 80$
$x \cdot 80 = 16880$	$x : 60 = 120$	$18900 : x = 30$

374. Ыждөдөј 40-пөв со-кущөм-лыдјас: 112; 310; 415; 1123; 800; 1000.

Ыждөдөј 30-пөв со-кущөм-лыдјас: 330; 1800; 2790; 39480; 18600; 2700.

375. Крестана сиктөкөнас „крестанка“-һима-төлөдчан-машинаөн төлөдисны 67200-кг-су. Машинасө һөбисны 35-шайтыс. Машина төлөдис лунөн 4800-кг. Сы-гөгөрын ужалисны 2-нывбаба да 1-мужщина. Зырјөн өти-мужщина лунөн вермө төлөдны 700-кг. Мужик-пөдөльшина сулалө 80-ур, нывбаба-пөдөльшина—40-ур. Ворөсисны-ез һајө машина-һөбөмөн?

376. Öти-крестанин көзис 240-кг-су: $\frac{1}{3}$ -жукөнсө көзис кiөн, мугөдсө — машинаөн. Кiөн-көзөм-вылыс воис сылы 640-кг-су,

машінаһн-көзөм-вылые—3-пөв-унжык. Кызі, инө, буржык көзны? Кымынпөв-уна-су воö өти-гектар-вылые машінаһн-көзөмһн кінһн-көзөм-серті?

377. Пара-вөла-вартан-машіна сулалө 245-шайт. Прокатнеј-пунктлы ассыс-рөскөдјас-вештыны ар-кежлө колө $\frac{1}{5}$ -јукөн-машіна-дон-мында. Мыјөн сјјө пондас бөстны машінаһн-вөдіт-чөмые быд-луные, арбыдөн-кө машіна ужалас 10-лун.

378. Прокатнеј-пунктые плуг арбыдөн гөріс 8-гектар-му. Лунһн сјјө гөріс $\frac{1}{3}$ -га, бөстис ужалөмые 40-урөн. Арбыдөн вештіс сјјө $\frac{1}{3}$ -донсө ассыс. донә-ө плугыс?

379. Вартан-машінаые прокатнеј-пункт мынтис 250-шайт. Сетис сјјөс ужавны крестаналы. Быд-10-кг-туе-вартөмые шуис-ны мынтыны $\frac{1}{4}$ -урөн. Вартан-машіна ужалис воһн 25-лун, быд-лунһн вартис 4400-кг-туе. Кымын-воһн машіна вештас ассыс-донсө, нөшта сјјөс-зоһтавны-кө колө пуктыны јешщө 10%-донгыс?

Өктөм, јукөм-да, кык-паса-лыд-вылө.

380. Өти-сіктын крестана көзөмаөе шабдіһн 14-гектар-муј. Быд-гектар-вылые чукөрмөма 320-кг-көјдыс да 400-кг-шабді-сөз. Көјдысө да сөзсө крестана вузалисны Обсојузө (Област-увса-кооперативјаслөн Сојуз): көјдысө 14-урөн, сөзсө 50-урөн 1-кг. Уна-ө-сөм бөстисны сиктса-крестана шабді-көјды-сые да сөзыс?

2) Обсојуз уждис крестаналы 2000-шайт-сөм шабді-вөді-төм-вылө. Шабді сиктын вөлі көзөма 14-га. Уна-ө-сөм јешщө ковмас содтыны Обсојузлы нөбны став-шабдісө 14-га-вылые, мынтысас-кө воҙза-задачаын-моз-жө.

381. Крестанһн көзіс шабдіһн $1\frac{1}{2}$ -гектар-му. Быд-гектар-вылые воис 448-кг-шабді-сөз. Сјјөс крестанһн вузалис коопера-тивө, 7-ш. да 25-урөн 16-кг-ыс. Уна-ө-сөм воис крестанһнлы шабдіыс?

382. Ыж сетө тулысын 800-г-вурун, арын—1200-г. Мыскөм-бөрын вурун жын-мындаыс чінө. Крестанһн вузалис вурун 6-ыжлыс: тувсовсө 90-урөн, арсасө $1\frac{1}{2}$ -ш. быд-кілограмм. Уна-ө-сөм бөстис сјјө вуруныс?

383. Сиктын 75-ыж. Быд-ыж сетө 800-грамм-вурун тулы-сын да 1200-г арын. Мыскөм-бөрын вурун-сөкта жын-мындаыс чінө. Уна-ө-сөм бөстис крестанһн өти-ыжыс, 1-кг-тувсов-вурун-кө бөстисны кооперативө 90-урөн, а арсасө—1-ш. да 80-урөн? Уна-ө-сөм воис вуруныс 5-ыжыс? 10-ыс? 70-ыс? 75-ыжыс?

384. Тулысын өтi-ыж сетö 800-грамм-вурун. Тажö лоб $\frac{2}{5}$ -жүкөн во-гөгөрса-вуруные. Заводжасын мыкөм-бөрасе வருн колö сөмын $\frac{1}{4}$ -жүкөн найт-вурун-сөктаыс. Уна-ө-начсөстөм-вурун сетö ыж во-чөжөн?

385. Вуруные печкөнны сунис дај кыёны новлан-дөрајас. Печкөнны да кыёны гортын дај пабрікјасын.

1) Көчәјка төвбөдөн—72-лунөн, печкіс 20250-м-вурун-шөрт. Сіјө-шөртөыс кыіс ној. Быд-45-м-шөртөыс артміс 0,1-м-ној. Кымын-метр-ној сіјө кыіс да кымын-лун ужаліс ставсө, кыіс-кө 25% печкөм-лун-лыдыс?

2) Пабрікын 1-рабочеј лунөн кыё 20-метр-ној. Сывылö шөртсө лөсөдө өтi-рабочеј 9-лунөн. Кымын-ужалан-лунөн кыёны пабрікын 1-метр-ној?

3) Кымын-лун ковмас кыны гортын 1-метр-ној, да мед пабрікса-код сіјө вөлі, а пабрікса-нојыс гортса-нојыс 3-пөв паскыдзык?

386. Крестанка печкіс шабдi-шөрт 50-лун, 780-метрөн лун. Быд-780-метр-шөртөыс петö 1-м-дөра. Став-печкөм-шөртсө кыіс сіјө 11-лун. Уна-ө-дөра крестанка кыіс да уна-ө-кад візіс сіјө печкөм-кыөм-вылө?

387. Пабрікын рабочеј 1-лунө кыё 100-метр-дөра. Сы-вылö шөрт-печкө 1-рабочеј 9-лунөн. Кымын-ужалан-лун колö 100-метр-дөра-кыны-печкыны пабрікын?

Кымын-лунөн 100-метр-дөра кыё-печкө крестанка?

Кымынпөв-өдјө содө ужыс пабрікын гортын-дөрыс өтi-лунын?

388. Крестанын вузаліс 195-кг-шабдi-көјдыс да 285-кг-шабдi-сөз 175-шәјтыс. 3 кілограмм-көјдыс да 1-кг-шабдi-сөз өтдонаө. Соныс-ө вузаліс крестанын кілограмм-сөз?

$(1350 : 5) : 9$	$1200 : 12$	$42000 : 21$
$1350 : 45$	$2400 : 12$	$7500 : 15$
$(4840 : 8) : 5$	$32000 : 16$	$9000 : 18$
$4840 : 40$	$64000 : 16$	$8400 : 21$

389. 4676 жүкөј 28-вылө, медем көкнiдзык вөлі, војдөр воцза-лысө торјөдөј кык-пелө. Сізі-жө жүкөј: 2175 : 75; 1584 : 48; 1755 : 65; 3071 : 83; 5850 : 75.

390. 1) 1925-д-воын Коми-Областулын вөлі 15-болнiча. Кымын-кв.-кілометр-област-ыждаыс воö 1-болнiча-вылө? Кымын-морт-вылө воö 1-болнiча? (Вiзөд-465-№ задачәјас).

2) 15-болнiчаө во-гөгөрөн волөма 136808-вiсыс. Кымын-вiсысөн шөркодә-лыд-дөмөн воö 1-болнiча-вылө?

3) Больничаясѡ волѡмаѡе:

Віеѡм-нѡмјас	1924-d-вѡса октабр— —декабрын.	1925-d-вѡса јанвар— —мартын.	1925-d-1-ѡза апрел— —јунын.	1925-d-вѡса јуль—сеп- табрын.	Ставыс.
Корјѡн	22	3	8	45	78
Скарлатѡнѡн	195	410	172	46	823
Ѣиптерѡнѡн (горшвіеѡм)	27	8	1	2	38
Біавіеѡмѡн (тѡпѡн)	28	57	18	10	113
Мытѡн (Ѣѡентерѡја)	6	3	20	662	691
Іспанкаѡн (грѡп)	1548	1843	1118	1365	5874
Лѡквіеѡмѡн (сіпѡліс)	123	249	146	83	601
Чакоткаѡн	25	403	313	132	1091

Лѡеѡдѡј тајѡ-лыѢјас-сертѡ задаѢајас да Ѣіаграммајас.

391. 5275 : 25	9429 : 21	9636 : 12
3744 : 24	9030 : 21	7488 : 12
4862 : 13	6020 : 28	4965 : 15
9144 : 36	4536 : 18	5256 : 12

Уна-паса-лыѢјас-ѡктѡм, јукѡм-да.

392. Ар-му-вылѡ крестѡна петкѡдѡны 268-кг-кујѡд. Уна-ѡ-кујѡд петкѡдѡны гектар-вылѡ?

Медым тајѡс буржыка вежѡравны, арталѡј, кымын-dod-кујѡд колѡ петкѡдны, быѢ-dodѡѡ-кѡ сѡвтѡны 400-кг?

393. Ѣѡѡ-кв.-метр-му-вылѡ кѡзѡѡ:

Су	15-г
ІѢ	18-г
Зѡр	27-г
Картупель	180-г
ШабѢі	10-г

Уна-ѡ кѡзѡѡны тајѡ-кѡјдысјас 1-ар-вылѡ? 1-гектар-вылѡ?

394. Шөркөд-дем гектар-вылыс воё:

Су	810-кг
Зөр	860-кг
Id	740-кг
Картупел	9720-кг
Шабди-көјдүс.	230-кг
„ сөз	320-кг

Уна-ө воас 1-кв.-метр-му-вылыс? Ар-вылыс?

395. 6319-гектар-му-вылө көзөма:

Суөн	2106-га
Зөрjөн	1575-га
Idөн	895-га
Картупелөн	553-га
Шабдиён	212-га
Турунөн	572-га

Кымын-гектар-су, зөр, id, картупел, шабди да турун воас быд-100-га-көзө-му-вылө?

396. Вөлөстын 1883-овмөс. На-пын:

мөстөм 8%	вөвтөм 25%
өтi-мөска 50%	өтi-вөла 69%
кык-мөска 30%	кык-вөла 6%
кујим-мөска 6%	

Лөсөддөј жуасөмјас тајө-лыдјас-сертi.

Мыј лөб, кор шуөны „став 100-прөчентыс-пө“?

397. Јемдiн-кар-улын Сөкөкаса-мөс во-чөжөн лытө 3600-кг-јөв. Бура-вердчiгөн кресҗаҗынлы 16-кг.-јөв аслыс сувтө 64-ур. Уна-ө-барыш вајас 1-мөс во-чөжөн, $\frac{1}{3}$ -јукөн-јөвөыс-кө вөчасны выј, а выјыс артмө $\frac{1}{20}$ -јукөн-јөв мында. Војдөр төд-малөј, донөс-ө јөв да выј тiјанын?

398. 1) Вөлөст-улын 8400-олыс. Быд-100-олыс-вылө воё:

вөв — 16	ыж — 40
мөс — 25	поре — 3

Кымын-вөв-мөс мiјан-вөлөстын?

2) Вөлөстын: 1432-вөв,
281-чаҗ,
2311-мөс,
1686-кукаҗ,
3264-ыж,
4706-бала,
92-поре.

Вөлөстын 1883-семја-котыр, а олысыс—9216-морт. Быд-семја-ө вөлабө? Быд-семжалы-кө сетны өтi-вөлөн, кымын-семја колө вөвтөм? Быд-семжалы-кө сетны өтi-мөскөн, кымын-семжалы воас содгөд, мөд-мөскөн?

Кымын-семја-вылө воө өтi-поре? Кымын-морт-вылө воө өтi поре?

Поэө артавны, шөркөдә мөс сетө во-гөгөрөн 100-ведра-јөв. Кымын-ведра-јөв во-гөгөрөн воө 1-семја-вылө? Öтi-морт-вылө?

4) Пондам артавны, мыј $\frac{1}{5}$ -јукөн-мөссө сојоны. Шөркөдәем-мөс кыскө 312-кг, жыңыс сені јај да лы. Кымын-кг-јај воө семја-вылө во-гөгөрөн?

5) Шуам, $\frac{1}{5}$ -јукөн-ыж да $\frac{1}{2}$ -баласө сојоны-жө. Бж-сөкта 49-кг, бала кыкпөв коңи сыыс. Бала-јај сөкта-жын-мындаыс. Уна-ө-бала-јај воө семја-вылө?

399. 1) Мiјан-вөлөстын көзөма:

сүөн	2100-га
зөрјөн	1600-га
idјөн	900-га

Уна-ө-көјдыс көзөма вөлөстын, гектар-му-вылө-кө колө:

сү	150-кг
зөр	270-кг
id	180-кг

2) Крестана көзөны кiөн, савкјөдлөны көјдыссө. Уна-ө-көјдыс вошө налөн сiқи-көзiгөн? Машинаөн-көзiгөн гектар-вылө колө:

сү	120-кг
зөр	220-кг
id	150-кг

3) Видлөгјас петкөдлөны, кiөн-көзөм-став-сү-түс-кө чужана, көза лөб бур секi, кор гектар-му-вылө вескалас 4.900.000-сү-түс. Шуам, көјдыс зев бур: 1000-түс кыскө 30-гр. Арталөј, кымын-килограмм-сү колө көзны гектар-вылө? Артмөм-лыдсө гөгрөстөј, сөмын килограммөн вiеталөј.

4) Машинаөн-көзiгөн колө $\frac{4}{5}$ -јукөн-мында-көјдыс воzza-задачаын-сертi. Кымын-килограмм-сү көзсө гектар-вылө машинаөн?

5) Став-көјдыс-түс-кө чужана, гектар-вылө көзсө 110-кг-сү. Кымын-килограмм-сү ковмас көзны машинаөн гектар-вылө, быд 100-көјдысыс-кө чужө сөмын 92?

400. 1) Вөлөстүн 2106-га көзөмө сууң, 1575-га—зөрјөн, 895-га—idјөн. Өтi-гектар-су-вылыс воис 810-кг-һаң, зөр-вылыс—860-кг, id-вылыс—710-кг.

Лөөдөј тајө-лыдјасые задачајас.

2) Вөлөстүн картупель-улын 553-га, шабди-улын 212-га, көза-турун-улын 572-га. Картупель чукөртисны 5375160-кг, шабди-сөз—67840-кг, турун 1716000-кг. Мыј ми вермам татые төдны?

401. Өтi-воын вөлөстув-кредана чукөртисны 1705860-кг-су. Став-олысыс вөлөстүн 9200-морт, жыңыс, шуам, тырысјас, мөд-жыңыс—челаф. Ыжыд-мортлы колө 198-кг-су, челафлы— $\frac{2}{3}$ -жүкөн тајө-лыдые.

Тырмас-ө креданалы асиөр-һаң во вуңны?

402. Тырмас-ө турун вөлөстүн мөс-вөвлы во-гөгөр-кежлө, ем-кө мијан со-кущөм-лыдјас:

Өтi-гаыс, шөркода-
-лыд-дөмөн.

ојдлана-вијас	2500-га	1400-кг
ојдлытөм „	1700-га	1000-кг
вөр-виј	850-га	900-кг
һур-выв	2800-га	750-кг
көза-турун	572-га	3000-кг

Став-вөлыс вөлөстүн 1440, мөскыс 1690. Быд-вөвлы во-кежлө колө 1800-кг-турун, мөслы—2200-кг.

403. 1) 1922-д-вөсаң 1926-д-воөз, комi-кредана һөббөмаде со-кущөм-машинајас:

	Лыд.	дон.	Ставыс.
Көзан-машина	30		
Ыщқан „	29		
Варган „	71		
Көјдыс-весалан	76		
Ғас-шыран „	45		
Курган	33		
Ставыс			

Төдмалдј быд-сікас-машіналыг донсө да арталдј, уна-ө-сөм візөмаөе комі-крестана віз-му-гөгөр-ужалан-машінајас-вылө?

Арталдј, кымын-овмөс-вылө воө быд-сікас-машіна? (Став-овмөсыс 42333).

2) 1925-d-воын комі-крестана-кыын вөлі лыддысө 28229-гөр, 10560-плуг, 25409-көрт-піна. Көза-улын сіјө-воын вөлі 29403-де-сетіна-му. Кымын-десетіна-көза-вылө воө 1-плуг, 1-гөр 1-агас?

404. 1) Міјан-вөлөстув-крестана-кө ескө вужісны 6-вежаа-му-ужалөмө, 6300-га-көза-му—су улын, зөр-улын, картупель-улын, шабді-улын, первојыс-ыщкана-бобөһаң-улын, мөдые-ыщкана-бобөһаң-улын-да—вөлі ескө өтмындаһн. Шөркодә һаң верміс воны гектар-вылыс: су 1470-кг, зөр 1340-кг, картупель 14740-кг, шабді-сөз 665-кг, первојыс-ыщкөм-бобөһаң 4910-кг, мөдые-ыщкөм-бобөһаң 2450-кг. Уна-ө-су, зөр да му-көд-көза-пуктас верміс вөны вөлөст-улын?

2) Крестана-кө вужасны 6-вежаа-му-ужалөмө, уна-ө-су налөн чукөрмас? Уна-ө-су колө налөн, оз вермыны сојныс? Тајө-задәчәсө-вөчны лыдјәссө бөстөј 401-d-задәчәсө.

405. 1) 1925-d-вөса-октабр-мед-возза-лун-кежлө Ізвәын вөлөма 30-кооператів. Став-шленыс кооператівјасәс вөлөма 3095-морт. Быд-шлен кооператівө-пырөгөн пуктөма 4-ш да 50-урөн. Арталдј, кымын-шлен воө өтө-кооператів-вылө? Уна-ө-сөм чукөрмөма став-кооператівәс гіжәгөн-пуктөмыс?

2) Сіјө-кад-кежлө-жө област-улын вөлөма 116-кооператів, 20580-шленөн. Кооператівјасө өтүвтчөма 48% став овмөс-лы-дыс. өтө-шлен-пәј, шөркодә-арталөмөн, вөлөма 2-ш. да 90-ур. Уна-ө-сөм пуктөмаөе шленјас кооператівө? Кымын-овмөс өтүвтчөма өтө-кооператівө (шөркодә-лыддысөмөн), областын-кө вөлөма 42330-овмөс? Кымын-морт-вылө воө өтө-кооператів, артавны-кө став-олысө 210000-морт?

3) 1924—25-d-војасын кооператівјас-пыр бергөдчөма вузөс 2.613.000-шәјт-дон. Кымын-шәјт-дон најө вузалөмаөе (шөр-кодә) 1-овмөсө?

406. 1) Ізвәын ем 45-һар-вөчан поснідік-заводјас. Сені ужалөны 315-морт. Во-гөгөрөн өтө-һар-вөчыс вермө вөчны 400-һар-ку. Кымын-һар-ку вөчөны воһн став-заводәс? Камын-һар-ку вөчөны вожын-јөн?

2) Ізвәчө 1914-d-воын вузалөмаөе 110.000-һар-ку, 40.000-пуд-көр-гөн да јәј-да. Став-вузөссыс бөстөмаөе 1.000.000-шәјт. Уна-ө-сөм бөстөмаөе көр-гөныс да јәјыс, сіјө-кө лөма 25% став-бөстөм-сөмын?

Кушом-ногјасон поџо артавны сјџо ставсџо? Куш ногјасџо гјџџ тетраданыд, арталџмсџо енџо вџџо. Кыџи, кушџом-ногџн мед-бур артавны?

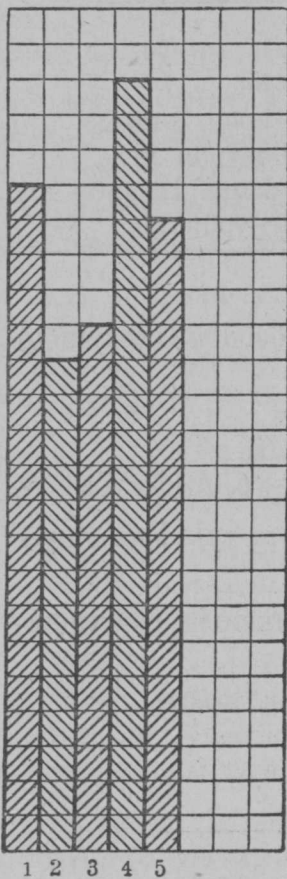
409. 1) 26-d-гјџла-вылын петкџдлџма кџџа-му мјџан-вџлџет-увса вџт-грездые. Медым кокџидџык вџлі џтласџитны муџасџо бџд-грездые, пасџџома најџс вџскыдџџолпелџсаџасџн. Гјџла-серџи арталџџ, уна-џ-му бџд-грездын, џџи-чџм-кџ гјџла-вылын бџстџома 19-га-пыдџдџи?

Мјџан-вџлџетын мјџан-грездын мед-еща кџџа-му, јџзые кџ-кост-уџџнџык олџны-да.

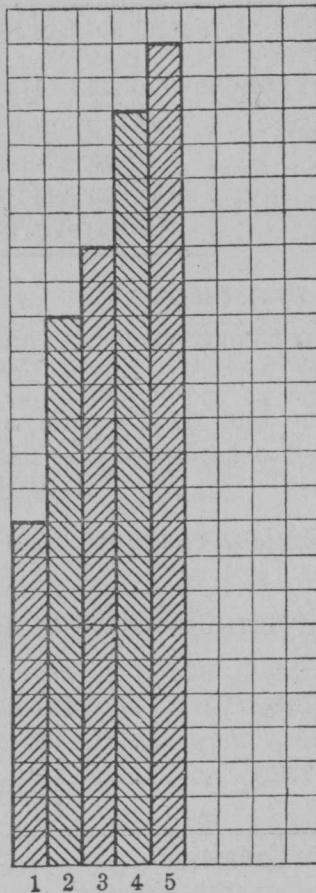
27-d-гјџла петкџдлџ, уна-џ-му мјџан-грездын стрџџба-улын, бур-кџџа-му, лџок-му, пџскџџина-улын, увдорџасын. Арталџџ, -уна-џ-бџд-пџлџс-му мјџан-грездын, стрџџбаулын-кџ (гјџла-вылын 1 № вџскыдџџолпелџса) 20-га.

1-№ — стрџџба-улын
2-№ — бур-кџџа-му
3-№ — увдорын

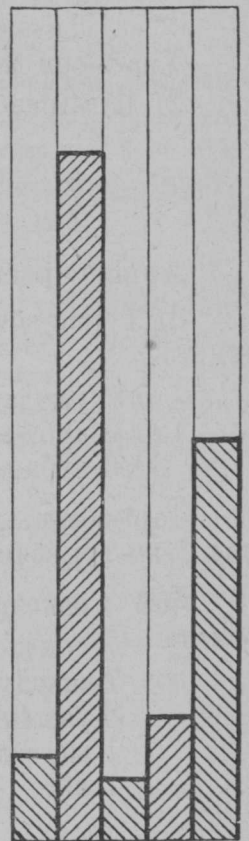
4-№ — пџскџџина
5-№ — лџок-му.

26-d-гјџ.

27-d-гјџ.

28-d-гјџ.

410. 28-d-гѣжла-вылын ѳтпаста-векыднѳльпелѳса-сурјаја-сѳн петкѳдлѳма му-участокјас. Вѳтнан-сурјаыс ѳтѳ-масштаба, сѳмын мѳ сѳјѳс огѳ тѳдѳ-а. Мед-возза-сурјаас шујгаладорсаыыс 2-јукѳн, 600-га-пыд-дѳ петкѳдлѳма. Ыжыдѳс-ѳ мукѳд-мујасыс?

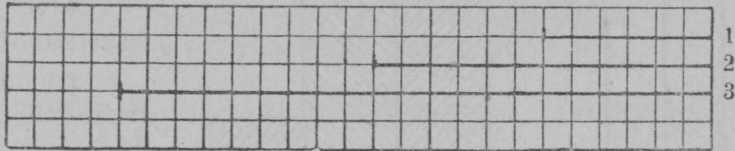
411. Кѳза-му мѳжан-вѳлѳет-увса-грездјас-костын со-кычѳ јукѳма:

Вѳчкодорын	800-га	Јакѳщын	720-га
Катыдын	560 „	Пашко-грездын	1200 „

ѳтѳ-масштаба ѳтпаста-векыднѳльпелѳсајасѳн петкѳдлѳј тајѳ-му-ыждајас.

412. Медым ѳдјѳнжык да кокнѳджыка ѳтлаасѳтны му-ыждајас, 29 гѣжла-вылын векыднѳльпелѳса-вѳнјас-пыд-дѳ гѣжлаалѳма сѳмын налыс кузтајасѳ. Позѳ-ѳ та-сертѳ тѳдмавны му-ыждајас 410-d-задачаын-моз? 3-d-№-вѳз гѣжла-вылын 630-гектар-пыд-дѳ. Кымын-гектар 1 да 2-d-№-вѳзјасын?

Јуасѳј, уна-ѳ кѳза-му асланыд-сѳктын да матѳ-гѳгѳрса-грездјасын, петкѳдлѳј налыс ыждасѳ гѣжла-вылын векыд-вѳзјасѳн.

29-d-гѣж.

413. Мѳжан-сѳктын 475-олыс, ортчаын—650. Гѣжлаавны-к тајѳ-лыдјас-сертѳ векыднѳльпелѳсајас, куз-ѳ-вѳнјас пондасны петкѳдлыны кык-грездын-олысјасѳс, гѣжлаалѳгас-кѳ быд 50-морт-пыд-дѳ боетны 1-кв-см-вѳн?

Гѣжлаалѳј тајѳ-векыднѳльпелѳсајасѳс.

414. Быд-сувтса-вѳз 30-гѣжла-вылын петкѳдлѳ вѳт-грездыс олысјасѳс. Арталѳј, уна-ѳ-олыс быд-грездын, 3-морт-пыд-дѳ-кѳ дѳаграммаын боетѳма 1-мм?

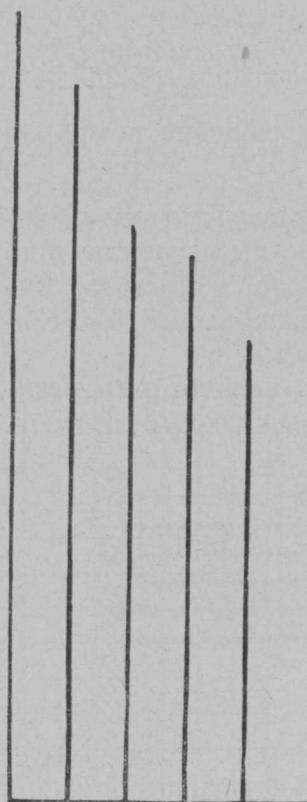
415. 31-d-гѣжла-вывса-дѳаграмма петкѳдлѳ кујѳм-грездса-олысјасѳс. 3-№-вѳн боетѳма 500-морт-пыд-дѳ. Уна-ѳ-олыс мѳд-кык-грездас?

416. ѳтпаста-векыднѳльпелѳсајасѳн петкѳдлѳј быд-пѳлѳс-ыаыѳн-кѳзѳм-му вѳлѳстын:

су-улын, гѳгрѳстѳмѳн	2100-га
id „ „	900 „
зѳр „ „	1600 „

картупель-улын . . . . . 550 „
 шабди „ . . . . . 200 „
 кѳза-турун-улын . . . . . 570 „

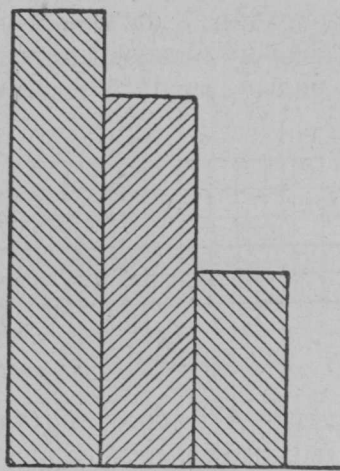
Кымынѳд-жукѳн-став-кѳза-муыс быд-сикас-наѳн-улын? Виста-
 лѳј тајѳс прѳчентѳн (ылѳссѳ).

30-d-gij.

417. Вѳлѳстын ем наѳн-вузалан-ин. Сетѳб крестана вајисны 32500-кг-су. 30% сетые—бур-су, 58-урѳн быд-10-кг; мукѳдыс омѳлжык, быд-10-кг донјалис-ны 55-урѳн. Уна-ѳ-дон-су вајисны крестана наѳн-вузалан-инѳ?

418. 130-крестанѳн наѳн-вузалан-инѳ вајисны 32500-кг-су. Уна-ѳ-су да уна-ѳ-дон вајисны быд-10-крестанѳн? Ѳти-крестанѳн?

31-d-gij.

419. Туе лыд-дыссѳ:

косѳн, васѳдыс-кѳ сени 14%-ѳз;

шѳркѳдде-ма-косѳн, васѳдыс-кѳ сени 14%-саѳ 15¹/₂%-ѳз;

улѳн, васѳдыс-кѳ сени 15¹/₂%-саѳ 17%-ѳз;

јоглы колѳ лоны 3%-ещажык.

Су лыд-дыссѳ

бурѳн . . . . . 1000-туе-кѳ кыскѳ 27-грамм, лыбѳ унажык
 шѳркѳддемѳн . 1000 „ „ „ 23,8 „ „ „
 омѳлѳн . . . . . 1000 „ „ „ 22 „ „ „

1) Уна-ѳ-васѳд вермас лоны 100-кг-кос-суын? 100-кг-шѳркѳдде-ма-кос-суын? 100-кг-ул-суын?

2) Туеын-кѳ 2% -јог, уна-ѳ-сѳјѳ лоѳ 82-кг-сѳкта-су-сепысын?

3) Бостѳј соѳ-су, тусјассѳ торјѳдѳј јогыс да јогсѳ весѳтѳј. Арталѳј, кымын-грамм-јог 100-грамм-туеын?

4) Веситөј 1000-туе-су да висталөј сылые бурлунсө: ул али кос сјө, шөркоддем-али.

5) Морт воһн шөркоддема сојө 195-кг-су. Быд-100-грамм-суын-кө 5-г-јог, кымын-грамм-јог сојө морт воһн? Кымын-лытр сјө лоө, лытр-јог-кө кыскө 700-грамм?

420. Крестанһн һуис һаһ-вузалан-инө 612-кг-су да 196-кг-ид. Быд-10-кг-суые мынтисны сылы 60-урөн, быд-10-кг-идые — 85-урөн. Уна-ө-сөм боетис сјө һаһые?

421. Вөчөј примерјас:

$$\begin{array}{r} 17.315 + 18.255 \\ 15.304 + 17.204 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 25.205 + 15.108 \\ 348.9 + 217.19 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} (365 + 127).12 + (336 - 127).25 \\ (487 + 343).22 + (425 - 262).18 \\ (532 - 149).28 + (322 - 347).19 \\ (431 + 119).35 + (431 - 119).28 \end{array}$$

$$422. \quad \begin{array}{l} 754 \cdot 7 + (1547 - 139) = \quad (487 + 229).90 = \\ 9275 - 9 \cdot (567 - 349) = \quad (1756 - 239).7 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} (144 + 281) + (239 + 1841).5 = \\ (325 - 189) + (1841 - 239).70 = \\ (590 + 340) - (1265 - 899).20 = \\ (8956 - 7941) - (892 + 129).42 = \end{array}$$

423. Крестанһн чукөртис 1520-кг-су, 800-кг-зөр, 720-кг-ид-да. Семјасые сылөн 5-морта: 3-гырые, 2-посһи-да. Гырыејаслы төлысөн колө 16-кг-су да 2-кг-ид, челады 8-кг-су да 1½-кг-ид. Овмөсын өтө-вөв. Төлые-кежлө сылы колө 45-кг-зөр. Сыые-өпріч көјдыс-вылө колө колһны 120-кг-су, 220-кг-зөр, 150-кг-ид-да. Уна-ө-су, зөр да ид крестанһн вермас вузавһы?

424. Крестанһн арталіс, мыј сјө вермас вузавһы 2602-кг-су, 198-кг-ид-да. Кымын-сепыс-туе сјө вузалас, сепысө-кө төрө 100-кг-бур-туе?

Быд-доддө позө сөвтһы 4—5 сепыс. Кымын-дод-һаһ крестанһн вузалас?

$$\begin{array}{l} \text{Арталөј:} \quad \frac{15000}{250} + \frac{336000}{480} \\ \frac{244800}{720} + \frac{147000}{420} \end{array}$$

425. Прездкодөн вузалісны һаһ-вузалан-инө 33600-кг-су. 0,3-суыс бур-су вөлөма, сыые мынтисны быд-10-кг 61-урөн; 0,5-суыс — шөркоддем, сыые быд-10-кг мынтисны 60-урөн; мүкөд-суыс — омөл, сыые мынтисны быд-10-кг 58,5-урөн. Уна-ө-сөм боетисны һаһые прездкодөн?

426. Ыжыд-ө жөртөд колө лөсөдны, мед сетчө төрас 33600-кг-су, өти-куба-метр-су-кө-кыскө 700-кг? Кушчөмөс лөбны тајө-жөртөдлөн куштаыс да паэтаыс, жуждаыс кө сылөн 2-м?

427. Наң-вузалан-инө чүкөрмөма 155232-кг-су, 34800-кг-зөр, 91264-кг-шөбди, 128896-кг-id-da. Кушчөм-плошчадаөс колө лоны тајө-туөөн-тыртөм-жөртөдјаслы,

1-куба-м-су-кө кыскө 672-кг,
 1 " " зөр " " 464 " ,
 1 " " шөбди " " 736 " ,
 1 " " id " " 608 " ,

да жөртөд-жуждаыс кө 2-метр?

428. Арталөј, кушчөм-кушта-паэтаа лөө јашщик, төрө-кө сетчө 1-гектолітр, а јашщик-жуждаыс 1-дм?

429. 1) Јашщик-јөрыш 626-літра. Судтаыс сылөн 11-дм. Ыжыд-ө лөө сылөн пидөсыс?

2) Јашщик јөрыш 726-літра. Јашщик-пидөсыс 66-кв-дм-ыжда. Жужыд-ө сјө јашщикыс?

430. Печераын вөлі кыјөма:

	Сөмга.	Јежыд-чері.	Ставсө.
1906-д-воын . . .	13654-пуд	51560-пуд	65214-пуд
1907 " " . . .	12143 "	56920 "	69730 "
1908 " " . . .	9728 "	60419 "	. . . . .
1912 " " . . .	10700 "	159870 "	. . . . .
1914 " " . . .	7066 "	123750 "	. . . . .
Ставсө . .	пуд	пуд	

Шөркөд-дема быд-во вузавлісны 12000-пуд сөмга да 125000-пуд јежыд-чері. Пуд-сөмга-дон вөлі 16-ш, а јежыд-чері-дон 5-шәјт. Уна-ө-сөм воін нажөвїтлісны печераса-крестана чері-кыјөмыс? Уна-ө-чері кыјөны да вузалөны сөні өні?

431. 1) Кык-лыдлөн өктасыс 36000; өти-лыдыс 720. Ыжыд-ө мөд-лыдыс?

2) Кымынпөв колө өктыны 1600, медым өктасыс лөө 144000?

3) Кујім өктыелөн (множїтельлөн) өктасыс 90000; өти-өктыс 225, мөд—80; корөј көјмөд-өктысөс.

432. Лөсөдөј таблитса өктөм-вылө, өктасјаснас мед лосны воҕа-лыдјасыс:

8544,	өтi	өктыгыс-кө	32
9000,	"	"	300
12000,	"	"	240
267480,	"	"	3715
284004,	"	"	12348
2210715,	"	"	49127

433. Лөсөдөј өктөм унжык-өктыгјасөн, мед лосны со-кушөм-өктасјас: 100, 120, 200, 360, 6000, 7200.

434. Нувчiм-заводын војна-воҕвылын вөли кiетөма 31000-пуд-көрт (чугун). 1924—1925-d-воын сенi вөли 107-морт-ужалыс да 15-морт-служашщег. Кымын-пуд кiетөм-көртые (1924—1925-d-в) шөркодa воө өтi-ужалыс да өтi-служашщег-вылө, көртсө-кө секи кiетөмаөс 90% војна-воҕса-сертi?

1) Сереговса-сов-заводын 1924-d-воын ужалысны 67-ужалыс да 15-служашщег. Во-гөгөрсө-пуөм-солыс быд-ужалыс да быд-служашщег-вылө воiс 1700-пуд-сов. Кымын-пуд-сов пуiсны Серегов-заводын 1924-d-воын?

2) Сiјө-жө-воын Уктаын пуөма 10.000-пуд-сов. Уна-ө-сов пуөма Коми-областын 1924-d-воын? Уна-ө-сов воөма (шөркод-дема) быд-олыс-вылө Коми-областын, рочө-кө петкөдөмаөс 40% став-солыс? (Виҕөд 465 № задача).

435. Наң-вузалан-iнө крестанiн вузалiс тус. Сылы сөтiсны гумага (ордер):

Межадорса-С-К-Т-во.
1925-d-вөса-октабр-17-d-лун.
125-d-№-Ордер.

Бөстөма Межадорса-крестанiн-Петыр-Иванөвич-Морозовлыс.

Мыј бөстөма (наң-ным).	Сөкта.	Кг- -дон.	Ставыс.	
	Кг.	Ур.	Шајт.	Ур.
Су	885	6		
Ид.	720	8,5		
Зөр	520	5,5		
Ставыс . . .				

Арталөј, уна-ө-лоө ставыс ордер-серти. Гижөј арталан-ногјассө. Вежөј тајө-ордерыс лыдјассө, мед ставыс кујим-пөв-унжык лоө өнја-серти. 10-пөв-ещажык. Сымда-жө, сөмын доңјасыс жын-мындаыс гырыжыкө.

436. 1) Һаң-вuzалан-ин быд-10-кг-туе-вылө рөскодујтө:

3,7-ур—ужалысјаслы да амбарыс;

1,3-ур—көрттујөд-нуөмыс;

60-ур—шөркод-дем-дон туелөн.

Уна-ө сулалө һаң-вuzалан-инлы ас-донөн 138000-кг-туе?

2) Һаң-вuzалан-иныс һаң мөдөдөны сариз-дорса-ыжыд-карө, сесаң сесеа петкөдөны заграңчаө. 250-км-ылаө көрттуј-өд-нуөмыс быд-10-кг-туеыс мынтысөө 8-ур. Сөвтөм, стракөвеј да мукөд туј-рөскодјас быд-10-кг-ыс сувтө 3,4-ур. Уна-ө пон-дас сулавны 1000-кг-туе сариз-дорө-воөм-мысөти, һаң-вuzалан-инын-кө быд 10-кг сулалөс 65-ур?

437. 10-кг-нуөмыс көрттујөд мукөд-рөскодјастөг мынтысөө:

100-км-ылаө ыстигөн	5,6 -ур
200 " " "	11,2 "
300 " " "	13,6 "
400 " " "	15,6 "
500 " " "	17 "
600 " " "	18,4 "
1000 " " "	21,64 "
2000 " " "	29,20 "

1) Уна-ө колө мынтыны 10-кг-нуөмыс воңза-100-км? Мөд-100-км? Којмөд да сиз воңдө? Воңза-сурс-кілометр-ылаө? Мөд-сурс-км-ылаө?

2) Арталөј, кодыс доңажык: 100-кг нуны 100-км-ылаө, алы 10-кг 1000-кг-ылаө?

438. Кодыс доңажык: 1) 100-кг нуны 2000-км-ылаө, алы

200 " " 1000 " " ?

2) 10 " " 300 " " алы

30 " " 100 " " ?

3) 100 " " 200 " " алы

200 " " 100 " " ?

439. Крестана вuzалисны 34720-кг-зөр да 51120-кг-су. Кымын-вөлөн најө вајисны став тусөө, быд-дод-дө-кө вөлі сөвтөма 360-кг-өн?

440. 1) Колө нуны кык-вагон-су 180-км-ылаө. Тыр вагон-јасөн һаң вуңдөдалөм дөнтөмжык сувтө ічөтөкаөн-вуңдөдөм-до-рыс. Вагонө сөвтөны 16000-кг-су. Быд-16-кг 1-км-ылаө-нуөмыс бөсетөны 0,06-урөн. Уна-ө-сувтас кык-вагон-су вуңдөдны?

2) Уна-ө-понад сулавны 2-вагон-еу вуждны 350-км-ылаб, воҗа-200-км-кө быд 10-км-ыс 16-кг-еуыс бостоны 0,6-урөн, а колас-туҗыс 16-кг-еуыс 10-км 0,2-урөн?

441. 16-кг-еу-көрттуҗөд-нуны сулалө 14,4-ур, а карын 16-кг сижө-жө-еу сулалө даспөв-уна сыыс. Уна-ө-сулалө 16-кг-еу карын? Кымынөд-жүкөн тајө-донны мунө туҗ-рөскөд-вылө? Кымын прөчент лөб туҗ-рөскөд карса-еу-дон-серті?

442. 1) Вагонө төрө 31¹/₂-куба-метр-пес, но кыз-пес сөвтөны сетчө сөмын 14760-кг. Поҗө-ө сөвтны-вагонө 31¹/₂-куба-метр уловат-кыз-пес? Куба-метр-уловат-кыз-пес кыскө 468-кг.

2) Өтө-куба-метр кыскө:

піпу	көс-пес	362-кг,	шөркөд-дема-көс-пес	384-кг,	ул-пес	616
пожөм-	" "	363	" "	" "	429	629
кыз-	" "	413	" "	" "	463	630
дубөвеј-	" "	455	" "	" "	581	672

дубөвеј-пес 16400-кг-ыс-унжык вагонө оз бостны. Кымын-куба-метр-ул-дубөвеј-пес поҗө течны вагонө? Шөркөд-дема-көс-дубөвеј-пес? (Арталөј куба-метрјас быдса-лыдөн). Кымын-куба-метр вагонын колө пескөн-тырттөм, став-пескыс-кө төрө 31,5-куба-метр?

443. Вагонө поҗө сөвтны 12300-кг-пожөм-пес. Өтө-куба-метр шөркөд-дема-көс-пожөм-пес кыскө 410-кг, а ул-пес — 615-кг. Өтө-вагон-пожөм-пес-вуждөдөм көрттуҗөн 500-км-ылаб сулалө 44-шәјт; сыыс-кынзі мынтысөбө 4-шәјт-вот (сбор). Карын-кө куба-метр-пожөм-пес сулалө 4-ш да 80-ур, кымынөд-жүкөн сижө-доннын лөб туҗ-рөскөд вуждны куба-метр ул да шөркөд-дема-көс-пожөм-пес?

444. Вагонын 14400-кг-пес. Сижөс сөвтөмабө кык-рабочеј кык-лунөн; ужалөмабө 10-часөн лун. Кымын-кілограмм-пес сөвтө 1-рабочеј өтө-часөн?

445. Пескөн-вузасан-інын пожөм да кыз-песјас течөма 20-м-куҗа, 12-м-паста да 4-м-судта-чипасө. Кыз-песыс 50% пожөм-пес-дінын. Кымын-куба-метр кыз да пожөм-песјас пескөн-вузасан-інын?

446. Кооперативө сүзөдөма 50-вагон-пожөм-пес, 30-куба-метрөн быд-вагонын. Төрас-ө тајө-став-пескыс-пес-віҗан-інө, куҗтаыс-кө сылөн 18-м, пастаыс 15-м, а пессө поҗө течны сөмын 5-м-жужда?

447. 1) Кооператив һөбөма 4-шәјтөн 1500-куба-метр-кыз-пес. Көрттуҗөн-вајөмыс быд-31-куба-метрыс мынтөмабө 62-шәјтөн. Вөлөн-кыскөмыс, вагонјасө-сөвтөмыс да ректөмыс сөвтөма

³/₅-жүкөн-көрттүј-рөскөд-дон. Уна-ө-сөм ви́дма кооператив пес-
-вылө?

2) Кооперативса-шлен гижема бостны кооперативыс 40-куба-
-метр-пес, 7-ш да 20-урөн быд-куба-метрыс. Гижегас сижө мын-
-тома 25%-пес-донлыс, а мукөдсө көсјысөма мынтыны кыкысөн:
мөдысө-мынтигас-пө кык-мында-уна сета во́за-мынтысөм-
-сертеыс. Уна-ө-сөм ковмас мынтыны шленлы мөдыс да којмө-
-дыс-мынтысегас өтлаын? Торјөн?

448. 1) Прездеаң көрттүј-стантсјао́з 3-км. Стантсјасаң
көрттүјөд ыжыд-карөз 95-км. Кымын-часөн воан прездеаң ка-
рөз, машина-кө шөркөд-дема мунө быд-часөн 30-км, а вөв—
9-км?

2) Сижө-жө-прездеаң карөз мјртуј-куза 102-км. Кымын-
-часөн да минутөн воам мј карөз вөлөн, быд-часөн-кө вөлыс
гөңитас 9-км-өн? Туыјн вөв шөјтчас 6-час. Кымынпөв-өдјө
воан машинаөн вөлөн-сертеі?

449. 1) Леңинградсаң Мөскуао́з 648-км. Ödjө-мунан-ма-
шина мунө 54-км-өн час. Кымын-часөн воан Мөскуасаң Леңин-
градө? Кымынөд-жүкөн суткөлөн сижө лөө?

2) Важөн көрттүјјас ез вөвны, ветлісны вөлөн (мјянын,
комын кызі ветлөны). Вөвјассө вежлалісны стантсјаяасын.
Сізі позө вөлі мунны көт-кымын-суткі. Стантсја-костјасыс,
шөркөд-а-лыд-дөмөн, 25-км-аде. Вөлөн нуісны 10-вер. час. дыр-ө
секіі тырмыліс мунны Мөскуасаң Пітірөз, костсө-кө пуктам
610-вер.? Кымын-суткі да час сижө лөө?

Кымынпөв-регыдөн (ылөссө) воан өні Леңинградсаң Мөс-
куао́з вәж-сертеі?

450. Леңинградсаң Мөскуао́з ödjө-муныс-машина мунө
12-час, быд-час 54-км. Кымын-час ковмас мунны сижө-
-түјөд јөзөс-новлөдлыс-машиналы (пассажирский поезд), өті-
-часөн-кө сижө мунө 36-км.

451. Вөчөј прімерјас:

48.25	72.55	96.48	78.25	162.45	408.12
<u>15</u>	<u>66</u>	<u>36</u>	<u>65</u>	<u>27</u>	<u>16</u>

452. Воеласа-морт мунө . . . . . 5-км-өн час

Вөв грузөн . . . . . 4 " " "

Телегаа-вөв шөркөд-а-гөңечөн . . . 10 " " "

" " ödjө " . . . 15 " " "

Вузөс-кыскалыс-машина . . . . . 25 " " "

Јөзөс " " . . . . . 35 " " "

Ödjө-муныс " . . . . . 50 " " "

Зев-өдјө-муныс " . . . 75—100 " " "

Аероплан . . . . . 200 " унжык лөбө

1) Бостөј 1-мм 1-км-пыдди да гижлаалөј тајө-кучтајассө орчөн-кујлыг-векыд-виџасөн.

2) Медым өтлааститны, гижлаалөј өти-масштабөн 2-часөн-мунөм-тујјас (воџа-мунан-ногјас-серте: вөлөн, подөн, маши-набн d. e. v.).

3) Гижлаалөј өти-масштабөн 12-часөн-мунөм-тујјас, суткіөн. Оз-ө поџ лөөдны тајө-гижлајас воџа-гижлајасые? Кыџи секи ковмас вежны масштабсө?

453. Ödjö-муные-машина часөн мунө 50-км, а јөзөс-нов-лөдлыг— $\frac{7}{10}$ -јукөн-тајө-тујыг. Кымын-кілометрөн час мунө јөзөс-новлөдлыг-машина? Задача-вөчөмсө гижөј формулаөн.

Вузөс-кыскалыг-машина часөн мунө 25-км. Сіјө лөө $\frac{5}{7}$ -јукөн-туј јөзөс-новлөдлыг-машиналөн да $\frac{1}{2}$ -туј ödjö-муные-машиналөн быд-часын. Кымын-км часөн мунө јөзөс-новлөдлыг-машина? Ödjö-муные-машина? Задача-вөчөмсө гижөј формулаөн.

454. Кокни-dodda-вөв часөн гөһитө 15-км, ödjö-муные-машина часөн мунө 72-км, аероплан часөн лебзө 216-км. Арталөј, кымын-метр өти-секундаөн гөһитө вөв, мунө ödjö-муные-машина, лебзө аероплан? Мурталөј сымда-метр ерд-вылын. Кымын-метр ті котбртад 10-секундөн? 1-сек.? Öтлааститөј, кымынпөв тижан-дорыг ödjö мунө вөв? машина? аероплан?

455. 1) Омөль-тујјөд 16-км-ылаө вөв вермө кыскыны лунөн 200-кг. Сіјө пондас сулавны 2-шајт. Уна-ө сувтас сещөм-тујјөд 100-кг кыскыны 1-км-ылаө?

2) Міча-шылыд-тујјөд 20-км-ылаө вөв вермө кыскыны лунөн 600-кг. Сіјө сувтас 3-шајт. Уна-ө сувтас сіјө-тујјөд 100-кг кыскыны 1-км-ылаө?

3) Көрттујөн 100-кг-туе нуны 150-км-ылаө став-рөскоднас сувтө 90-ур. Уна-ө сувтас нуны 100-кг 1-км-ылаө?

4) Кымынпөв-донтөм-сувтө (ылөссө) нуны 100-кг көрттуј-өд міча-тујјөд-вөлөн-нуөм-дорыг? Омөль-тујјөд-вөлөн-нуөмые?

456. 1) Грезд көрттуј-дорын. Көрттуј-стантсјасан ыжыд-карөџ 150-км. Сіјө-карын 100-кг-суыг мынтөны 7-ш да 20-ур. 100-кг-су көрттујөн карөџ-вужөдны сувтө 90-ур. Селско-көџај-ственней-товаришество, коді крестаналыг наңсө карас кыскалө, колөдө ас-рөскод-вылө быд-100-кілограммыг 50-урөн. Уна-ө-сөм колө кр етаңынлы быд-100-кг-суыг?

2) Мөд-грезд сіјө-жө-стантсјасан 90-км-ылаын. 100-кг-су стантсјаөџ вајны быд-кілометрыг мынтөсны 2,5-урөн, а 100-кг-су көрттујөн карөџ мөдөдисны 90-урыг. Селско-көџај-ственней-товаришество (кытчө крестана наңсө вузалөны), бөстис ас-рөскод-вылө быд-100-кілограммыг 50-урөн. Уна-ө-сөм воас крестан-ынлы быд-100-кг-туеыг, карын-кө 100-кг-туеыг сулалө 7-ш

да 20-ур. Унаһн-ө-унжык-сөм 100-кг-туыы бостас көрттүј-дорса крестанһн?

457. Бат, мам да 9-арөса-пн мунһны көрттүјөн карө. Стантсн-јасаһ карөз 116-км. Донаөе-ө налһн белетјасыы, ыжыд-морт-кө быд-кнлометрыы мынтө 1^{1/2}-ур, а 10-арөсөз челадыы бостһны ^{1/4}-јукөн ыжыд-морт-белет-донны?

458. 50-км-мунөмыы көрттүјөд ыжыд-морт мынтө 75-ур. Уна-ө сулалө белет 75-км мунһны?

459. Кык-челада (5 да 7-арөсаөе)-мам һөбө карөз белет-јас. Налу колө мунһны 215-км. 160-км-ылаө өтн-белетыы быд-кнлометрыы бостһны 1^{1/2}-урһн, а мукөдеыы, быд-км-ыы 1-урһн. 6-арөсыы-том-челадыөс дон-босттөг новлөдлөһны, а 6-саһ 10-өз бостһны ^{1/4}-јукөн-ыжыд-морт-белет-донлыы. Уна-ө-сөм ковмас мынтыны мамлы белетјасыы?

460. 1) Мунһыы белетыы мынтн 2-ш да 70-ур. Ыжыд-ө-тујыы бостнһны сылыы тајө-донсө? 160-км снјө мынтн 1^{1/2}-урһн, а мукөдеыы 1-урһн быд кнлометрыы

2) Лөөдөј задача тајө формулалы:

$$x = (1^{1/2} \cdot 150 + 1 \cdot 45) \cdot 5$$

$$x = 370 - 1^{1/2} \cdot 160$$

461. Арталөј, уна-ө-сөм ковмас мынтыны белетыы өтн-мунһыылы тнјансаһ-мед-матыса-көрттүј-стантсн-јасаһ Мөскуаөз, быд-кнлометрыы-кө мынтан 1^{1/2}-урһн. Уна-ө лөө мынтыны, сем-јакоднад-кө мөдөдчан? 6-арөсаыы-томжык-челадыы дон оз босыы. 6-саһ 10-арөсөз бостһны ^{1/4}-јукөн ыжыд-белет-донны.

462.	1804 . 2360	5472 . 2360	5615 . 3624
	2503 . 4580	2472 . 2362	1783 . 9398
	1901 . 8390	6581 . 1870	9587 . 2625
	3424 . 2500	8588 . 1873	4213 . 4185
	2748 . 3600	9629 . 2340	3040 . 8733
	4275 . 1830	4629 . 2345	3189 . 3213

463.	9844 : 428	12784 : 136	25032 : 447
	5664 : 236	14587 : 503	59285 : 835
	89247 : 419	41286 : 983	57021 : 687
	60335 : 245	14592 : 456	41030 : 145

464. 1) Комн-пермјак-округ-ыжда артасө 2.192.971-десе-тнна. Кымын-морт воө шөркода быд-кв.-кнлометр-му-вылө, став-олысыы-кө округас 1926-д-воын вөлі 154.650-морт? 1-дес. = = 0,9-гектар.

2) Комн-областын 1925-д-воын вөлі 210.500-олыы. Област-ыжда—478.662-кв.-кнлометр. Кымын-олыы быд-кв.-кнлометр-вылыһ?

3) Кымын-морт воё быд-кар-улын 1-кв.-кілометр-вылө:

	Ыжда.	Олыс-лыд.	Кымын- -морт воё 1- -кв-км-вылө
Сыктив-кар-ув...	36502-кв.-км.	77656	
Кулөмдін „ ...	113013 „ „	55218	
Жемдін „ ...	58973 „ „	47882	
Гэва.....	115139 „ „	26441	
Тундра.....	100338 „ „	—	
Ставыс....			

465. Быд-сурс-олыс-вылө кар-улын 1926-d-воын чужома 33-морт, кулөма 18. Став-олысыс кар-улын вөлөма—сиктјасын 176.100, карын 17.560-морт. Кущөм жуасанјас поё лөсөдны таяё-задачалы?

466. Көза-улын вөлі 82:00-га. Су-улын 0,35-жукөн став-көзаыс, ид-улын—0,14-жукөн, зөр-улын—0,16, турун-улын—0,07. Өті-гектар-вылыс воіс-су 807-кг, зөр 549-кг, ид 798-кг. Кущөм-жуасанјас поё лөсөдны таяё задачалы?

467. Тырмас-ө-ас-су кар-улын? Кущөм-лыдјас колө төдны вие-тавыны таяё-жуасөм-вылө? Воэывса-задачалысын сјө-лыдјас емөс.

468. 1) 1925-d-воын Коми-областувса-кресғана візісны 33795-вөв, 6593-чаң, 57987-мөс, 677-өш, 30576-кукан, 91333-ыж-да. Арталөј, кымын-десетіна-көза-вылө воё 1-вөв? Кымын-вөла-мөска воё быд-100-олыс-вылө? Кымын-морт-вылө воё 1-вөв, 1-мөс, 1-ыж? Көза-улын вөлөма 20.900-десетіна-му.

2) Быд-100-морт-олыс-вылө Германјаын воё 7-вөв, да-ныјаын—21-вөв, Франтсіјаын—8, Канадаын (Амерікаын)—41-вөв. Лөсөдөј диаграмма таяё-лыдјас-серті, содтөј щөц Коми-областувса-лыдјас.

469. Коми-областын 1921-d-восаң 1926-d-воёз лөзөма-за-графічаө-вузалан-кер да шпал со-мында:

1921—22-d-војасын	142400-кер	8200-шпал
1022—23 „ „	576800 „	184700 „
1923—24 „ „	915300 „	47700 „
1924—25 „ „	975000 „	782300 „

Ставсө . . . . . кер шпал

Лөсөдөј диаграмма.

Кымын-куба-сыв-пу нуомаё областые ставсё, өтi-куба-сывжын-кё 11-кер, лёбё 40-шпал?

2) 1924 — 1925 - d - воын кер - лезём - вузалёмые воома став - докодые 3.809.000 - шajt, рёскодые сы - вылё вёлёма 2.415.000 - шajt. Уна-ё-докод воё быд-дееётина-вёр-вылё, бур-вёрыс-кё 29.037.700-дее-мында?

3) Арталёж, вылё-ё сувтiс 1925-d-воын лезны-кыскыны 150-кер, пёрёдём-вылас-кё мунiс 57-ужалан-лун, кыскiсны 41-лунён. Пёрёдчые боетiс 1-шajtён луные, а вёла-кыскасые — 1-шajtён да 80-урён?

4) Шпал-лёсёмые мынтiсны 36-урён, кыскёмые 5—6-верст-сајё — 21-урён. Уна-ё-сём боетiсны шпал-лёсёмејас да кыска-лыејас 1925-d-воын?

5) 1925-d-воын комi-крестана кер-пёрёдёмые да кыска-лёмые боетёмаё 1.500.000-шajt-мында. Кымын-шajtён воома быд-олые-вылё?

470. 1) 1920-d-воын став-комi-јёз-шые грамотнејые вёлёма сёмын 26%. Тёдмалёј (јуасёмён-лы, ыгајасые-лы), кымын-комi вёлёма 1920-d-воын да арталёж: кымын-грамотнеј на-пыщ-кын, кымын неграмотнеј-да?

2) Комi-областын 1925-d-веса-арын лыддысёё вёли 210500-морт. Iчёт-школаё-ветлые-челад (8—12-арёса) на-пын 10%-мында. Кымын-школа колё вёли, мед вермiсны велёдчыны став-челадыс, быд-школаё-кё еујны 55-мортён? Кымын-выл-школа колё вёли востыны, вёли-кё-нын 260-школа?

3) Кымын-iчёт-школаё-ветлые-арлыда-челад ез велёдчыны, велёдчыны-кё сёмын 14635-морт?

4) Уна-ё-сём колё во-кежлё став-челад-сё-велёдём-вылё, өтi-мортёс-велёдём-кё быд-воён сувтё 25-шajt?

5) Кымын-велёдые ковмас став-школаас став-челад-ёс велёдны, өтi-велёдые-вылё-кё артавны 40-велёдчыён?

6) 1924-1925-d-воын областувса-бюджетые јёзёс-јурдёдан-уж-нуёдём-вылё виқёма 3-ш да 44-урён быд-олые-вылё. Уна-ё-сём виқёмаё јёзёс-јурдёдём-вылё?

7) Тајё-сёмые iчёт-школајас-вылё мунёма 48%. Кымын-шajt виқёмаё iчёт-школајас-вылё?

471. Задача-тешјас ыжыд-лыдјас-вылё.

1) Мунiны еiзим-пёл, быд-пёллён 7-бед, быд-бед-вылын еiзим-ноп, быд-нопјын еiзим-пiрөгён, быд-пiрөг-вылын еiзим-пышкајён. Кымын пышкај ставыс?

Вөчөј тајо-задачасө. Вермис-ө збылыг тазі лоны, кызі вис-талөма задачаас? Арталөј-жө, ыжыд-ө-груз кыскөма быд-пөл:

7-пышкај-кө	$\frac{1}{2}$ -кг-сөкта
7-бед	$2\frac{1}{2}$ „ „
7-ноп	$\frac{1}{2}$ „ „
1-пірөг	$\frac{1}{2}$ „ „

Кымын-dodдөн ковмас кыскыны сійө-грузсө, кодөс быд-пөллы сетөмаөс, dodдас-кө сөвтны 400-кг-өн?

2) Вөрдіын 22-віч-пу, быд-вічың 77-кыз, быд-кызың, 45-ув, быд-ув-вылын 7-пышкај. Кымын пышкај вөрдіын?

Пышкај-гоз-кө төрөны 1-кв-детсiметр-вылө, ыжыд-ө-места ковмас став-пышкајыслы, пукөдавны-кө најөс вічјасөн, косттөг? Уна-ө пондасны кыскыны став-пышкајыс, 5-пышкај-сөкта-кө $\frac{1}{2}$ -кг?

3) Вузасө 2-судта-керка, донсө со-кызі корөны: мед-улі пос-вылас-пө пуктөј 1-ур, мөдас—2-ур, коймөдас—4-ур, нөлө-дас—8-ур, с. в., быд-выліжык-пөс-вылө кык-мында-уна пуктыны улі-пос-вылын-сертi. Улі-судтаас пырны 7-пос, выліас кайны 19. Уна-ө-сөм корөны керка-вылө?

4) Гыреөдөј: 1440000-секунд; 73200000-сек.; 36000-ур; 450000000-мм; 7500000-мм.

5) Арталөј, кымын-лун ті олінныд?

Кымын-час-прөстөј-воын? Кассана-воын?

Кымын-мінут воын? Кымын-секунд-воын?

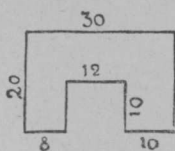
Кымын-мінут ті ставсө олінныд? Кымын-секунд ті ставсө олінныд? Кымын-суткі 1000000-секундын? 1000000-минутын?

Пөчө-оз мiллард-секунд овны?

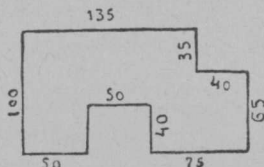
6) Арталөј, кымын-во, суткі да час 1000000000-минутын?

7) Кокы-ө гiжны мiлльон шыпас? 10—20-секунд зев-өдјө гiжөј кушөмкө-шыпас, шуам-көч „0“. Арталөј, кымын-„0“ вермад гiжны 1-секундөн. Та-сертi төдмалөј, дыр-ө ковмас гiжны мiлльон „0“.

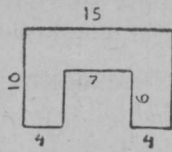
472. Бөрјөј му-веркөсые кушөмкө вескыд-пелөсајаса-тор. Мурталөј сылыг бөкјассө да гiжлаалөј план.

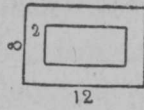
32-d-гiж.

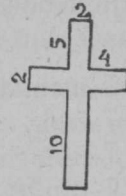
3-3d-гiж.

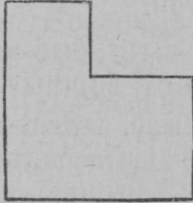
34-d-гїж.

35-d-гїж.

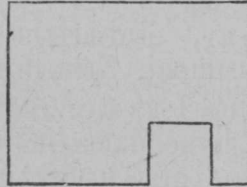

36-d-гїж.

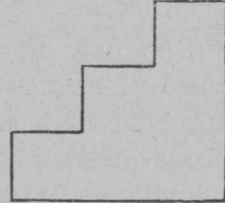
1:10000

37-d-гїж.

1:5000

38-d-гїж.

1:840

39-d-гїж.

473. Бөрјөј му-вылын кущөмкө уна-бока (4-бокы меу унжык вөлі) веекыд-пелөсјаса-тор. Мурталөј, мыј колө-сылыы ыждасө-төдмавыны да төдмалөј сїјөс.

474. 1) Ыжыд-ө-тор (площад) 32 гїжла-вылын. Бокјасө индөма метрјасөн.

2) Ыжыд-ө-тор 33 гїжла-вылын? Бокјасы пасјөма метрјасөн.

475. Вундөј гумагаыы 34, 35 да 36-d-гїжлајас-вылын-петкөдлөм-код-торјас. Бок-куфтајасыы петкөдлөма саңтїметрјасөн. Арталөј тајө-торјаслыы ыждасө.

476. Арталөј 37, 38 да 39 гїжлајас-вылын-петкөдлөм-му-ыждајас. Масштабсө индөма гїжла улас.

Кив. № 5442 .

доныс 85 ур

3938

Цена 85 коп.

Коми-3
4-106

М. И. В. М.

НА ЗЫРЯНСКОМ НАРЕЧИИ ЯЗЫКА КОМИ

Грацианский и Навун. СБОРНИК АРИФМЕТИЧЕСКИХ ЗАДАЧ, Ч. III-я
Перевод Д. Жданова.

По заказу КОМИ ИЗДАТЕЛЬСТВА издано ЦЕНТРАЛЬНЫМ ИЗДАТЕЛЬСТВОМ
НАРОДОВ СССР
МОСКВА, ЦЕНТР, НИКОЛЬСКАЯ, 10